

СТЕНОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ
од Шестото продолжение на Стотата седница на Собранието на Република Македонија, одржана на 9 април 2002 година

Седницата се одржа во Собранието на Република Македонија, сала 1, со почеток во 13,25 часот.

Седницата ја отвори и со неа раководеше Стојан Андов, претседател на Собранието на Република Македонија.

СТОЈАН АНДОВ:

Продолжуваме со работа по Стотата седница на Собранието на Република Македонија.

Господинот, министерот за правда Иџет Мемети има збор.

ИЏЕТ МЕМЕТИ:

Почитуван претседателе на Собранието, почитувани дами и господа пратеници,

На денешната седница односно на продолжението на Стотата седница на Собранието на Република Македонија како точки на дневен ред, 27 и 28 точка се пакетот на изборни закони, поточно Предлогот за донесување на закон за избор на пратеници а по него и Предлогот за донесување на закон за избирачки список.

Имајќи го предвид дневниот ред кој е доста обемен и со точки на дневен ред во кои се содржани законски проекти и други материјали значајни по обем и содржина, сепак од името на Владата на Република Македонија се обраќам на вас господа пратеници, со барање, во име на Владата да се направат во измени на редоследот на точките во дневниот ред на денешната седница. Основна причина за ова барање е потребата за што поитно утврдување на изборните закони врз основа на кои треба да се спроведат идните парламентарни избори.

Во прилог на ова наше барање и краткиот временски период кој ни останува до одржувањето на изборите, за кој период треба да се превзема низа активности во функција на она што значи техничка подготовка на подготвување на втората фаза на сите три закони, како и техничка подготовка за спроведување на изборите на терен.

Врз основа на сето горе изнесено, Владата на Република Македонија му предлага на Собранието да го прифати ова наше барање и на продолжението на

денешната седница да се почне со предлозите за донесување на закон за избор на пратеници и Предлог за донесување на закон за избирачки список.

СТОЈАН АНДОВ:

Предлогот на претставникот на Владата го ставам на гласање.

Кој е за предлогот, молам да крене рака.

Гласале вкупно 60 пратеници.

За предлогот гласале 46, воздржани 11 и против гласале тројца пратеници.

Бидејќи сега го утврдивме точниот број на пратеници во салата, а еве сега дојдоа уште неколку пратеници, имавме прво 62 пратеници, сега дојдоа уште двајца и имаме 64 пратеници. Според тоа резултатите од гласањето се валидни.

Констатирам дека предлогот на Владата е усвоен.

Минуваме на 27 точка од дневниот ред - Предлог за донесување на закон за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија.

Предлогот за донесување на законот и извештаите на работните

тела на Собранието ви се доставени односно поделени.

Отворам претрес, молам кој бара збор?

Има збор министерот за правда, господинот Иџет Мемети.

ИЏЕТ МЕМЕТИ:

Почитуван претседателе на Собранието, почитувани дами и господа пратеници,

Изборниот систем е динамична компонента на политичкиот систем и од него зависи каков ќе биде идниот состав на законодавниот дом.

Врз основа на досегашното искуство се констатира дека изборниот процес не е нити совршен, нити завршен. Тој се наоѓа во процес на постојано менување, проширување, надминување на поранешните принципи, создавање на нови принципи, напуштање, па дури и негирање на општо прифатените постапки на изборите и изборните принципи.

Новите општествени сили и политичкиот систем поставуваат неизбежно и нови принципи на изборниот систем поради што се пристапи кон изработка на нов закон за избор на пратеници во Собранието на РМ, заради негова полесна примена, од причина што постојниот закон

за пратеници на Собранието на РМ кој беше донесен во 1998 година, според кој беа спроведени парламентарните избори 1998 година, претрпе измени во 1999 година и врз основа на кој се спроведоа изборите за претседател на Република Македонија.

Господа пратеници, пред вас денес е Предлогот за донесување на закон за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија кој е подготвуван од почетокот на февруари 2001 година, за денес да биде на дневен ред и да расправаме по него.

Во подготовката на законот учествуваа експерти по изборно право, од нашата земја, како и експерти кои беа поканети и учествуваа во работата при подготвувањето на законот, ангажирани од страна на меѓународната фондација за изборни системи која исто така активно учествуваше во работната група за подготовка на изборните закони.

На почетокот се разгледуваше компаративната литература во однос на регуларноста на ова прашање во другите земји. Посебен акцент беше ставен на составот на изборните органи, изборната кампања, заштитата на избирачкото право, постапката и начинот на гласањето.

Во однос на изборниот модел се водеше расправа, како во работната група, така и на состанокот со политичките партии. За да прашаме, покрај основното решение со кое се предлага изборот на пратениците да се врши според пропорционалниот модел, во Предлогот за донесување на законот е дадено и алтернативно решение.

Во периодот по донесувањето на овој закон до Владата и Парламентот, меѓу политичките партии се постигна договор за изборниот модел врз основа на кој ќе се спроведат наредните парламентарни избори во Република Македонија.

Пропорционалниот модел, или како што вообичаено се нарекува пропорционален регионален модел е Предлогот врз основа на кој ќе треба да се направи и усогласување на овој закон. Притоа предложено е територијата на Република Македонија да биде поделена на шест изборни единици а од секоја изборна единица ќе се избираат по 20 пратеници. На овој начин се смирува и противречноста меѓу моќната партиска структура и популарните индивидуи кои би имале повеќе шанса да добијат мандат во изборните единици. Со примена на предложената пропорционална формула се остварува

окупнување на политичкото претставување на партиите.

Извесни проблеми кои се јавуваат при креирањето на изборните единици се амортизираат преку пропорционалната дистрибуција на национално ниво на преостанатите мандати. На тој начин се овозможува да не се јават пропаднати гласови и постои повисок степен на демократичност бидејќи обезбедува изразување на политичката волја на граѓаните.

Предложениот модел во сушност е мошне едноставен, транспарентен и ја поедноставува работата на изборните комисији, бидејќи конечната пресметка на гласовите дадени за партиски листи ќе се реализира само на едно место.

При примената на пропорционално регионалниот изборен модел има уште една предност што во листите на кандидатите кои ќе бидат предложени за пратеници претставниците од соодветните региони каде што тие се репрезенти и ги претставуваат интересите на граѓаните од тие општини.

Вториот модел кој е предложен во законот што е пред вас е мешовит модел. Во овој случај, според мнозинското правило се распоредуваат шеесет места, а според пропорционалниот, исто така 60 места. Според досегашните размислувања овој модел би отпаднал. Но, сепак и кога би останал законодавецот би требало да определи дали е исплатливо и пожелно гласањето во два круга од повеќе причини што погоре ги набројав. По правило гласачите се почесто се мотивирани да гласаат во првиот круг, бидејќи политичката волја на гласачите е најреално изразена во првиот изборен круг.

Прашање е колку гласачите се спремни да ја променат својата политичка волја во рок од 13 дена за вториот изборен круг.

Изборните единици во предложениот закон се креирани според два компаративни пристапи. Единицата да претставува географска територијална целина и да се запази во глобални рамки начелото на еднакво вреднување на гласот, што значи дека не треба да има големи отстапувања во бројот на гласови.

Првиот и основен принцип од кој се појде при подготовката на законот е тоа дека треба да има закон за избор на пратеници кој ќе обезбеди повисока стапка на проодност на политичките партии во Парламентот односно да обезбеди поголема

равноправност на политичките партии и поголема можност на политичките партии да имаат сопствени претставници во Парламентот. На тој начин всушност преку овој закон се обидуваме да обезбедиме еднаква изборна моќ и поправедно трансформирање на добиените гласови во пратенички мандат.

При изборот според пропорционалниот модел не треба да биде занемарен таканаречениот политичкиот територијален интерес за претставници во власта од политичките партии од сите делови на земјата. Според тоа се менува моделот, се менуваат и изборните единици.

Во однос на составот на изборните органи во текот на подготовката на законот беше дискутирано прашањето дали да има судии и дали нивниот број е доволен за да бидат вклучени, за време на изборите во изборните комисиии. Со намалувањето на бројот на изборните комисиии, бројот на судиите кои би биле ангажирани е многу помал во однос на бројот кој беше ангажиран во претходните избори, што во суштина значи и непречена работа на судовите.

Во најголемиот дел од земјите на Централна и Источна Европа, присуството на судиите во изборните органи не се оспорува, туку напротив се смета за многу значајно, особено во транзициониот период, како стабилизатор на политичките конфликти во изборниот процес.

Во однос на предлагањето на членовите на изборните органи од страна на политичките партии, параметар за предлозите на политичките партии, треба да бидат гласовите добиени на пропорционалната листа на изборите во 1998 година. Ова е потребно заради надминување на недоразбирањата во постапката на предлагање на кандидати за изборните органи кои посебно беа актуелни за време на претседателските избори во 1999 година.

Што се однесува до контролата на самиот процес на избори и постапката на гласање, сметам дека има доволно предлози кои може да бидат прифатливи и кои целосно ќе ја релаксираат климата пред изборите.

Вториот принцип што сакаме да го обезбедиме со законот за избор на пратеници е да се обезбеди повисока заштита на избирачкото право, како од аспект на правната заштита, практично и поголема гаранција за фер и демократски избори.

Исто така интенција на овој закон е да се обезбеди стабилно мнозинство во Парламентот на Република Македонија, бидејќи за Република Македонија тоа е од особена важност за да продолжи развојот на земјата, да имаме политичка стабилност што ќе се рефлектира и во економската сфера, а истовремено да се обезбеди и повисок квалитет во вршењето на пратеничката работа со професионализација на пратеничката функција.

Сметам дека сите овие цели со предлогот за донесување на закон за избор на пратеници во Собранието на Република Македонија кој денес е пред вас за расправа, ќе бидат постигнати. Затоа како што веќе напомав соработуваме со повеќе меѓународни институции, поради што беа вградени и мислењата на меѓународните експерти. Една од тие експертиси беше направена од страна на меѓународната фондација за изборни системи, исто така следеа континуирани разговори со претставниците на ОБСЕ.

Прифаќајќи ги решенијата од другите демократски земи, законот што го предлагаме обезбедува солидна основа за изборите, а исто така содржи и одредби кои ги инкорпорираат меѓународните стандарди за фер и транспарентни избори и вклучува важни елементи за градење на довербата на политичкиот процес. Треба да се нагласи за мене лично, а сметам и за Владата, важни се рагументите кои се аргументирани, кои што ќе би добиеме од меѓународните и демократските институти, но истовремено е многу важно колкав степен на политичка согласност со овој закон ќе се постигне во земјата.

ИЏЕТ МЕМЕТИ: (Продолжение)

Основна идеја е изборите да ги одржиме во една клима на доверба, која е многу поважна од создавањето клима на меѓусебна нетрпеливост, која како што ќе штети на Република Македонија, така ќе штети и на регионот.

На крајот, истовремено се надевам дека дискусиите и предлозите кои ќе бидат изнесени во Собранието на Република Македонија од страна на пратениците, а за овој закон, сметам дека ќе бидат конструктивни и ќе придонесат за подобрување на содржината на законот што го предлагаме.

СТОЈАН АНДОВ:

За збор се јави господинот Гештаковски.

АЛЕКСАНДАР ГЕШТАКОВСКИ:

Господине претседателе, почитувани колеги пратеници, Пред Парламентот се поставува едно прашање дали во Република Македонија има потреба од измена, во основа, на целокупното изборно законодавство, а тоа е Законот за избор на пратеници, Законот за избирачки списоци и Законот за изборни единици.

Би сакал да го соопштам ставот на СДСМ.

Сметаме дека во Република Македонија има потреба од измена на изборното законодавство.

Тоа што сметаме дека има потерба од измена на изборното законодавство, што мораме да признаеме дека на парламентарните избори од 1998 година и овој парламентарен состав кој е избран, се одеше на еден комбиниран изборен модел. Мораме да констатираме дека во парламентарните избори на кои сите овде сме избрани од страна на сите учесници во изборите, политичките партии, од страна на сите меѓународни посматрачи беше констатирано дека Република Македонија направи огромен чекор во развојот на емократските процеси. Беше почитувана волјата на граѓаните, беа избрани пратеници, беше мирно и достоинствено направено примопредавањето во власта и Македонија се вброи во редот на високоразвиените демократски земји, во кои и понатаму од страна на надворешните посматрачи беше изнесено мислење дека во натамошните изборни процеси и дејствија во Република Македонија не би имало потреба од меѓународни посматрачи. Врз основа на едно такво законодавство, а самиот министер кажа дека за разлика од изборот на моделите на пратеници, сите други изборни операции се одбиваат исто и за локалните и за претседателските избори, Македонија дојде на дното на развојот на демократските процеси. Кога во една Албанија, едно Косово, една Босна се спроведуваат деморкатски процеси, Република Македонија отиде многу назад со локалните и претседателските избори. Врз основа на исти решенија, во Република Македонија се случуваат насилства, фалсификати, крадење на избирачки легитимации и други и учесниците во последните денови, на дел од политичките партии во Република Македонија го оспоруваат, тие кои учествуваа велат ние ги дадовме, ние ги подаривме и фалсификувавме изборите за одредени носители на власта да бидат избрани. Значи, Македонија во развојот на изборното законодавство, наместо да оди чекор напред

продолжувајќи од 1998 година, дури имаше одредени размислувања на нашите средби со одредени експерти од меѓународни организации, за парламентарните избори делумно да се размислува да се гласа преку пошта, како што е во Скандинавските земји, ние се вративме на дното на изборите, на почитување и спроведување на волјата на граѓаните.

Затоа, сметаме дека треба да се изработи ново изборно законодавство, а основен дел на основното изборно законодавство е изборниот модел. СДСМ во своите размислувања за изборниот модел тргна од едно и единствено правило или желба, или почитување на желбата на граѓаните, да се изгради таков изборен модел во кој најмалку нормативно ќе биде возможно да има насилство и фалсификат. Овој Парламент и какво нормативно законодавство да изгради, ќе се повикам и на министерот, доколку нема политичка волја на учесниците, доколку оние кои учествуваа на локалните и претседателските избори, продолжат со таа политичка волја, тоа е последен испит за демократските процеси во Република Македонија. Овој Парламент има основна задача нормативно да оневозможи да се случуваат несакани и недозволените дејствија. Доколку се случуваат треба ригорозно да ги казни. Во таа смисла, да создадеме нормативност, но ќе повторам, сите политички субјекти во интерес на Македонија треба да изразат политичка волја дека на овие парламентарни избори ќе имаме фер и демократски избори, изборите да имаат свечен чин, граѓаните да излезат на денот и да го дадат својот глас слободно, непринудувани, неприсилувани, нетепани и неубивани.

Во предлогот на законот кој е пред нас, но во делот на изборниот модел, бидејќи изборниот модел во основа е политичка волја, политичка волја на учесниците кои го договараат односно на парламентарното мнозинство и на опозицијата, министерот укажуваше дека имаме предлог за Република Македонија да биде една изборна единица со пропорционален и комбиниран модел. Во тој дел сметаме дека Република Македонија во развојот на изборното законодавство, можеби прави чекор напред во однос на 1990 година од првите парламентарни избори кога имавме доминантен изборен модел за да дојдеме до 1998 година, со комбиниран модел, што значи граѓаните во делот на остварувањето на своето право во изборна смисла се едуцирани, ги знаат правата и на мнозинскиот модел, бидејќи

гласаа и на комбинираниот и на пропорционалниот модел.

СДСМ, тргнувајќи од претходните определби се определи за моделот кој министерот го соопшти кој е договорен од четирите политички партии што го имаат големото мнозинство во овој Парламент, и кои се потписници на Охридскиот договор а тоа е пропорционалниот изборен модел со шест изборни региони и по 20 мандатни пратеници. Сметаме дека ваквиот модел која основа завршува во еден изборен круг ќе овозможи во извесна смисла да се избегнат насилствата во делот на она што се случуваше на претходните избори.

Исто така, не би сакал да навлегувам во расправа за делот кој модел е подобар, заради тоа што има големи недоразбирања, особено меѓу професорите, теоретичарите, практичарите, дали пропорционалниот, мнозинскиот или комбинираниот модел. Сметаме дека овој изборен модел, врз основа на принципите кои беа договорани и кои беа утврдени во договорот меѓу четирите политички партии, одговараат на сегашниот општествен развој на Република Македонија, изборите завршуваат во еден круг, во основа се задржува делот на претставување на граѓаните на регионите, се избегнува во основа модел елитата на партиите и централното раководство, доколку една изборна единица има елементи на мнозински модел, бидејќи по региони-те се распределуваат на 20 мандати на 6 регионални изборни единици и сметаме дека во основа со овој модел создаваме услов за регулирање на сите други изборни операции, кои ќе овозможат граѓаните да ја изразат својата волја.

Исто така, би сакал да потенцирам дека овој модел, ако се тргне од аспект на големите политички партии кои се во Република Македонија, а тоа е СДСМ и ВМРО, во основа и теоретски и практично не им одговара пропорционалниот модел или регионално пропорционалниот модел, туку им одговара доминантно мнозинскиот модел или таканаречени униноминални изборни единици или таканаречен нокаут модел. Треба да се каже јасно и гласно дека овој модел одговара на малите политички партии, во зависност од условите за кои понатаму ќе зборуваме како што е цензус и слично и одговара на партиите на етничките заедници, со тоа што Република Македонија прави еден процес. Не е точно дека со овој модел се развива бинационалноста во Република Македонија, точно е, во дело, врз основа на другите услови овозможува како

модел, како теоретски дел. Од избраниот модел, за кој во основа министерот истакна дека е договорен врз основа на принципите и ќе следи закон за избирачки единици по избирачки места, во голем дел се детерминирани и голем број на прашања, голем дел на така наречени во теоријата изборни операции, од органи до начинот на гласање, жалбената постапка и слично. Во тој дел, иако имаме голем број отворени прашања, во одреден дел имаат континуитет што е многу важно и битно да го потврдиме и да ги отвориме тие дилеми, како би можеле да ги доизградиме во втората фаза и да создадеме нормативно услови за фер и демократски избори.

Кои се тие прашања кои го детерминираат овој изборен модел, јас би сакал од оваа говорница да укажам на едно прашање кое долго време се заговара во Република Македонија, особено меѓу малите политички партии: а тоа е членот 3 од Законот и Министерството за правда треба точно и јасно да го протолкува и да излезе со своевидување. А во врска со членот 2 од Уставот на Република Македонија и членот 62 од Уставот на Република Македонија и членот 20 од Уставот на Република Македонија, ќе го кажам следното. Членот 2 гласи: пратениците се избираат на општи, непосредни и слободни избори со тајно гласање". Во Уставот на Република Македонија исто така се вели дека "Собранието на Република Македонија го сочинуваат од 120 до 140 пратеници избрани на општи, тајни и посебно непосредни избори", што значи прашањето за изборот на пратеници во Република Македонија, согласно Уставот е затворено, бидејќи согласно член 2 од Уставот "граѓаните на Република Македонија власта ја остваруваат по пат на референдум и други непосредни облици на одлучување". Членот 20 од Уставот на Република Македонија е еден од најголемите придобивки што во Република Македонија е дозволено политичко организирање во политички партии, политички здруженија, без разлика за кој дел од нивното политичко организирање се работи. Значи имаме целосна слобода на политичкото организирање, освен во случаите што се утврдени - рушење на државниот поредок, заговарање на воена состојба и слично, што значи, тој дел сметам дека Законот го регулирал и добро е што го регулира. Понатаму, можеме да бараме други модалитети за претставување на одредени седници.

Второ прашање кое треба да се отвори пред овој Парламент е член 4 за кое има одредени дилеми и во јавноста и меѓу политичките партии, а тоа е начинот на задолжителното гласање. Има заговорници дека во Република Македонија, како што и во Република Грција постои, сите оние кои се запишани во избирачкиот список треба задолжително да гласаат. Доколку не излезат на гласање следат казнени одредби. Во основа Уставот ги регулира тие прашања и во Уставот се вели дека секој граѓанин има право да бира и да биде биран. Во делот на излегувањето на масовноста, мое размислување би било, доколку се пропише задолжителното гласање, што во основа не гледам дека има нешто против уставноста, а тоа треба да го утврди Уставниот суд ќе дојдеме до една апсурдна состојба. Имено, во Република Македонија од 1.630.000 запишани бирачи околу 200-300 илјади гласачи постојано не се присутни. Доколку го пропишеме тоа задолжително гласање, нема да излезат теоретски бидејќи овој закон регулира изборот на пратеници во 2002 година, односно гласањето да се врши само во местото на постојано живеење на државјаните на Република Македонија што се наоѓаат во странство, тогаш ќе дојдеме во состојба да има околу 200 до 300 илјади прекршочни пријави, од кои потоа ќе следуваат парични казни и казна затвор. Затоа, Министерството за правда и Владата на Република Македонија треба да ја видат оваа забелешка и ние пратениците во завршната фаза да го завршиме тао прашање.

Инаку, во основа го поддржуваме решението за голем дел неспојливост на функцијата пратеник за одредени професии и занимања, бидејќи врз основа на досегашното работење на Парламентот и претходните членства во управните одбори, непрофитни организации, пратеникот не со овој закон, туку и со претходниот закон, својата функција треба да ја обавува професионално. Во тој дел постојат одредени размислувања во основното начело за професионално извршување на функцијата да се размисли само во одредени исклучоци да има одредени отстапувања и одредени размислувања за дел универзитетски професори и слично, во смисла да не го осиромашиме Парламентот на Република Македонија од оној дел што најмногу може да придонесе. Во тој дел треба да се размисли, но целосно се поддржува за да се избегне сегашната состојба кога голем дел од пратениците и од нашите колеги од позицијата членуваат во

пет, шест или седум управни одбори, но со овој закон тоа нема да може да се прави и тоа решение го поддржуваме. Не мора да бидат пет, шест или два или три управни одбори, но како основно генерално решение го поддржуваме.

Второто прашање кое е регулирано од изборниот модел што е договорен тоа е прашањето за органите за спроведување на изборите. После изборниот модел, важни за фер и демократски избори се органите за спроведување на изборите. Би сакал да укажам дека во оваа фаза на развојот на демократските процеси во Република Македонија и времето кое ни е на располагање неможеме да зборуваме за чисто професионални органи кои се заговараат од страна на меѓународните посматрачи. Решенијата кои се дадени во Законот ги вклучуваат и понатаму и во Државната изборна комисија и во усвоениот модел делегираат едни други органи кои не се спомнати во Законот, а тоа се регионалните изборни комисији и избирачките одбори.

Би сакал да укажам на Министерството за правда дека мораме да најдеме поврзаност и надлежности на одредени органи, без оглед дали би се викале општински по старите општински единици, но да има поврзаност

меѓу избирачкиот одбор и регионалната изборна комисија бидејќи и пратениците и јавноста знае дека ние имаме изборни региони од тие шест кои се оддалечени по 200-250 километри. Во никој случај неможеме да оставиме регионалната изборна комисија да ги обучува односно државната - избирачките одбори, бидејќи во Република Македонија имаме 2970 избирачки одбори и тој дел мора професионално да го поврземе, да му дадеме надлежности, бидејќи резултатите ќе ги утврдува или ќе ги евидентира регионалната изборна комисија, а ќе ги доставува до Државната изборна комисија за целосно објавување и за течење на роковите.

Кога сме кај изборните органи, укажав дека неможеме на овој степен развој да формираме чисто професионални лица, но во основа треба да се најде начин и метод да имаме независни органи од државна изборна комисија тоа значи има различни методи на составување на органите. Досегашната практика зборува дека кај нас учествуваат судии од Врховниот суд, од соновните судови, а сега со овој закон се воведува и учество на судии од апелационите судови, во делот на

Државанта изборна комисија. Во досегашниот начин на избор и целокупната досегашна практика органите се избираат на предлог на Комисијата за избори и именување, а се бираат од овој Парламент, што создаваше сомневање и кај избраните судии членови на органите и во јавноста и во парламентарното мнозинство и непотребно или потребно во некој случај се делеа етикети на судии кои се независни дека приаѓаат на една или друга политичка партија.

Треба да се разгледаат искуствата од другите земји, барем во опкружувањето. Во Република Хрватска, судиите во државната изборна комисија ги именува Уставниот суд. Во Република Албанија имаме комбиниран начин, и Уставниот суд и највисокиот судски орган, па сметам во тој дел за да имаме целосно независно судство не треба во овој период и во овој закон да го прифатиме старото решение да ги предлага Комисијата за избори и именувања, бидејќи директно се инволвира во изборните процеси.

Кога сме кај изборните органи, би сакал да укажам на еден голем недостаток кој беше предолчен на претходните избори. Тоа е поддршката на сите од државна изборна комисија до општинските изборни комисии. Во тој дел треба да се најде чисто професионален орган во изборниот процес, а не како што се случуваше досега во Републиката, целокупната државна управа, особено и собраниските служби со декрет или со овој закон треба да бидат ставени во служба на државната изборна комисија- и во остварувањето на процесот на изборите. Во тој дел мораме да направиме нешто.

АЛЕКСАНДАР
(продолжени)

ГЕШТАКОВСКИ:

Неможе да ни се случува во тој дел изборите кои ни беа и претседателски и локални, да има спор меѓу министерот за финансии и претседателот на ДИК. За тоа дали има пари, дали нема пари и за гласачите ливчиња. Дали имаат коли членовите на ДИК да посетат и тн. Овој дел мораме да го решиме.

Сметам дека со закон, или со подзаконски акт треба да обезбедиме иста супер поддршка на државните органи. Тоа е многу битна и соновна функција на државните чиновници и од Владата, бидејќи знаете Парламентот не се распушта, тој е во мирување. Владата си ја обавува својата функција и е предложен акт за изборите.

Во тој дел сметам дека, иако има заговорници на чисто професионални секретаријати, особено одредени невладини организации и во оваа фаза на овој закон на јавна расправа, сметам дека во овој период треба да добие целосна поддршка од државните органи.

Едно од прашањето кои предизвикуваат интерес по овој закон и во јавноста и во средствата за информирање, тоа е членот 32. Право да поднесат листа на регистрирани политички партии и самостојно две или повеќе партии, како и група избирачи, во натамошен текст подносител на листа.

За прашањето за избор на коалиција, јавен и гласен е ставот на ВМРО-ДПМНЕ дека во овој закон ќе се залагаат и врз основа на своето мнозинство, нема да дозволи предизборно коалицирање. Јас на оваа говорница би сакал да укажам врз основа на нашето сознание основно право е граѓаните да се организираат во политички партии, здруженија независни групи, сметаме дека таквиот начин, не навлегувајќи од кои причини ВМРО-ДПМНЕ смета да го задоцни предизборното коалицирање, бидејќи аргументите не држат врз основа на досегашните коалиции, се распаѓаат и сами партии и слично, предизборното коалицираше е основно демократско право и ние како што го познаваме и со кое се занимаваме, не сме експерти, но ќе ги следиме оние кои во светот немаат забрана за никакво коалицирање, бидејќи нема никаква логика на граѓаните да им го забраниш правото да го дадат својот глас дали за партија, дали за коалиција од партија. Плус тоа, логиката на изборите, предизборно коалицирање е да има подобро изборно коалицирање. На граѓаните да им се презентира платформа, веднаш да се конституира власта. Тоа е основата на изборите. Теоретски прашања сметаме дека предизборно коалицирање треба да постои и не би смеело да се забрани со овој закон.

Во делот на другиот дел, сметам дека е важно прашањето на изборната кампања во делот на роковите, што е уставно регулирано, тоа е право на претседателот, кој треба да ги почитува роковите утврдени и соопштени од негова страна. Изборната кампања со овој закон треба да трае 30 дена, што во основа ја поддржуваме, а исто така финансирањето на изборната кампања.

Најважно прашање за кое ние се залагаме и сакаме да го изнесеме нашиот став, тоа е граѓаните не принудувани од

никого да можат да го изнесат својот став. Тоа е од делот на гласачкото ливче и до делот на обезбедување на тајноста и на неповредливоста на правото на глас , како уставно право. Со овој закон се оди, мораме да укажеме, многу назад во демократските процеси на начинот на гласање. Ќе дојдеме до другиот закон, бидејќи е поврзан решението во овој закон, со Законот за избирачки списоци. Се укинува избирачката легитимација, како средство, што покрај она што постигна демократски процеси на гласање, се дојде до другиот закон , бидејќи е поврзано решението во овој законот за избирачки списоци. Се укинува избирачката легитимација, која покрај она што се постигна со нивото на демократските процеси во гласањето, имаше големи можности за крадење, за фалсификување и што бевме сведоци до сега со нерасчистени односи. Од подрачна единица на министерство, кое е должно да ги дели избирачките легитимации, беа украдени 20.000, 30.000 и до денеска не знаеме кој ги украде , зошто ги украде и како ги употреби.

Подржуваме секаков начин на гласање , дури и отвореност, дури и одредени решенија, т.н. африкански начин на гласање и тука би сакал да укажам дека се сугерираше 1998 год, но бевме многу напред со демократските процеси и поранешниот министер Горѓи Спасов тогаш имаше идеја, но РМ е вратена назад во развојот на демократските изборни процеси и ги подржуваме сите решенија и мастило, спреј, подржуваме и со отисок, го подржуваме легитимирањето со пасош и лична карта, целосна заштита на избирачкото право во тој дел , до колку не бидат повредени одредени размислувања на решенијата кои се нудат во заштита.

Инсистираме на точно и јасно дефинирање на се она што значи изборна постапка , точно регулирање нормативно, како треба да се стават забелешките, во кој рок е завршувањето и имаме искуство, а сигурно и Министерството за правда не треба да остава никакви дилеми. Се нудат одредени решенија во дилемата која ја имаше на претходните избори. Важечко е она ливче кое ја почитува волјата на гласачите и може да се види. Во овој закон волја можда треба да ја потпишеме нормативно. Што е гласачко ливче, важачко, што не е важечко гласачко ливче, да не оставаме на граѓаните, бидејќи избирачките одбори се составуваат од еден независен по можност дипломиран правник. Во делот на РМ треба да има најмалку за претседатели на избирачки одбори, 6.000 граѓани.

Дипломирани правници тешко би можело да има во тој дел и по два претставника од политичките партии и веднаш настануваме политчко размислување или надгласување од една политичка позиција, дали е важечко или неважечко. Во тој дел и заштита на избирачкото право сметаме дека и целосно да се регулираат со свој придонес, со свои укажувања , ќе работиме особено почитување на меѓународните посматрачи кои морам да кажам особено во тој дел на техниката на гласање, начинот кој го сугерираат, особено меѓународната организација за изборни системи и до Министерството, и до партиите е доставен еден предлог .

Ние не би требало да се срамиме да расправаме до најситни детали кои укажуваат како е во светот и кај нас. Што е само едно укажување од нивна страна. Укажуваат како многу битно прашање треба да се реши, како ќе гласаат раселените лица во овој закон и во преодните и во завршните одредби. Укажуваат тоа е предноста дали јабучицата од прстот показалецот треба да се испрска , или на ноктот. Сите тие техники можеби се занемарливи, но се многу битни и ние инсистираме на тој дел и Министерството за правда. Особено, во делот едно многу битно прашање тоа е за меѓународните набљудувачи со што настана одредена забуна .Ние целосно ги подржуваме меѓународните набљудувачи да дојдат, особено на оние кризни делови , каде што имаше сомневање, каде што имаше тепачки, целосно да бидат покриени ќе ги насочиме и ние заедно со набљудувачите, заедно со избирачките одбори, да организираме фер и демократски избори.

Кога сме кај избирачките одбори уште едно прашање би сакал да кажам до Министерството за правда до овој дел на технички, законот регулира дека членови на избирачките одбори можат да бидат само од местото, на избирачкото место. Сметам дека новиот модел регионален треба да се измени, бидејќи јасно и гласно мораме да кажеме дека ние сите учесници во изборната единица сакаме да контролираме, сакаме да учествуваме во органите и има одредени избирачки места во РМ во кои одредени политички партии не се застапени, а има и такви општини и сакаме да укажеме, барем јас укажувам дека мора да бидат од регионот. Да го покриеме тој дел.

Уште едно прашање што би сакал да го отворам, а тоа е во овој закон регулирано, тоа е т.н. отворени, или затворени листи. Бидејќи редоследот на

кандидатите го утврдува Партијата, гласачкото ливче треба да биде јасно, гласно и на него треба да се носи основно законско решение дека таму е партијата, односно коалицијата на партии, симболот и носителот. И листата на кандидати врз основа на предлозите во овој закон на Донтовиот метод, се утврдува бројот на утврдените гласови, се дели со количникот и се добиваат мандатите. Решението во овој закон е да бидат избрани оние пратеници, кои согласно редоследот на кандидатските листи. Има размислување да бидат т.н. отворени листи, или неврзани листи, дури да има и еден друг посложен модел преференцијални листи. Од развој на демократијата, можеби е подобро од желбата на граѓаните, меѓутоа, сметам дека регионалниот изборен модел има одредени недостатоци, кои не дозволуваат во тој дел да примениме, особено преференционално гласање, со преферирање на другите кандидати. Прво бидејќи, покрај тоа што кажува дека нашите гласачи се едуцирани, мислам дека ќе има голем број на неважечки ливчиња во делот на заокружување на носителот на партијата и одредени кандидати, кои врз основа на утврдените мандати, па понатаму врз основа на добиените гласови се кажува кој избран од кандидатите.

Второ, мораме да бидеме свесни дека гласачките ливчиња ќе бидат огромни чаршави бидејќи нека има и шест коалиции, партии и независни листи на кандидати, тогаш, гласачкото ливче мора да биде огромно, бидејќи сите листи на кандидати, мора да бидат запишани на гласачкото ливче. Тоа е многу тешко.

И по мене, тоа е важно прашање делумно отворените листи или преференцијалните листи, го губи регионалниот модел. На пример, да го земеме регионот на Битола. Регионот на Битола има 60-70 илјади избирачи. Тогаш се губи смислата на листата, бидејќи малите урбани центри во тој дел или, да го земеме штипскиот дел, до колку се добијат пет мандати, во основа неможеме да го надминеме локализмот, ќе бидат избрани од Штип, или од Велес, додека малите урбани центри, Св. Николе, Берово, Делчево, ќе ја изгуби смислата на регионот.

Јас сметам дека има голем број други отворени прашања од

овие причини. Сметајќи дека СДСМ ова е посебна шанса на развој на демократијата и во основа опстанок на државата РМ, со помош на сите меѓународни набљудувачи, со наши сили, овој

Парламент има задача да го изгради нормативно пакетот на изборни закони, а политичките партии да ја покажат својата политичка волја и да имаме фер и деморкатски избори и да имаме мирно излегување на гласање на граѓаните и предаваше на власта.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор г-динот Мерсел Биљали.

МЕРСЕЛ БИЉАЛИ:

Почитуван претседателе, дами и господа пратеници,

Ние денеска расправаме за изборниот закон со еден од пакет законите кој треба, претпоставувам дека треба да се донесе и несакам да помислам поинаку, и тука се поставува прашањето што стандарди на избори, што пакет на закони, што содржина на закони треба ние да донесуваме тука како Собрание согласно Уставот на државата за да се вклучиме во позитивните трендови на демократијата, односно евроатланските простори. Ние сме сега потписничка на спогодбата за асоцијација и стабилизација која сеуште не е стапена во сила, меѓутоа, најверојатно во догледно време и таа спогодба ќе биде дел од нашиот правен поредок. Меѓутоа, со тоа ништо не завршува, да не кажам ништо не се постигнува ако не направиме радикални промени во нашата свест и совест, во нашето понашање во нашата регулатива, во нашите севкупни односи, економски, политички, културни и тн.

Често пати луѓето спонтано си го поставуваат прашањето кога: ние како држава ќе бидеме рамноправна членка во евроатланските простори. И често тоа поставено прашање погрешно се адресира, се адресира на субјект кој не е компетентен да дава одговор, несвесни дека за тоа прашање не се одлучува надвор од оваа држава, од институциите на оваа власт, туку напротив се одлучува тука во државата. А тоа кога како процес, како процедурален акт ќе се направи да се интегрираме формално-правно тоа е според мене само процедура. Ова е малку политика затоа што знаеме дека во иднина некои земји само поради надворешно политички состојби помеѓу двата блока ја користеа состојбата и веќе се членки на тие евроатлански интеграциони процеси. Веќе тука тие стандарди или тоа резонирање го нема. Има нов пристап кон ова прашање.

Значи, ако Европската унија првенствено бара здрава економија, значи способно конкурентно стопанство,

слободен пазар, правата на човеков, демократски капацитет, медиумите, правна држава, националните заедници и тн, отука ние, такстативно, ако ги исполнуваме овие обврски, значи ние сме многу поблиски кон тие процеси. Во склоп на овие сегменти значи демократските односи во државата, изборниот процес е главен столб на демократските односи.

Значи, според изборите се почитува квантитетот и квалитетот на демократските односи на државата. Значи, тоа претставува своевиден барометар дали една држава ги почитува основните демократски принципи или не. Тие се главен индикатор за да една држава стекне својство на демократска држава или држава што ги подржува демократските процеси.

За жал, ние имаме лошо искуство во однос на изборите. Да не спомнувам какви беа тие избори, како почнаа и како завршија. Меѓутоа, тоа така. Сега дојде, од релевантните меѓународни фактори укажување дека ние се наоѓаме не само економски во 10-те најнеразвиени држави во светот, туку политички или со демократски капацитет се вбројуваме во држави што се нарекуваат популарно "банана републики". Значи, најнедемократски држави во светот, меѓу 10-те најнедемократски држави во светот. Така што, ако продолжиме со такви односи, со таква регулатива и со такво почитување и непочитување на законите, мислам дека и ние, за жал, неминовно ќе завршиме со граѓанска војна, кога практично сите ќе бидат против сите.

Сега, за жал, неможе да се каже дали сме поблиску до тоталитаризмот или до анархијата. Клучно прашање што е поврзано со изборите, според мое длабоко мислење е како да се дојде до одговорни и функционални државни институции. Значи, како да се дојде до институции што ќе функционираат и ќе бидат функционални во интерес на граѓаните, поединците и државата како целина? Како институциите, на кои што целта ќе им биде животот и стандардот на човекот и граѓанинот и како да се дојде до институции што ќе се грижат за реални, позитивни промени кон подобрување на жувеењето на државата.

МЕРСЕЛ БИЉАЛИ: (Продолжение)

Предлагачот, т.е. Владата на Република Македонија предлага да се оди на пропорционален модел, на шест изборни единици.

Во начело, без оглед што имам резерви кон тоа дали да има повеќе или

помалку изборни единици, се согласувам дека сепак е подобро решение од постојното решение. Зошто? Затоа што и пропорционалниот и мнозинскиот модел имаат позитивни и негативни компоненти. Главна позитивна компонента на пропорционалниот систем е тоа што тој претставува рефлекс или одраз, или презентација на интересите од разни групи, социјални, политички, економски, етнички и тн. Значи, дава можност да се презентираат интереси во државата. Тоа е добро за демократијата. Меѓутоа, негативната компонента или аспект на пропорционалниот модел е тоа што прво на граѓанинот не му се овозможува да одлучува за човек, за кандидат, туку тој е ставен во состојба на завршена состојба, што значи може да се определи само за политичка партија, без оглед на тоа дали тие лица што поделните политички партии ги предложиле, му се допаѓаат или бне му се допаѓаат. Често пати таквото рангирање знае да биде наметнување, па да имаме луѓе кои воопшто не го заслужуваат тоа а да бидат втори или трети. Меѓутоа, тоа е тоа.

Како да се ублажат овие слабости на тој модел?

Веќе имаме практика од многу држави кај кои многу позитивни функционира сегментот кој успешно ја амортизира оваа слабост на пропорционалниот модел. Тоа е системот или подмоделот на отворените листи со преферцијално гласање. Што тоа значи? Тоа значи дека освен ршто гласачот ќе ја заокружи политичката партија за која мисли дека треба да гласа, тој ќе има можност, во рамките на истата листа на таа партија за која гласал, да врши селекција. Така што сосема е можно првиот да дојде 10 и обратно, 10-от да сбиде први и тн. Што ќе се постигне со тоа? Со тоа фактички ќе дојдеме до пофункционални и поодговорни институции, затоа што ако не функционираат институциите или слабо функционираат, мораме да се согласиме со тоа и можеме да констатираме дека тоа е слабост на лидерите или замениците на лидерите или нејка влијателна личност. ако тој не се подвргне на филтерот на гласачкото тело, веројатно ќе продолжи да се однесува и натаму така. Ако тој мора да се подвргне на тој филтер, тој ќе внимава бидејќи ќе биде свесен дека многу лесно, без оглед на тоа што е прв или втор, ќе биде 10-ти или 15-ти и тн.

Мислам дека многу успешно овој систем функционира во одделни држави.

Друго прашање кое е важно е Државната изборна комисија, која за жал понекогаш знаеше да има многу лош рејтинг, многу лоша постапка, да не кажам дека беше сведок на изборен циркус во одделни состојби. Многу е важно да се предвидува посебна процедура за избор на ДИК, било како мнозинство во Парламентот, што значи ќе претставува хармонизација меѓу позицијата и опозицијата и второ, мора, како во повеќе демократски држави да се ангажира и Уставниот суд било како директно учество во ДИК, како мнозинство, или како предлагач, а да биде единствено Уставниот суд, што во повеќе држави така е решено и мислам дека многу добро функционира. Важно е да се обезбеди самостојно, непартиско влијание и дејствување на ДИК.

И уште нешто во однос на ДИК.

Мора да претрпи измени и Кривичниот законик кој ќе предвидува две компоненти. Прво ќе пропишува спесијално кривични дела во однос на злоупореби кој може да ги направи ДИК и второ, мора да се пропише посебен рок за застарување на гонење на ова кривично дело, што значи треба да биде долго, 10-15 години и тн.

Кај набљудувачите или опсерверите или мониторите, како сакате наречете ги, ние не мислиме дека само со тоа, како формална проверка, како украс, што бевме сведоци во досегашните избори да учествува стструктура, туку мислиме дека тоа мора директно да учествува во изборниот процес и тоа директно во изборните места, од отворање до затворање на изборниот процес, па и потпишувањето на записницит^ од избирачките одбори.

Неможам да с согласам со оние кои констатира дек ни8 сме суверена држава па не ни тр9ба да дозволиме такво нешто, од причина што, каква е таа држава која со еден потпис кај еден избирачки список да се изгуби сувереноста на државата. Суверенитетот е гарантиран со Уставот, тој постои во институциите, функционира и апсурдно е да се претпоставува дека тоа може да се укине само со еден потпис најден во избирачкиот список.

На крајот, да кажам, ако сакаме прогрес, просперитет, и да се извлечеме од оваа лоша состојба, ако навистина

сакаме да ги помагаме и евро-атланските процеси кои се наш интерес и интерес на идните генерации, мора да се согласиме дека надворешната помош ни е повеќе од поробна.

ОЛОМАН СУЛЕЈМАНИ:

Му благодарам на господинот Биљали.

За збор се јавува господинот Томислав Стојановски.

ТОМИСЛАВ СТОЈАНОВСКИ:

Почитувани колеги, ќе горвам за потребата од овој закон, ќе говорам за поделни решенија, а посебно што се однесува на решенијата за оргранитге кои ќе ги спроведуваат изборите и заштитата на избирачкото право.

Пторебата од донесување на овој закон и постои и јас како пратеник и политичката партија ВМРО-ДПМНЕ преку своите претставници од европарламентот го поддржуваме и ќе гласаме за негово донесување. Сега ќе гласаме за предлогот за донесување на овој закон.Најголема дилема е кој систем да избереме, дали мнозински, мешан или пропорционален.

Првиот беше мнозински, најдовме некои решенија. Штом подоцна избравме друг систем, веројатно нешто не ни одговара, дали на сите, или на поделни политички групации кои учествуваа во изборите па се одлучивме за мешан систем односно 35 пратеници да избираме по пропорционален систем, а останатите 85 по мнозинскиот систем.

Сега Владата се одлучила на пропорционален систем.

Системот како систем има и лоши и добри страни, зависи како ќе се проведе. Меѓутоа, ништо идеално и апсолутно не постои.

Решението што сега ни го нуди Владата како предлог за донесување на закон во рамковните документи за мене е задоволително. Со оглед на поминатиот период и начин на кој се вршеше гласањето, сметам дека државата ќе треба да има многу поголемо влијание во остварувањето на правата на гласање и во органите кои ќе ги спроведат изборите.

Имаше некое жалење за напуштање на предлогот за избирачката легитимација. Таа се воведо како средство на контрола и како средство за докажување дека оној кој ќе се јави ја поседува избирачката легитимација е тој што ќе гласа и добива право да гласа. По едно напишано правило, во секој закон

има дупка и тука во спроведување на овој закон и ова заштитно средство, легитимацијата поделни политички групација ја злоупотребуваа на еден или друг начин. Се обидовме во втората примена да докажеме дека еден од политичките учесници во изборите ја злоупотребиле избирачката легитимација, на штета на другите.

Господа, заштита на избирачкото право не е во легитимацијата. Заштита во избирачкото право е да се почитува волјата на избирачите. И вториот дел, заштита на избирачкото право се изборните органи кои ќе ги спроведат изборите. Ние бевме сведоци на пратеник во ова Собрание кој говореше дека дал по 100 марки на 1.000 луѓе кои ќе дојдат да ги контролираат изборите и да не му фали ни влакно на главата со една таква изјава, веднаш откако го спроведе тоа на дело, се јави овде дека има насилство и непочитување на законот. Веднаш, штом ќе се примени или ќе се понуди некое друго решение, таква заштита на злоупотреба на правото и дали ќе се употреби мастило, спреј и слично, бидејќи и легитимацијата имаше за задача да биде заштитно средство за правото на гласање, се оди на систем нарушување, или враќање, или пропаѓање на демократијата. Демократијата не се нарушува кога имаме цврсти средства за гаранција на одредено право. Демократијата се нарушува оној момент кога пратеник во ова Собрание изјави дека дал 100 марки на секој кој ќе дојде да води грижа за спроведување на избори, надвор од државните органи, дека се нарушува правото на изборите, а не дали има или нема легитимација.

Понатаму системот на издавање на легитимацијата беше многу интересен. Ако гласачот на пример ја изгуби или на било кој начин му нестане избирачката легитимација, да може без било каква одговорност, без било каква причина да побара нова легитимација и да не одговара за старата. Така се создаде еден систем на злоупотреба. Во што беше таа злоупотреба? Пример еден граѓанин има поднесено четири или пет барања за издавање на нова легитимација и веднаш дојдоа новите злоупотреби, новите игри. Гласал во еден круг со една легитимација, во вториот со друга. Велат како може тоа да биде? Едноствен фалсификат. Двете легитимации се употребени во два круга. ако имаше еден круг, само една легитимација ќе можеше а се употреби и

не ќе мораше да вади нова легитимација и да докажува дека не гласал. Значи, овде одиме по еден друг систем, штом се предлага еден круг, гаранцијата за легитимација, спреј, мастило и слично, не е напуштена демократија, туку заштита на правото на гласачот.

Кој треба да ги предлага членовите на избирачките комисиии?

Се оди на предлог на Уставен суд, се оди на предлог на некои други институции кои се надвор од Собранието. Мене не ми причинува никаква штета ни некое кој знае какво решение, кој ќе ги именува изборните комисиии прашање е како тие изборни комисиии ќе ги спроведуваат изборите, а не кој ќе ги поставува. Сега веројатно некој водејќи се од тоа дека изборите ќе ги добиеле само ако ние по наша желба и одлука ќе направиме комисија, изборите се наши. Не. Изборите во Македонија треба да бидат спроведени законски, органите да бидат избрани дали од Собрание или Уставен суд, да немаат влијание. Тогаш, ако во Собранието има, јас мислам дека изборот на Уставниот суд и неговите членови беа избрани во некој друга политичка комбинација на ова Собрание. Треба ли ние сега да се сомневаме во јавноста или во одговорноста на судиите на Уставниот суд. Дали треба да прават комисиии. Се заборава дека Уставниот суд решава и одлучува за престанок на мандат на претседател на држава. Ве молам, тој ќе именува изборни комисиии и ќе решава за престанок на мандатот на претседателот на државата. Зошто не се води сметка какви се решенијата во другите закони. Ако сакаме да бидеме театрални овде, што предлагаме нови решенија и што ќе имаат нова содржина, тоа не е чесно.

Еден колега сега пред мене зборуваше за начинот на прогон на оние кои ќе го нарушат изборниот систем, за застареност на делото. Јас тоа го поддржувам. Сакам да има посебно решение и ќе дадам предлог да учесниците во фалсификатот, учесниците во незаконито спроведување на избори се казнуваат со одредена временска казна. Меѓутоа, организаторите да бидат тројно потешко казнети иако е избран за пратеник да има апсолутна забрана да не може да учествува во наредните четири изборни периода. Тогаш да видиме дали некој ќе се осуди да овде, од говорницата каже дека дал по 100 марки да организира заштита на изборите. Тогаш ќе видиме дали некој ќе може да се јави на една од

телевизиите да говори дека немало регистарски таблички, дека учествувале возила од таму и од таму. Тогаш ќе бидат тие сниматели задолжени барем да ги снимаат возачите на тие возила, а не да не се знае кој ги вози, бидејќи немаат таблички, не се гледа кој ги вози, може да биде било кој и да е извршител на тоа дело. Во таа смисла ќе имаме заштита на избирачкото право, а оној кој ќе се одлучи на фалсификат или на злоупотреба, ќе се збогува вечно од функцијата пратеник или политичка функција.

ТОМИСЛАВ СТОЈАНОВСКИ: (продолжение)

А ние сега само велите - е, губење на демократија, ако поведеме систем на користење на спреј. Што се плашат? Од тоа немам никакво зло, само ќе имаме контрола дали некој ќе може да учествува во системот на тркачи, дали ќе може од Кочани караван од 300 луѓе да дојде да води контрола на едно место и да гласа пет пати? Не, не ќе може да учествува во Караванот, ниту може да се јави да гласа затоа што е позитивен при проврката пред да му се даде мастило или спреј. Ако некој се плаши од таква заштита навистина јас сум за таква заштита, ќе изгуби. Она што за мене е најбитно во овој дел, каква ќе биде заштитата пред судовите на избирачкото право, дали секој кој е на листа ќе може тоа да го прави, дали подносителот на листата и кога го спомнав ова прашање за подносител на листа, еден колега говореше да може на листата да се гласа и за одделен пратеник и да се брои, без разлика каде му е поставено местото на гласање. Веројатно некој смета дека јас сум попопуларен ако во политичката групација не успеав да бидам на второ, трето или четврто место, и на 20-тото место ќе можам да бидам пратеник.

Господа, договорете се внатре во политичката групација која предлага листа, таму издејствувајте, а не да се внесува нова забуна кај избирачот, да гласа за листа, па да гласа за листа. Зошто граѓанинот да учествува во внатрешната организација на партиите, кои не можеле самите да го решат прашањето кој каде да биде. Партиите нека одлучат, нека поднесат листа, кој ќе добие, така нека биде. Тоа е мое размислување и така треба да биде.

Колеги, дали ВМРО ќе излезе со став да нема коалицирање за време на избори или не, сакам да говорам за таа појава и дали тоа е штетно или не, дали на некого му одговара или не му одговара. Господа, постојат политички сваќања, постојат економски, социјални и други програми. Ако сакаме да излеземе на избори,

да му дадеме шанса на секој да се појави со еднаквиот со програми во овие свери и граѓаните тогаш одлучуваат дали за таква понудена програма од ВМРО-ДПМНЕ ќе може да се прифати со нејзин кандидат, или таквата програма како личност појака од друга партија. Со тоа се дава слобода да се прави избор меѓу личност и програма. Тие програми односно групациите, по завршувањето на изборите, нека прават коалиција за поделба на власта, односно за извршната власт. Досега практиката со коалицирањето со пред или за време на изборите се покажа многу непопуларна, да не кажам многу штетна. Таа вроди илузии за правење на нови парламентарни мнозинства, создаде илузии за создавање на нов имиџ на парламентот, водени од една група чија добиле поголем рејтинг на изборите или заради таа групација му паднал рејтингот на изборите и има помалку власт. Сега, изгубил на изборите, се јавува за нова политичка групација. Ако сакаме слободна прегрупација, после изборите нека оди секој одвоено и нека се најде тука во Собранието со исти или еднакви програми и нека прават мнозинства, а не да направиш мнозинство на гласање, па потоа со друг да правиш мнозинство. Така ќе видиме кој колку е силен, а не еден со друг да се тепаме. Нека бидат програмите тие што ќе се ценат и да избереме личност, затоа што имаме можност да предлагаат и група на граѓани кои не припаѓаат на политичка групација, да можат да имаат листа и да добијат право на гласови. Тие ќе можат да учествуваат не на предизборна кампања, туку после изборите да прават коалиција и да бидеме сите рамноправни, а тоа е можно само на тој начин, по мое сваќање. И пред да почнам да зборувам, реков дека во изборите немаме идеални решенија. Затоа, сватете дека сакаме да имаме апсолутно слобода во избор на кандидат односно да му дадеме можност на граѓанинот, на личности кои преку политичките партии имаат исти или слични програми, да може да се определи граѓанинот за оној за кого сака да гласа, а не за групации, па таму ќе се случи случајно тој граѓанин да не е на таа листа и да не може да гласа за него. Значи, имаме фора за избирачот, а не фора за партијата.

Ќе го молам министерт да слуша, решенијата во однос на предлогот на законот за гласашето односно за правните лекови, треба да биде малку попрецизно и се согласувам, ќе го именувам колегата Гештаковски кога се заложи за едно конкретно решение, а тоа е решението да се знае што е важечко а што неважечко

гласачко ливче. Дали волјата на гласачот ќе ја цени изборната комисија или тој самиот ќе одлучи, знаејќи го решението во законот што е неважечко или важечко ливче и ако направи грешка, самиот придонел, неговиот глас да не игра улога во определување на бројот на пратеници, односно распоредот на власта после гласањето. Тука нема ништо спорно.

Дозволете ми како искуство да пренесам. Учествував во изборите во Руската федерација за избор на претседател и изборите во Украина. Покрај ваква одлука за неважечки ливчиња, таа средина на граѓани одлучи да го провери рејтингот на сите кандидати и имаше едно решение против сите.

(Во меѓувреме во салата влегува г-динот Стојан Андов и продолжува да раководи со седницата).

Значи, оние кои се појавиле на листата за да учествуваат на изборите, граѓаните се определија со одреден процент против сите. Во Руската федерација тој индекс изнесуваше 2,8% од излезените избирачи, а во Украина не е дефинитивно, само она со кое се запознав како последно известување на Државната изборна комисија скоро за ист процент.

На крајот, предлагам Државната изборна комисија да се избира за четири години и да биде професионална, ако сакаме да имаме трајно решение. Ако сакаме да имаме решение за секои избори нова изборна комисија, па распоред на пратеници во парламентот пред изборите, ќе го имаме сегашното решение да се плашиме од составот на Изборната комисија.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор г-динот Насер Зибири.

НАСЕР ЗИБЕРИ:

Дозволете ми накратко да ги изнесам нашите видувања во однос на предложениот закон за избор на пратеници. Нашите сугестии кои ги упатуваме, предлагачот односно Владата да ги има предвид при изготвувањето на Предлогот на законот за избор на пратеници.

Прво сакам да го изразам нашето незадоволство за многу бавниот и пролонгиран тек на расправа за овие закони, за што сметаме дека навистина е недозволиво овие закони да чекаат 4, 5, 6 или повеќе месеци во собраниската процедура и да не дојдат до израз, односно пратениците да немаат можност да се изразат по нив, за да може предлагачот врз основа на расправата и сугестиите да изготви Предлог на закон. Мислам дека

недозволив е ваквиот однос, бидејќи изборната регулатива претставува еден од клучните столбови врз основа на кои се гради демократскиот систем на една земја. Во други земји по овие прашања се води најжестока расправа и врз основа на исходот и расправата по овие решенија се манифестираат и резултатите на изборите и демократскиот процес во една држава. Неслучајно се вели дека изборите се најадекватен барометар за степенот на изграденоста на демократските односи во едно општество.

За да имаме навистина демократско општество, првата скала или првиот степен е да имаме фер и демократски избори. Ако тука се сопнеме тогаш сите останати процеси во земјата, државата, во едно општество се или деформирани или се под сомнеж на нелегитимните одлуки, нелегитимните структури и сето тоа доведува до други деформации во општеството. А за да имаме фер, демократски и слободни избори, избори кои во крајна линија ќе дадат изводни резултати кои ќе го одразат вистинското расположение на граѓаните, минатото покажа дека постојната регулатива тоа недоволно го прави. Не велам дека можеме да изградиме изборен модел: и регулатива која ќе ги елиминира до крај сите негативни појави кои кај нас во последно време се придружен процес, но и те како може тие негативни појави да ги намали, бидејќи ако некој одлучил со шкорпион да влегува на едно избирачко место, тогаш не помага било каков закон, било каков закон да биде напишан. А ние такви случаи имавме. Меѓутоа, должност е на нас како Собрание да изградиме таков систем кој ќе даде правна можност тоа да се санкционира. Ако тоа не го направиме, можноста од такви појави е многу поголема.

Оттука, го поддржуваме предлогот да се пристапи кон измена на постојната регулатива, но бидејќи овие предлози се дадени многу порано, тие веќе не кореспондираат во многу аспекти со она што е политички живот и договор во моментот, во милјето. Неслучајно, во Законот имаме паралелно два модели кои се нудат, едниот чист пропорционален и другиот комбиниран. Вие знаете дека веќе за политички партии, вклучувајќи ги во прв ред партиите кои го имаат огромното мнозинство во Собранието се договорија изборите да се спроведуваат по пропорционалниот модел и соодветно на тоа треба да се пристапи кон изготвувањето на Предлогот на законот, соодветно на Предлогот за изборни единици

за избор на пратеници. Доколку расправата се водеше многу порано, и нашите водувања сигурно ќе беа поинакви, а нашите забелешки и сугестии во однос на предлозите веројатно ќе беа многу поинакви. Но сега тоа е тоа.

Мислам дека како што се одвиваат изборните процеси во Македонија, како резултат на честите појави на насилства, создавање изборни резултати кои не се соодветни со изборната волја на граѓаните, насилства итн., не упатуваат на тоа да имаме изборен модел кој ќе биде многу попрактичен и полесен за спроведување и кој, ако не да ги исклучи, тогаш да ги намали и да ги инхибира до таа мерка можностите и желбата за фалсификување на изборите кој модел би ги свел тие манипулации до мерка која нема да ги менува или нема да дава изборни резултати со кои ќе може врз основа на резултатите да се конституира извршната власт и да се управува со земјата.

Изборниот модел, мнозинскиот или таканаречениот нокаут систем тоа го стимулира за што со еден глас повеќе или помалку во една изборна единица се добива или се губи пратеник, додека пропорционалниот изборен модел тоа го елиминира, еден глас, 100, 1000, 10.000 ако сакате во вкупниот резултат не игра многу улога. Тој дава еден, повеќе или помалку мандат во Собранието, што не игра улога во однос на можноста да се конституираат органите, почнувајќи од Собранието, а како резултат на тоа и Владата.

Затоа, тргнувајќи од праксата во минатото, неслучајно политичките партии се определија за ваквиот модел. Но, бевме со убедување дека овој модел за условите и приликите во Република Македонија е мал соодветен доколку се спроведува во една изборна единица, односно целата држава да биде една изборна единица за да гласа секој граѓанин во секој дел од земјата и да има еднаква валидност односно тежина, за што идејата да се вклучи процесот на повеќе изборни единици априори се обидува да прекројува расположение, а со тоа и да прекројува изборни резултати. Но, за жал, изгледа нашите аргументи беа недоволни тоа да се свати правилно и така да се постапи и се договоривме тоа да биде поинаку односно со модел со шест изборни единици, кој со обидот што помалку да се разликуваат изборните единици една од друга, со обидот општините да не се поделат односно да не се прекројуваат територијално, политички, етнички итн., може да даде приближно еднакви резултати,

или согласно желбата на граѓаните изразена на избори. Оттука, мислам дека по оваа расправа предлагачот треба веднаш да пристапи кон изготвување на предлогот на законот, притоа разработувајќи ги до крај заштитата на избирачкото право со сите можни елементи кои во практиката се познати во светот, вклучувајќи ги тука и начините кои беа тука спомнати со спреј, со соодветна идентификација, заштита на избирачкиот одбор итн. и сите процедури, за што во минатото сме имале прилики токму на овој план да биде докрај вулгаризирано ова прашање, всушност гласачот, граѓанинот кој сака да излезе на гласачкото место пред гласачките кутии да го изрази своето расположение, не да биде оневозможен, туку да поминува многу лошо со физички малтретирања, дури и со загрозувања на неговиот живот.

Второ, да создаваме изборни тела кои ќе бидат што повеќе неутрални и оттука воопшто не го делам мислењето со претходниот говорник, ако имаме професионална државна комисија, ние ќе имаме такво тело кое ќе гарантира неутралност во постапката при спроведувањето на изборите. Напротив, уставниот суд или слични тела се голема гаранција зашто тие не се под директно влијание на дневната политика и нивниот статус, личен и професионален, не зависи од нивната политика, се разбира ако не пристапиме кон многу познати искуства да разрешуваме обвинители, судии, итн., и да ги доведеме под пресија односно под диктат на дневната политика.

Многу прифатлив и би рекол исправен модел, по сугестија на ОБСЕ и разни меѓународни асоцијации кои се занимаваат со ова прашање изгради Албанија, која изгради такви изборни тела кои можат малку се под влијание над дневната политика.

Понатаму, мислам дека треба да има законски основ меѓународното набуљудување на изборниот процес, набљудување кое во никој случај не смее да биде само декор или шанса за легитимирање на изборните фалсификати.

НАСЕР ЗИБЕРИ: (Продолжение)

Туку напротив, да биде еден неутрален суд за изнесување на вистински претставена слика за тоа што се случува на изборите. Тоа набљудување е тесно поврзано, како што гледаме и со денот за определување за одржување на изборите и оттука, добро е што претседателот на Собранието е тука и преку говорницата, иако не спориме барем

до толку го познаваме Уставот околу неговото право да определува датум за одржување на изборите, но во секој случај треба да се имаат предвид и ставовите на политичките партии и релевантните за тоа кое време би било поадекватно за распишување на изборите. Ако намерно се оди, изборите во Република Македонија се совпаѓаат со изборите во некоја друга земја, која исто така, е во процес на набљудување од страна на ОБСЕ и останатите медиуми и разни меѓународни институции, тогаш со тоа ние тоа го оневозможуваме и го правиме што помалку изводлив, а однаред имаме поповолна можност за изборни манипулации и фалсификати. Ние не можеме да се одбраниме од стравувањето која постои кај Меѓународната заедница дека во Македонија тешко е да се спроведуваат фер и демократски избори. Во минатото тоа им го докажавме на многу пластичен начин. Затоа, напротив, претседателот на Собранието, а поготово претседателот на Владата, треба најмногу да бидат заинтересирани дека изборите во Македонија се спроведуваат во време и период, кој ќе биде најповолен Меѓународната заедница да биде што поприсутна во Македонија, да има фер и демократски избори, кои што ќе имаат и меѓународна валидност, односно верификација. Во оваа смисла, мислам дека и предлагачот треба да биде поажурен во еден многу краток временски период да имаме шанса да расправаме за предлозите на законот.

Мислам дека прашањето за моделот и стеснувањето на можноста за избор, моето лично размислување оди во прилог на тоа, истакнувањето на моделот на отворени листи, листи со преференции итн, ги надминува овие лимитирачки околности, кои ги наметнува пропорционалниот модел и изборот на граѓанинот да не биде само избор помеѓу партии, па ако сакате и политички програми, како што беше тука изнесено. Туку да биде и избор на личности, зашто само така, тие луѓе кои ќе седнат во идниот мандат, мислам дека ќе можат да го имаат полниот капацитет за претставување на граѓаните, односно полниот мандат.

Наметнувањето на распоред во листи и врз основа на партиската определеност, седнување во овие фотели, не е најадекватно решение и нема да биде вистински одраз на расположението на тие граѓани. Потоа, можноста од надминување

на овие состојби што ги имаме женскиот пол да биде претставен на начин, или во проценти какви што ги имавме досега. Досега 4%, 5%, 6% итн. Ако Косово успеа со препорака на Меѓународната заедница, тоа драстично да го зголеми дури 1/3 од вкупниот број на претставници во Парламентот да биде од женскиот пол, Македонија која има 3-4 пати парламентарно искуство за изборите, мора да го надмине овој праг многу низок, кој го има. Ако треба и со вметнувања на решенија, како што има во предлогот, да се запази тој критериум, но во секој случај мораме да излеземе од ситуацијата во која се наоѓаме на тој план и не случајно, многу меѓународни и домашни организации, женски лоби, форуми на здруженија на жени итн, многу се активни во последно време и на тој план мислам дека треба да се слуша и духот и смислата и нивниот апел за поправање на состојбите на овој план.

И конечно, изборниот праг, бидејќи се определуваме за чист пропорционален модел, а имајќи ги предвид дека во последно време се поактуелно е прашањето на претставувањето на малцинставата, како што е турското, српското, ромското, влашкото итн, мислам дека ако веќе клучот, не може да биде решение за Македонија, тогаш треба да се овозможи што понизок праг при распределбата на мандатите, да им дава шанса на сите групации и во етничка смисла да можат да бидат претставени во Република Македонија. Што повисок праг, толку полимитирачки план ќе биде и во политичка смисла на политичките провинции во Република Македонија. Затоа мислам дека изборниот праг ќе беше идеален, доколку Македонија биде една изборна единица, тогаш и изборниот праг немаше да игра никаква улога и ќе можевме да бидеме покомотни на тој план. Но и вака мислам дека тој изборен праг, треба да биде што понизок и тој во никој случај не смее да се движи над 2 односно 3%.

Имам уште многу нешта да кажам, но накратко ова беа моите сугестии, и видувања и со уште еден апел, што побргу да ја надминеме оваа фаза во Собранието, за да може Владата и Министерството за правда да ги отпочне активностите околу изготвување на предлозите околу овој закон и за избор на пратеници и изборни единици и останатите

акти, кои се потребни за заокружување на изборната регулатива.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Данило Глигоровски.

ДАНИЛО ГЛИГОРОВСКИ:

Почитуван претседателе, почитувани колеги пратеници, После долги седници во кои што имаше најразлични закони, кои што не сме ги довршиле денеска имаме Предлог за донесување закон за избор на пратеници, кој што исто така, побудува големо внимание, бидејќи бев вклучен во дел од работата, по повод донесувањето на овој, како и на еден друг закон, Законот за избирачки списоци, односно за територијалната спогодба. Јас би сакал да го изнесам моето мислење во врска со овој закон. На почетокот бидејќи овој закон даден малку од поодамна, пред да се завршат преговорите со четирите најголеми партии во Република Македонија, овде, бидејќи е ова само предлог на закон, има алтернативен член, во кој што може да се предвидува 60 со 60 моделот, или "фифти фифти", или пак пропорционалниот модел со една изборна единица. Односно се избираат 120 со пропорционалниот модел, тоа е задржано во најновите договори што постигнаа меѓу партиите, меѓутоа, договорите доведоа до тоа дека Македонија ќе биде поделена на 6 изборни единици, а тоа ќе биде предмет на еден следен закон. Имаше разни размислувања, еве и претходниот говорник со кој што бевме заедно и во Комисијата и Министерството за правда, за која што се договараше по повод моделот, изнесе одреден број на факти, што донекаде држат дека е наједноставен, можеби е најправичен итн, тој модел со една пропорционална единица. Меѓутоа, секој модел не е идеален и тој модел си носи свои активности. Негативноста беше една голема опасност одреден број на региони во Република Македонија воопшто да не бидат застапени, односно да се остави на совеста на партиите, да предлагаат некакво балансирано кандидати не од сите региони напред на листите и некаде на дното на листите, се со цел да се обезбеди таа правична застапеност, меѓутоа, во суштина, оставаме на совеста односно не регулирање законски или оставање на недоумица е едно од активностите.

Друга негативност, кога се работи за пропорционален модел воопшто и овој сега што се договоривме четирите партии една изборна единица е

немањето на изборна единица, каде што, граѓаните евентуално би се среќавале со пратениците да разменуваат мислења да изнесуваат одредени барања, бидејќи при ваквиот модел практично тоа го нема. Тоа беше истакнувано и во некои мои разговори со претставници на ОБСЕ, со претставници на други стручни меѓународни организации, кои се остручени за проблематиката за изборите и тие токму за тоа прашуваа, во која изборна единица ќе одат тогаш пратениците. Навистина тоа е една забелешка која што не може да се брани, освен, евентуално, јас го гледав и овој Предлог на закон да се размисли во некои од членовите, ми се чини тоа беше членот 15, каде што се спомнуваат старите општини од кои што произлегуваат новите општини, да се стави некој член, некој член, кој што законски ќе регулира, пратениците избрани по пропорционален модел, а сега имаме 6 региони со 20 кандидати што ќе бидат избрани од тие региони. Во седиштата на старите општини, евентуално еднаш месечно, сите тие 20 да имаат задолжени да присуствуваат, а не да дебатираат, но барем да присуствуваат на седниците на локалната самоуправа, па на некој начин, присуството на локално ниво да биде обезбедено на оние претставици во законодавниот дом на Република Македонија. Ова е само како предлог, или како размислување, односно мое размислување, сум размислувал како да се надмине проблемот што го носи пропорционалниот модел. Пропорционалниот модел нема изборни единици, евентуално вие можете да примите овде во Собранието одредена групација на граѓани итн, меѓутоа, не сте врзани стриктно за одредена територија, на која територија одреден број на граѓани би можеле да доаѓаат и да поставуваат прашања лично до вас. Еве евентуално една можност да се предвиди. Значи, не во смисла да имаат ингеренции кон локалната самоуправа, да не навлегуваме да им ги одземеме, туку едноставно, како обврска 20 пратеници од секој од регионите, да се направи распоред и тие да имаат законска обврска да присуствуваат еднаш месечно на седници на одредена локална самоуправа, на Советите на локалната самоуправа, чисто да се задржи присуството на пратениците и на локално ниво.

Во членот 6, мислам дека има некои ставови додадено, во кои што имаше поголем број на помали, односно поситни опозициони партии кој што го истакнуваа и како предлози, кој што јас лично го поддржувам ова овдека што е предложено, бидејќи можеби, е рефлексива и на една практика од 8 години, или 12 години во Република Македонија на овој повеќе партиски живот. Имено, има ставови, а сега јас не знам кој беше ставот, ми се чини беше 4 или 5 став дека функцијата пратеник, покрај другите неспоиви работи е со членувањето на управниот одбор итн. Значи, во овој период и во изминатите периоди тоа не беше случај и јас бев член на управниот одбор и многу мои колеги беа и тоа создаваше неприлики, да не речам кавги, а да не зборувам за односот на медиумите кон дополнителната функција на пратеникот и мислам дека со овој член овдека се предлага таквата работа воопшто да не биде дозволена, И за следниот Парламент нема да имаме пратеници кои ќе бидат членови на управни одбори. Тука сега има од современ аспект членови на управни одбори е стара можеби, социјалистичка фраза, односно терминологија. Сега има директори. Сега, дали тоа да се стави или не. Чисто како фраза да не биде јас не членувам во управниот одбор но јас сум во бордот на директорите и да не наоѓаат дупки во криминологија.

Истоа така, членот 8 имаше дебати. Во овој и во минатите парламенти по однос на тоа дали функцијата пратеник да биде професионална или не. Сега јас доаѓам да речеме од професорскиот еснаф, така да се изразам кој што досега постојано се залагал да има еден исклучок, а тоа бил професорите на универзитетите во Република Македонија, овдека значи тоа не е предвидено. Лично сметам дека може да се обавува држење на настава со договор на факултетот од таму од каде што произлегол професорот, од каде што станал пратеник, така што, ова решение што е овдека предложено, функцијата да се обавува професионално ја поддржувам, како едно предложено решение во законот.

Во членот 22, има предвидено дека за членови на избирачките одбори и нивни заменици можат да бидат именувани лица кои имаат избирачко право и право на живеалиште на подрачјето на општината во која се именувани. Значи, досега беше пракса во Република Македонија, од тоа место, ако бил од Козле од Козле, ако бил

од Тафталиџе од Тафталиџе ќе биде и избирачкиот одбор, ако бил од Арачиново од Арачиново итн,. Тоа беше со објаснување дека така луѓето во избирачките одбори ги познавале избирачите, па евентуално, ако дошол некој што не е од таму, тогаш нема да му дозволат да гласа итн.

Законот навистина е прецизен како се утврдува идентитетот на гласачите, како се остварува правото на гласање, така што, аргументот дека треба членовите на избирачкиот одбор да се токму од местото каде што се гласа со место на живеење, мислам дека треба обратно да биде. Јас планирам да предложам и амандман во кој што ќе стои членот 22 ќе се промени и ќе гласи дека најмалку 30 км живеат од местото, каде што тие се членови на избирачкиот одбор. Зошто? Затоа што многу често ни се случуваше, во овие 12 години, бидејќи е член од самото место каде што се извршуваат изборите, да дојдат група или еден избирач и да речат: "мајка ми е болна и баба ми, ти не познаваш, пријатели сме, оттука сме да гласам за баба ми, за мајка ми итн".

ДАНИЛО ГЛИГОРОВСКИ:

Навистина мислам дека обратно би требало да биде. Луѓето што се во избирачките одбори, комплетно професионално да си ја обавуваат работата, и врз основа на Законот што е напишан за проверка на идентитетот да го проверат идентитетот и да му дозволат на граѓанинот да гласа. Значи тоа е таа моја да речеме дилема или резерва по однос на ова решение што е во членот 22 предвидено, и еве најавувам дека ќе предложам и амандман, наравно ќе го дискутираме и амандманот, ќе размислуваме, колку ќе се зголемат трошоците за време на изборите, имајќи предвид дека во еден круг се одвиваат, меѓутоа би имале дополнителни трошоци за движење, за пат и т.н., меѓутоа мислам дека поголем квалитет би се добил, доколку тие се навистина луѓе кои што ќе работат скрос по закон, а не по препознавање на ликови и т.н.

Во членот 28, од Предлог законот во ставот 7 се истакнува дека, резултатите, значи, пресметувањето на бројот на гласовите се доставува до Државната изборна комисија во рок од 24 часа. Досега, навистина, ова, вакво нешто имаше и во претходните законски решенија, мислам дека се злоупотребуваше, наравно и се надминуваше и можеби би требало

тука да биде малку по рестриктивни. Во Република Македонија за три часа можете да стигнете од било која точка, до било која точка. Три часа за пребројување на гласовите, бидејќи избирачките места содржат околу максимум , околу 1000 гласачи. Можеби 1200 во некои ретки исклучоци , меѓутоа тоа навистина е ретко , а се движи бројот , најмалите се од 34 и неznam колку во просек по 300, 400, 500 гласачи . Значи во просек се пет - шестотини гласачи. Бидејќи се 3000 илјади гласачки места, 1.600.000 и нешто, поделете го, во просек се по петстотини и нешто. Три часа, еве нега го бројат, нека го утврдуваат бројот на гласовите и т.н. и три часа да патуваат, шест часа. Можеме 8 часови да ставиме, плус минус 2 часа. Но, 24 часа, до тогаш се објавуваат резултати, па спекулации, па калкулации, па евентуално снемивање на кутиите и т.н., секакви проблеми. Мислам дека треба да бидеме по рестриктивни. Значи во член 28, став 7, по однос на времето, колку време е потребно да се достави до ДИК резултатот.

Дојдовме до членот 32 во кој сегашното законско решение , предлогот вели дека право да поднесат листа на кандидати имаат регистрираните политички партии, самостојно, или 2 или повеќе партии заедно, како и бруто избирачи. Јас во однос на тоа повеќе пати во јавноста го истакнував моето мислење, имаме различни мислења меѓу различни партии и колегите што работат и Комисијата што го правевме тоа, меѓутоа и општо и политичките партии, па дозволете ми да го истакнам политичкиот став по однос на овој член, или ова предложено решение. Значи овде се предвидува да можат тие пропорционални листи да ги предлагаат и повеќе партии заедно. Значи во предизборна коалиција.

Овде би сакал да се навратиме на 2-3 работи кога во повеќепартиското живеење во РМ, како пракса го доживевте.

Во 1994 година имавме предизборна коалиција, Сојузот за Македонија. Таа предизборна коалиција, неznam дали беше 6 месеци, но краток беше периодот, после кршењето на "Хардрок", се распадна, помеѓу СДСМ, ЛП и СП. Таа коалиција победи, меѓутоа, потоа една од партиите излезе во опозиција . Имаше и политички препукувања. Меѓутоа во многу краток период програмата која победи на изборите остана да не биде

спроведувана односно остана само дел од тие политички сили да ја спроведуваат или да не ја спроведуваат.

Во 1998 година имавме уште една коалиција и таа победи, исто како што победи и коалицијата во 1994 година, имавме значи друга коалиција, коалицијата за промени помеѓу ВМРО-ДПМНЕ и ДА. После 2 години, значи не 6 месеци, и таа се распадна. Јас претпоставувам дека бев избран затоа што бев токму како кандидат од коалицијата меѓу две партии. Мислам дека беа големи шансите кандидатот на СДСМ да биде во мојата изборна единица, ако јас не бев кандидат на тие две партии. Меѓутоа , коалицијата се распадна. Едната политичка партија имаше свое видување , вети милијарда и т.н., едно време се одеше, реализација на Проектот Тајван, да не се навраќаме сега на тоа, но таа беше политичка програма. Другата политичка партија настапи со своја програма и се распадна коалицијата, која програма сега да ја спроведуваме. Јас сум член на ВМРО-ДПМНЕ и јас ќе ја подржам политиката што ја има зацртано ВМРО-ДПМНЕ. Меѓутоа, факт е дека и гласачи, или симпатизери на ДА гласаа за мене. Значи повторно имаме негативно искуство за предизборните коалиции.

Имаме уште едно негативно предизборно искуство кое исто така би сакал да го спомнам, иако можеби колегите албанци, по однос на тоа негативно искуство ќе ми забележат, можеби ќе ми реплицираат неznam. Имено се работи за изборите во 1998 година кога исто така имаше можност, пропорционална листа само од 35 кандидати да биде составена. Тогаш албанското политички блок, без разлика што програмски можеби се разликуваат по однос на концепциите, центар лево и центар десно, политички сили, настапија со една изборна листа. Сега имаме законско решение каде немате изборна мнозинска листа, туку пропорционална. Значи оставањето на една голема популација која што се избори во РМ и Уставот да биде променет и други демократски придобивки од современото живеење во Европа да се стекнат, не велам дека ќе се случи, но постои можност повторно да настапи на принципот, како што беше направено тоа во 1998 година. Дали е демократски да се остави една толку голема популација без политички избори. Во Законот, вака како што е дефинирано, постои можност вакво нешто да се случи. Токму од овие причини, а

сепак има и други причини, од типот , ако се сеќавате, за жал ни почина еден пратеник токму од партија која беше измешана најизменично, од една, од друга партија и требаше да дојде пратеник, но не од таа партија на која припаѓаше пратеникот кој што почина туку од другата партија. Навистина се изместуваа односите. Или пак, сега, еве во овие 6 изборни единици една коалиција била , победила, формирала на пример Влада и пошто е пропорционална листа некој може да се откаже, и следниот кој бил после него на ред доаѓа и станува пратеник. Ако тој што излегува од листата да стане на пример министер, или се откажува од пратеник е од една партија, тој што ќе дојде е од другата партија. Значи се изместува политичката сила во Парламентот затоа што се дозволило во Законот предизборна коалиција која навистина ги замаглува работите, да не зборуваме за одговорноста што пред малку ја спомнав кога ќе се распадне коалицијата, а имаме честа практика во Македонија да ни се распаѓаат коалициите, за политичката одговорност, за политичките програми со кои сте победиле на избори. Токму затоа јас ќе поднесам амандман член 32 да се смени и да гласи право да поднесат листа на кандидати имаат регистрираните политички партии единствено самостојни, како и група избирачи. Уставна категорија е група избирачи да можат, доколку соберат, има во Законот предвидено мислам 1000 потписи, да се кандидираат. Тогаш ја носат политичката одговорност групата избирачи, но политичката одговорност ја носат и граѓаните кои го дале гласот за групата избирачи, ако сметале дека навистина групата избирачи ќе ги застапува нивните интереси.

Членот 49 мислам дека е интересен. Тој е член во кој се дефинираат некои работи по однос на изборните плакати. Без разлика, победува партија, изгубила партија на избори, забелешката, па дури и гневот на граѓаните по однос на изборните плакати сме можеле да го осетиме. Позиција, опозиција, сме критикувале сите затоа што навистина е грдо , кога ќе го погледнеме после месец два, а да не зборувам дека некои премини во Градот Скопје, во некои згради постојат плакати од веќе починати кандидати за пратеници уште од 1994 година. Значи останале тие плакати. Сега овде законската регулатива предвидува дека можело таму да се залепи или ваму,

ама таа не се толку почитува. Меѓутоа, дали може да се стави, јас ќе предложам и тоа, меѓутоа сега бидејќи дебатираме, ова јавно го кажувам, дали може да се додаде став во член 49 дека партиите што учествувале на изборите се задолжуваат и да ги отстранат плакатите, бидејќи навистина многу е грдо и тоа грдило на некој начин би требало. Не само да бараме од граѓаните да гласаат за нас, туку да си земеме обврска дека ќе го исчистиме тоа грдило после изборите.

Во членот 60 се предвидува како граѓаните , еве ќе го прочитам - граѓаните за одржување на изборите се известуваат преку јавен повик и истакнување плакати на видни места.

За тоа што овде се кажува, и јас сум размислувал, јас и во јавноста ја кажав таа идеја, меѓутоа сепак не сум сигурен дека ќе поднесам амандман, но ќе ја кажам дилемата што во овој момент ја имаме. Имено, дали во овој член ќе биде добро да се внесе и клаузулата дека граѓаните имаат право, но имаат и обврска да гласаат. Нема да бидеме единствена земја со вакво решение, тоа и во соседството го има, еве и во Грција има таква законска одредба, а поготово интересен е примерот со таква законска одредба во Белгија каде што државата е повеќе национална и највероватно заради обезбедување на еден механизам кој нема да придонесв во некакви си избори во Белгискиот парламент да има не пропорционална застапеност, на пример Фламанците или пак Валонците или пак малата заедница на Германците се разочарале и одлучуваат да не излезат на гласање и на сметка на тоа што едните не излегле на гласање, другите да бидат непропорционално застапени во парламентот, го измислиле тој механизам во Белгија, во Австралија, не сум сигурен но мислам дека беше тоа во Чешка и во Полска. Но постои како модел и треба да се размисли околу тоа.

Во членот 68 би го истакнал тоа што , можеби е храбро и тука треба да размислат сите политички партии од опозиција, сите политички партии кои сакаат фер демократски избори, како овој член овде да се задржи, меѓутоа да има одреден механизам за да нема простор за сомнеж, бидејќи овој член предвидува дека гласачкото место, како што се вели овде, за време на утврдувањето на гласањето, го обезбедува полиција. Јас се согласувам со овој член. Меѓутоа, за да нема сомнеж, и да им се најавуваат, или се

најавуваа разни политички препукувања дека лавовите ќе го обезбедувале и така ќе фалсификувал ВМРО-ДПМНЕ, треба да се обезбеди механизам за да нема сомнеж, а гласачките места треба да бидат обезбедени. Јас се согласувам да бидат обезбедени од полиција, меѓутоа треба да се обезбеди механизам за да нема сомнеж оваа или онаа политичка партија го направила тоа и затоа таму ги наредила полицајците и затоа евентуално добила. Значи за да нема после оправдување, така да кажам, во нај фер и чесни демократски избори, спроведени без проблеми, на крај да биде кажано затоа што полицијата ги обезбедуваше, затоа такви се изборите.

За членот 69 , да кажам, сум присуствувал на избори не само како кандидат, туку во поранешните избори во 1994,1996 па и во 1990 година, ама тогаш немаше модерни телефони. Значи во членот 69, во еден од ставовите, мислам во став 5 ја тангира злоупотребата на пејџери, мобилни телефони и други комуникациски уреди. Значи од 1994, 1996 па натаму употребата на комуникациски средства односно злоупотребата, навистина е голема. Сега повторно ја истакнувам дилемата, дали повторно овде да стои ваков благ член, така да кажам, злоупотребата се казнува , па членовите на гласачкиот одбор да го отстранеле тој што злоупотребува. Што значи злоупотребува? Тој ќе употребува. Сега став е дали злоупотребува или употребува, дали да се стави забрана на употреба на комуникациски средства, бидејќи навистина таа работа или комуникацијата на внатрешните членови со некои од надворешни чланови, со правење на проблеми, навистина е голема, тоа сум го видел и со свои очи на избори и кога сум учествувал као набљудувач, а и кога бав кандидат. Тоа злоупотреба, некако е благо, многу замаглено и не се знае што е тоа. Треба одборот гласачки таму да донесе одлука, еве ова е злоупотреба. Значи можеби треба малце по прецизно та да биде ставено , или се употребува или не се употребува.

Доаѓаме до членот 73 кој го дефинира или регулира самиот начин на гласањето, во кој што е предвидено, според овој Предлог на закон, избирачите да оставаат отисок од палецот, а потоа да биде употребен спрејот. Јас лично би бил наместо отисок од палецот да се употребува потпис. Меѓутоа има аргументи и за едната и за другата

работа. Се разбира , постои одреден број на галсачи кој можеби не се писмени, или пак не би сакале да го остават потписот. Меѓутоа треба да се размисли, евентуално, наместо оставање со мастило и т.н., флека, бидејќи спрејот е невидлив, вие како гласач ќе го добиете на палецот , меѓутоа тој не се глада, избледува за два дена . Дали постојат спрејови кои трајат 7 дена, неznam, меѓутоа треба да се испита и таа работа, но тоа ваќа ќе биде во техниките на гласањето од ДИК што ќе го спроведува тоа . Но треба да се размисли дали треба да се остава потпис, или да се употребува ова со палецот. Значи тоа го истакнувам како дилема.

По однос на спрејот, навистина , неколку пати ми тежеше, дури еднаш влеговме во една дискусија која не заврши, прекина седницата, еден од почитуваните колеги од СДСМ г-динот Илија Илоски го спомна тоа дека постојано влијае нешто велите дкеа во гласачкиот список нема зголемен број на галсачи, вештачки а не можете да прифатите. Тоа не е вистина. Употребата на спрејот ќе го елиминира моментот , евентуално некој два пати да гласа, еднаш гласал, потоа спрејот се забележува под оние ултравиолетови светла кои ќе бидат обезбедени на секое гласачко место. Меѓутоа навистина дали има или нема .

Мислам дека сите политички партии стојат на принципот дека сакаат овие избори да бидат фер и демократски, и сега дискутираме предлагаме разни моменти.

Дозволете ми да ја истакнам таа дилема уште еднаш иако пишував одредени колумби некогаш, по однос на бројот на регистрираните гласачи во РМ. Значи имаме едно тело што се вика Завод за статистика на РМ кое соработува со Министерството за правда и од кое потекнува гласачкиот список. Значи тоа државно тело, Завод за статистика уште во 1991 година односно 1994, повторениот попис и континуирано на сите избори го дава и бројот на жители во РМ, ама го дава и бројто на гласачи во РМ. Според истата таа институција таа вели дека во РМ во овој момент има околу 2.700.000 и повеќе илјади жители. Тоа го кажува Заводот за статистика. Зошто? Затоа што направи попис во 1991, направил попис во 1994 година, му се поклопиле податоците со природниот раст на населението и тврдат дека има толку населени. Истито тој Завод за статистика тврди и го дава и потоа Министерството за

правда ги спроведува изборите, за овие избори ќе има 1.670.000 гласачи.

ДАНИЛО ГЛИГОРОВСКИ: (продолжение)

Дали има дискрепанца помеѓу тие две бројки. Прашањето е, тоа е она што подолго време ние укажуваме, ама бевме критикувани, цело време, велите виртуелни гласови, виртуелни гласови.. Дали има дискрепанца помеѓу 1.670.000 регистрирани гласачи во гласачкиот список, и во 2.070.000 - 2.090.000, кои што истата таа институција тврди дека ги има во Македонија. Како можеме да провериме. Ако копаме по гласачките списоци, тешко дека ќе провериме. Ама има едни други списоци кои што можеме да ги употребиме. Навистина тие се апсолутни и точни во бројката. Знаете кои се тие списоци. Тоа е списокот -дневниците од прво до осмо одделение. Учениците. Видите, таму нема виртуелни ученици, па не доаѓаат, па минусчиња пишуваат и тн. Колку има ученици од прво до осмо одделение. Околу 284.000, ама еве на 280.000 ќе заокружам за да можам полесно да ги собирам бројките. Од прво до осмо одделение, толку се тие, не се измислени ученици, и дневниците од прва до четврта година во средно образование, и тие не се измислени, таму истиот принцип е. 120.000 средношколци. Соберете ги 1.670.000 и 120.000 средношколци, 280.000 во основно образование и добивате бројка од 2.070.000 жители, бидејќи средношколците и осмоодделенците, односно тие помалите немаат права на глас. Вкупно го создаваат бројката на жители во Република Македонија. Каде се тука луѓето, односно учениците кои што кога завршиле осмо одделение не се запишале во средно. Тие се неznam, може околу 80.000, ама еве да не ги броиме. Каде се бебињата од 0 до 6-7 години, до прво одделение. Значи излегува дека има негде, ако земеме претпоставка дека има околу 10.000 деца се раѓаат годишно, ако се одземе тоа колку годишно умираат луѓе, и тн., излегува дека негде 150 до 180 илјади луѓе, некаде има вишок, ама сигурно мислев во бебињата од 0 до 7 години, сигурно не се во дневниците во образованието и останува некаде да се, се во гласачкиот список. Затоа, спрејот ќе го елиминира тоа, некој да го апсат два пати.

Понатаму во членот 89 став 5 се обработува тематиката дали да има или да нема цензус. Бидејќи ги истакнав политичките причини зошто ќе поднесам амандман да нема предизборно коализирање, навистина на некоја

политичка партија, поради политички причини, да не и дозволите да коалицира на изборите, а во исто време да и кажеш имаш цензус од 3%, тогаш веќе навлегуваме во областа кога самата законска регулатива не би била фер. Од една страна не му даваш да коалицира, а од друга страна му велиш треба да постигнеш некој праг. Затоа, и во овој дел ќе предложам амандман во кој прагот од 3% ќе се намали на 0% односно да нема праг или да се избрише тој член. Со тоа, членот 94 алинеја 4 ги регулира законските услови кога на пратеникот му престанува мандатот. Тука има една работа, ако му престане членството во партијата. Знаејќи ги проблемите кои во изминативе 4 години лично мојата партија ги имаше, јас би поддржал ваков член. Арно ама кај мене има една друга дилема, имено, дали тоа ќе се носи со членот во кој вели дека функцијата е неотповиклива, а ваму велите дека е отповиклива поради престанување на членство во партија. Тоа не е поради смрт, тоа не е поради некои други работи или лично барање. Значи, на некој начин ваму велите дека не постои институција која може да го отповика пратеникот, меѓутоа, неznam кој беше членот во кој се вели дека функцијата пратеник е неотповиклива, но ваму велите е отповиклива и има институција која ќе го отповика. Од правен аспект треба да се види, а од прагматичен аспект јас го изразував она со кое се соочивме. Имено, ни заминаа 6 пратеници, од други партии заминаа ваму, таму, и тн. Значи, јас би можел да речам одличен е членот, ама дали во самиот закон постојат два члена што се во колизија еден со друг. Не сум правник, ама барем до толку можам да ги предочам тие околности, неотповиклива е од ниту една институција, а ваму велите сепак е отповиклива од одредена институција. Значи, тоа треба да се испита.

Членот 95 став 4 го регулира начинот како би се пополнувал бројот кога одреден пратеник ќе замине, ќе му престане мандатот, односно веќе нема да биде пратеник, а имаме пропорционална листа. Штом имаме пропорционална листа, веднаш доаѓа некој по него, односно ако партијата имала 5 кандидати некој заминува или првите пет, шестиот станува пратеник. Така е регулирано и тука нема проблем. Меѓутоа, пополнувањето во овој член вели - да бидеме претпазливи бидејќи сега се работи за листа со 20 кандидати, значи може да се случи многу

брзо да се исцрпи таа листа од 20 кандидати - ќе почне од почеток, првиот. Меѓутоа, може да се случи да заглавине со ваквиот член, да нема никој од таа листа, отишле некаде како амбасадори, министри, заменици министри, директори, се откажале од политика и тн., и затоа би предложил евентуално, бидејќи имаме 6 региони, ако се исцрпи листата од регионот Н, да се пополнува со следниот од листата Н+1, од регионот Н+1 и така по моделот б. Значи, за тоа треба да се размисли чисто од практичен аспект, за да не дојдеме до законски вакум, затоа што навистина дојдовме до ситуација да се исцрпуваат листите.

Последната работа што сакам да ја спомнам и со тоа ќе завршам е по однос на казнените одредби. Јас лично овде како што се ставени ги поздравувам, но ако има некој предлог да бидат уште поригорозни ќе го поддржам и тоа. Мислам дека има одредено зголемување на законските казни по однос на претходните закони, ако некој смета дека треба повеќе, повеќе, дали тоа ќе биде доволно и дали треба судството навистина да ги спроведува тие закони, потоа обвинителството или секој во државата, тоа е тема за друга дискусија. Меѓутоа, генерално сметам дека се зголемени во однос на досегашните закони и ако некој смета дека треба да бидат уште построги, ќе го поддржам во неговата идеја.

ОЛОМАН СУЛЕЈМАНИ:

Му благодарам на г. Данило Глигоровски. Има збор г. Саво Климовски.

САВО КЛИМОВСКИ:

Господине потпретседателе, почитувани пратеници,

Денес пред нас имаме еден закон кој по своето значење можеби треба да се вброи во системските закони, иако нема таков карактер, меѓутоа, по влијанието што го има врз неколку битни сегменти на политичката организација, функционирањето на политичките процеси и односите во општеството, тој секако спаѓа во еден од најзначајните закони.

(во салата се враќа претседателот Стојан Андов, и продолжува да раководи со седницата).

Бидејќи ова е прва фаза или прво читање на овој закон, денес ќе говорам начелно, нема да говорам по членови, нема да говорам во детали, затоа што гледам дека некои од колегите ја помешаа начелната расправа

со расправата по членови и се губат основните насоки што треба да му се дадат на предлагачот на овој закон.

При разгледувањето на овој закон мислам дека треба да се тргне од одговорот на три битни претпоставки или аксиоми.

Прво, изворниот закон во секоја земја, а ние не сме исклучок од тоа, претставува срцевина на изворниот систем, а од карактерот на изборниот систем зависи и карактерот на парламентарната демократија. Според тоа, прво начелно прашање на кое денес треба да одговориме е дали овој закон за избор на пратеници внесува елементи за подобрување на функционирањето на парламентарната демократија.

Втората аксиома која треба да си ја поставиме преку овој закон е дали овој закон соодветствува на степенот на развојот на политичката култура во нашето општество и бидејќи политичките партии претставуваат значаен сегмент во профилирањето на политичката култура, тука треба да си го поставиме прашањето што некои сегментарно тука го поставија, а тргнувајќи од последиците, дали ќе се организираат фер и демократски избори. Тоа е второто прашање или втората аксиома.

И третата аксиома, каков легитимитет на власта треба да и дадеме со овој закон после следните избори, или да бидам поконкретен, дали ние сакаме да имаме и дали одговара на овој степен на развојот на односите во нашето општество да имаме цврста Влада, јака Влада, непроменлива Влада или сакаме да имаме јак Парламент, јако законодавно тело, а честопати менливи Влади.

Тоа се тие суштински прашања на кои треба да одговори овој закон.

Тргувајќи од сознанието дека ниту една демократија не е идеална, ниту ќе има таква ниту ќе постои, ние доаѓаме до гледиште дека изборниот закон или законот за избор на пратеници претставува еден залагам на некои други констанци кои законодавецот може да ги има предвид или може да ги превиди, а ние да инсистираме на нив. На пример, изборниот закон мора да биде во согласност со текстот на Уставот, а текстот на Уставот вели дека ние сме се определиле не за императивен мандат на пратениците, туку сме се определиле за репрезентативен мандат на

пратениците и оттаму предлагачот на овој закон мора да води голема сметка. Зошто го велам ова? Заради тоа што ние денес имаме со овој закон кој што ни го предлага зачувување на уставниот концепт за репрезентативност, па оттаму и можноста пратеникот да постапува така како што сака, кога ќе биде веќе еднаш избран, но истовремено, ние му наметнуваме и една императивност. Ние велеме овде на политичките партии, ама јас би го стеснил уште, во една потесна рамка јас би рекол дека тоа е императивност на политичките олигархии, на тесни групи на политичките партии кои настојуваат да исфрлат личности кои покажуваат максимална послушност во тој момент, се разбира, а после веќе не ќе може да ги контролираат. Не ќе може да ги контролираат бидејќи не е императивен мандатот. Вие знаете по нашиот Устав како завршува мандатот на пратениците, по три основи, или да си поднесе оставка, или шест месеци неоправдано не доаѓа на седниците на Парламентот или да биде недостоен за вршење на функцијата, односно ако изврши кривично дело за кое веќе има правосилна пресуда над 2 години и тн. Значи дека нема ни тој императивен мандат, од политичката партија, не важи. Тука пречка е Уставот за да се оствари волјата на политичките олигархии до крај. Според тоа, мислам дека ако тргнеме од овие три основни премиси, она што ни го нуди предлагачот во овој момент преку основното решение, не сакам да го коментирам второто решение или вторта солуција, преку основното решение сепак овозможувам во овој момент да се ублажи репрезентативниот карактер, но исто така да се ублажи, бидејќи се дисперзира на шест изборни места, да се ублажи и влијанието на централната олигархиска вртушка на политичките партии. Од тој аспект мислам дека во тој момент ова генерално решение, не навлегувам сега во поединости, е добро, јас ќе го поддржам лично и мислам дека треба да се поддржи, не затоа што ги опфаќа сите гласови. Не може секој глас да вреди, туку напротив, многу помалку ќе бидат гласовите што ќе пропаднат, што нема да бидат фаворизирани во пратеничкиот мандат. Оттаму, мислам дека во овој момент, во оваа фаза на предлагачот треба да му се дадат две - три насоки што секој граѓанин ги сака. Имено, за да можат слободно да ја изразат својата политичка волја, граѓанинот сака безбедно да дојде до избирачкото место и да знае дека никој нема да го попречи во

тоа, и што е уште поважно граѓанинот сака да се отстрани онаа максима која владее меѓу нив дека побитни се бројачите од гласачите, а тоа значи граѓанинот сака да знае дека навистина неговиот глас ќе биде вреднуван за онаа политичка опција за која што тој ќе биде даден.

Во оваа насока, мислам дека овој закон прави сериозни напори како правна рамка да го овозможи тоа преку повеќе новини што не ги сретнувавме во досегашната изборна процедура, во досегашните избори мислам. Оттаму, мислам дека на овој закон може да му се понудат уште неколку општи решенија, велам не навлегувам во поединости, општи решенија кои ќе одат во насока на ова што пред малку го кажав, а тоа е:

Прво, мислам дека прагот кој што треба да биде утврден не би требало да ја поминува бројката од 3%. Тоа има и добри и лоши страни. Не сум за тоа да биде 0%. 0% е голем хаус во Парламентот, но 3% веќе значи извесно филтрирање, до 3% велам дека значи извесно филтрирање, кое има и една друга опасност, а тоа е ако одиме со 0%, големите партии повторно сакаат да си овозможат доминација. До 3% ќе влезат и други политички субјекти и во тој случај ќе имаме јака законодавна власт, а слаба извршна власт, односно лесно менлива извршна власт, бидејќи ќе бидат повеќе политички субјекти, ќе има коалиции и тн.

Второ, мислам дека и да сакаме и да поднесуваме 100 амандмани овде, не можеме со овој закон да го елиминираме членот 20 од Уставот на РМ, кој што ја дозволува слободата на здружувањето на граѓаните. Врз основа на оваа слобода на здружувањето на граѓаните се формирани и политичките партии и повеќепартиската политичка структура во Македонија. Врз основа на оваа слобода граѓаните можат да се обединат во различни блокови. Сите земји во транзиција имаат блокови на политички субјекти. Тоа не значи дека се губи програмата. Кога влегувате во блок, вие влегувате под минимум програмски определби што сакате да ги реализирате и затоа немојте да мислите дека ако поднесуваме амандмани на Уставен суд нема да помине тоа. Или пак знаете што може да се направи? Помалите политички партии наредниот ден под друго име ќе се обединат и ќе бидат едно, ќе се викаат блок и ќе се регистрираат во судот како блок. Вие можете тоа да го спречите? Со кој закон ќе го спречите? И да не бидеме

тука смешни со некои такви предлози, затоа што знам која е позадината на тие предлози. Читлива е, многу е наивна, евидентна, слаба е аргументацијата за такво нешто.

САВО КЛИМОВСКИ: (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

Уставната рамка е многу јасна и прецизна. Ако не сакаме да навлеземе во таа основна слобода и право на човекот и граѓанинот, тогаш да си играме со гласаше овде и да одиме пред Уставниот суд каде што сигурно тоа ќе падне, а во меѓувреме сигурно во редовните судови ќе дојдее до пререгистрација и до создавање повторно на тие блокови. Посилна е волјата на граѓаните за здружување, затоа што и политичката партија е здружување, слободно здружување, отколку ние што овде ќе сакаме да направиме со некоја бирократска административна мерка и да внеесеме некој си амандман па со сила на мускулите овде и да го протуркаме тој амандман. Да не бидеме смешни и да не одиме со такви решенија. Исто така, мислам дека Уставот го обврзува предлагачот на законот да ги има во вид уставните измени, а особено да овозможи на граѓаните кои што не припаѓаат на мнозинската заедница, така е уставната формулација, или што би рекле или на националните малцинства да им овозможи соодветен начин на претставување во Собранието, па од таму и во оној совет на претставници на граѓаните што не ја сочинуваат мнозинската заедница. Бидејќи во друга ситуација можеме лесно и можам да тврдам дека лесно може да се случи да се внесе бинационалност. Токму во тој дом, бидејќи можат овие помаливе, политичките партии што ги претставуваат интересите на помалите национални заедници, или граѓани што не припаѓаат на мнозинската заедница да не влезат во Собранието и да не го сочинуваат тој дом. Во таа смисла уставна обврска е да се најде такво решение. Уставот има доволна рамка до 140 пратеници, дали ќе бидат 6, 8, дали ќе бидат 10, тоа нека се види како е. Но, сите оние што се наведени во преамбулата мораат да бидат застапени барем со еден претставник екстра, надвор од тие 120 претставници, мора да бидат застапени. Јас мислам дека тоа е и корисно за демократијата и за демократските процеси, а и корисно е да се види дека Уставот не ни е само обична буква на хартија, туку дека е реален документ и дека ние го почитуваме и еве создаваме можност тоа да се реализира. Значи, тоа исто така е една крупна суштинска забелешка која што сакам да му ја укажам на предлагачот за да ја има во

фазата кога ќе ни го предложи Нацртот или Предлогот за донесување на закон.

Овде исто така се предложија две идеи кои што ми се чини дека сеуште ние не сме зрели да можеме да ги прифатиме. Тие кореспондираат со многу поразвиена демократија и тие кореспондираат со една издиференцирана социјална структура каде што политичките партии се јасни артикулатори на социјалните интереси на избирачите. Ние тоа го немаме. Да не се залажуваме. Има мерки каде што наводно десницата ВМРО-ДПМНЕ ги превзема што се од социјален карактер, обратно од другиве се залагаат за мерки кои што по дефиницијата десница и левица се што знам крајно рестриктивни и тн. и не сакам тоа да го коментирам. Значи, уште не сме дошле до таа фаза сега за да го коментирам следново, за да ние имаме преференцијално гласање. Преференцијата во гласањето подразбира прво, можеби повеќе децениска припадност на една социјална групација и на една политичка партија што го артикулира тој социјален интерес. Па во рамките на тоа да си ја познаете и групацијата, а во рамките на групацијата да направите и градација на вишоците што можат да го остваруваат тој ваш интерес. Тоа е многу тешко. Ќе има и судски процеси и се расправаме да ги преброиме само по партиите како гласале, а не и внатре во партиите на кого му дале предност. Зошто пак овој систем подразбира да може некој и да допишува, а ќе бидат и допишани, што значи ќе бидат неважечки гласачките ливчиња. Па немаме ние толку голем степен на политичка култура кај обичниот граѓанин да можеме сега да одиме и да му објасниме што значи. Знаете што може да се случи? Да се гласа за една партија, а да ја смири совеста, бидејќи комшијата му е во другата листа да го заокружи него. И кога ќе видите неважечко гласачко ливче и ќе има многу такви, не од зла намера, можеби од недоволна упатеност и познавање и што е најважно од припадност кон одреден социјален интерес. Тоа ние го немаме и мислам дека иако овде беше спомнато како добро решение и можеби во некоја на натамошните фази од развојот на демократските односи во Македонија и можеби ќе се примени, но во овој момент би го отежнувало самиот изборен процес.

И конечно овде беше уште една начелна сугестија дадена во врска со донесување на посебен закон за набљудувачите. Немојте, ве молам такви закони за набљудувачите обично ги носат држави кои што не можат самите да си ги спроведат изборите. Не сакам да верувам

дека не можеме сами да ги спроведеме изборите и што е најважно тоа е обично за протекторати, за држави каде што протекторот ќе каже како ќе се однесуваат набљудувачите и тн. Ние ги покануваме како гости за да се уверат во принцип од степенот на демократскиот начин на спроведување на изборите и да напишат извештај дека ние сме во демократска смисла една држава која што треба да биде респектибилна. Тоа е појдовната основа. Друго е прашањето што ние се плашине дека можеби тука да дојде до различни злоупотреби, негативности и тн. Но, да тргнеме со добрата намера, да дојдат да видат дека и ние сме способни да организираме избори што ќе бидат би рекле, фер, демократски, чесни и тн. Па во таа смисла јас не би го поддржал мислењето овде дадено или сугестијата дадена да се донесе и посебен закон. Тоа се моите. начелни сугестии и размислувања и предлози до Владата, затоа што Министерството за правда и јас се надевам дека доколку тие понатаму се доработат, свесен дека нема идеално решение и дека пак ќе има нешто што некој ќе може да му најде забелешка. Јас би го поддржал во оваа фаза законот за избор на пратеници и би му сугерирал на предлагачот да ги има во вид овие сугестии.

СТОЈАН АНДОВ:

За реплика се јави господинот Данило Глигоровски.

ДАНИЛО ГЛИГОРОВСКИ:

Реплика кон почитуваниот професор на Правниот факултет. Навистина може да изгледа вака дискусијава не соодветна, бидејќи многу постручен сте од мене господине Климовски. Меѓутоа, би сакал да истакнам, бидејќи и јас го истакнав политичкиот став по однос на членот за некоалицирање предизборно, еве сега вака преку реплики и во тој дел да ги споредиме ставовите. Точно е, вие истакнавте дека уставна категорија е политичкото здружување. Меѓутоа, законот кажува дека, односно во сегашната форма здружување на здружените, во некоја поголема форма, односно во коалиција предизборна. Членот што би доаѓал и што би предвидувал неможност за предизборна коалиција практично може да се сведе и не е противуставно дозволување на одредено ниво на тоа здружување да биде презентирано пред гласачите во вид на гласачка листа, дали тоа ќе биде нивото првото ниво на здружување, првото ниво е формирањето на политичката партија или ќе биде второто ниво здружение на здружение, односно коалиција. Воопшто не би се косело

со Уставот, бидејќи и самите вие рековте дека веднаш би се прешло кон пререгистрација на една политичка партија. Па токму е политичката логика, значи не зборувам сега за правдата, политичката логика е да се излезе со чиста слика пред гласачите, да, ние сме таа и таа политичка партија и ние почитувани гласачи ова го предлагаме на вас, ние ја имаме одговорноста за оваа политичка програма, а не, знаете што, тој е од другата партија, тој друго рече, јас друго и на крај се испокаравме ние во Парламентот. Значи тоа е она политичката логика, а не е воопшто противуставно, бидејќи се регулира дали првото ниво ќе биде дозволено на здружување, или второто ниво здружение на здружените, односно коалициите. Што се однесува дали 0% тука мислам дека барем за нијанса сум малку постручен по однос на бројките, дали 0% би биле хаос по однос на, бидејќи имаме донтов метод. Една едноставна пресметка множење, делење и собирање на бројки ако направите на 70%, еве на пример стално просечно е тоа, а колку год сакате посто одзив на населението, односно на гласачите да земете 20-те кандидати што ќе влезат, минималната бројка што ќе биде некаде за 70% на одзив е околу осум ипол илјади гласачи. Тука е некаде. 278 илјади има сега во една изборна единица. 70% од нив ако излезе, обично толку излегуваат се 195 илјади. 8,5% е некаде околу 3%. Значи ставањето 0% во законот не значи дека нема праг. Значи тука треба да се разграничи и да не истакнуваме едно такво тотално непознавање. Во донтовиот метод постои природен праг. Во донтовиот метод постои природен праг. Значи истакнувањето дека ако има 0% ќе имало хаос, едноставно кога ќе се погледнат бројките се гледа дека донтовиот метод во себе си носи природен праг што од прилика повторно доаѓа околу 3%, ама варира од одзивот на гласачите.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Саво Климовски.

САВО КЛИМОВСКИ:

Го почитувам мислењето на колегатата Данило Глигоровски, меѓутоа јас би сакал само едно да укажам и мислам дека на сите овде ни е јасно, секој закон носи присилба. Законот значи ограничување на слободата на волјата на луѓето. И зошто тоа да го правиме со закон? Пуштете ги луѓето како што се здружуваа во политичка партија и раздружуваат и си одат нека направат и нека се договорот самите меѓу себе за која политичка опција и кои

приоритети во таа политичка опција ќе сакаат да ги остварат преку влегувањето во Собранието и преку создавањето на Влада. Зошто е потребно тоа да се прави со посебен закон? Законите секогаш ги носеле оние што ја имале моќта, политичката моќ, а тоа звучело малку автократски. И јас ви кажувам дека е во спротивност со Уставот на Република Македонија, а како мислите да гласате, тоа сигурно ќе си го кажете самите. Напротив, пуште те ги луѓето и не им давајте впечаток дека сакате да и натурите облици на здружување до оној степен ќе се здружите, ама после понатаму не може. Зошто? Затоа што да речеме ни се различни политичките програми, па ќе се раскарате во Парламентот и тн. Па ние видовме овде при исти политички програми па како се раскараа, па се одделија, па сега веќе не знаеме ни колку политички групации, партии, што знам се овде се, не знам секретарот како успеал да им објасни кои се шефови на парламентарни групи и тн. И конечно јас не знам дали господинот Данило Глигоровски вака ќе размислуваше во 1998 година кога ја правевме коалицијата за промени. Тогаш му требаше коалиција, тогаш му требаше здружување и тогаш ќе беше сигурно против ова што сега го предлагам, затоа што немаше да дојдат на власт ниту тие, па ниту ние.

ДАНИЛО ГЛИГОРОВСКИ:

Почитуван професоре Климоски навистина во право сте. Поинаку размислував во 1998 година, ама искуството ми покажа дека подобро било да нема предизборни коалиции. Значи, тоа е едната работа. Искуството на распаѓање бидејќи, еве сега тука денеска ние дискутираме за закон, а после некое време ќе го донесеме законот за избор на пратеници. Сега се поставува прашањето, дали овој закон ние го донесуваме за политичарите, политичките партии нив да ги штитиме, нивните интереси, ова е веќе морална категорија и политички можеме да кажуваме или вака, или онака. Значи морална и политичка категорија дали законот денеска што ќе го изгласаме или утре е наменет да ги штити правата на политичарите оставајќи можност да ги излажат гласачите, бидејќи со една програма настапиле, а после се поделиле, или да ги штити гласачите за да се види која политичка опција колку заслужила, колку народот ја оценил, колку и дал тежина со мандатите, со бројот на мандатите во Парламентот. Тоа е политичко прашање. Значи сега ние овде дали ќе донесеме закон во кој што ќе ги заштитиме и вие рековте врхушките, ама не само на

големите партии и на малите партии, на сите, односно политичарите ќе ги заштитиме, или ќе ги заштитиме гласачите. Јас мислам дека со мојот амандман се штитат повеќе, нема апсолутна заштита, ама јас мислам дека со мојот амандман ќе се штитат повеќе гласачите бидејќи тие точно, бидејќи е пророрционален методот ќе ја отсликаат нивната волја релативно приближно на нивната волја, а не на нешто што е замаглено и постои голема веројатност дека ќе се распадне.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господин Климовски.

САВО КЛИМОВСКИ:

Јас го почитувам мислењето на господинот Данило Глигоровски нека си остане со тоа мислење. Лично мислам дека е најдемократски граѓаните сами да кажат што ќе направат, кои листи ќе ги утврдат и со кои политички платформи ќе излезат, ќе сакаат да се реализираат во Парламентот, односно преку Владата.

Оттаму, можеби е навистина добро да го оставитоа, да не се ставаат никакви пречки во поглед на здружувањето, бидејќи според мене, која е разликата кога некој ќе направи коалиција пред изборите и коалиција во Парламентот овде, ако му треба да формира влада. Кои се тие политички опции што ќе бидат заеднички за да може Владата да се формира. Да не водиме дебата околу тоа. Тоа е широка и теоретска дебата. Ќе ги замориме гледачите.

Мое лично мислење е, јас останувам на тоа, таква одредба во овој закон не ни треба. Пуштете ги луѓето самите нека оценат кои политички групации, блокови, сојузи ќе ги направат, со која програма ќе излезат. Зошто, да се разбереме, било кој политички сојуз или блок, во сите земји изнесува нивното членство, изнесува 3-5% од тие што излегуваат да гласаат. Значи, што ќе направат тие блокови и тн, народот ќе го каже. Граѓаните ќе го кажат. Да не мислиме дека ние сме ги опфатиле сите избирачи. Тоа е проучено, утврдено, докажано и да не ги присилуваме тука да мораат да се определуваат. Благодарам.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господин Горѓи Спасов.

ГОРГИ СПАСОВ:

Почитуван господине претседателе, почитувани колеги пратеници, Ова е тема и закон за кој што вистина би можел да говорам подолго и нашироко. Меѓутоа, мислам дека на денешнава седница

не е тоа нашата задача, да ги расчистиме сите прашања со законот. На денешнава седница ми се чини дека имаме само една единствена задача да ја деблокираме работата на блокираниот парламент.

Денеска, пред нас имаме еден предлог за донесување нов закон за избор на пратеници. Предлог, кој што дури, всушност, во себе содржи толку различни работи од она што е веќе договорено од политичките партии, каде не соодветствуваат дури ни начелата на кое што ќе се темели тој закон. Мислам дека станува безпредметно сега да се впуштаме во долги дебати како треба да изгледа законот, освен на ниво на некаква семинарска или теоретска расправа.

Оттаму, мојот предлог е што е возможно повеќе да се воздржиме од натамошната дебата за содржината на Законот. Туку да му дадеме денеска, да одобриме денеска, да се согласиме и да изгласаме дека на Македонија и е потребен нов закон за пратеници, и да го задолжиме министерот за правда во согласност со она што е веќе договорено меѓу политичките партии да предложи текст во кој што ќе се содржи дека новиот закон за избор на пратеници на Македонија ќе се обезбеди да следните избори бидат одржани врз основа на пропорционалниот модел и во рамките на б, исто мандатни изборни единици.

Сметам дека тоа се бара во однос на денешната седница и всушност тоа треба да му го дозволиме на министерот да го направи, и ако е можно да го задолжиме и да побараме што е можно побрзо Законот за избор на пратеници да се најде во ова Собрание во завршна фаза.

Зошто ова го велам? Го велам затоа што Законот за избор на пратеници всушност ги дефинира правилата на игра во време на изборите. Не може правилата на игра да се менуваат непосредно пред самата игра. Правилата на игра треба да бидат познати многу поодамна за да можат политичките партии, поединците, секој кој сака да се кандидира и тн, да ги знаат точно тие правила на игра и да имаат време да се подготват рамноправно да учествуваат во рамките на таа игра што кај нас се нарекува избори. Оттаму сметам дека тие правила на игра што повеќе се оддолжуваат, што повеќе стануваат нејасни и што повеќе никој не знае какви ќе бидат всушност дозволуваат да таа игра на крајот се игра по правилата на оној кој во последен момент ќе уфрли некаков амандман за да ги измени правилата на играта. Тоа е тој кој располага со некакво мнозинство во Парламентот.

Што се однесува до потребата за донесување на Законот морам да кажам ако мене лично ме прашате и Законот за избори во 1998 година, за пратеници беше добар закон. Сетете се, тоа е оној закон врз основа на кој што е избран овој Парламент, тоа е оној Закон врз основа на кој што победи ВМРО-ДПМНЕ, ДПА и Демократската алтернатива, тоа е оној закон врз основа на кој што, всушност, се обезбеди легитимитетот на изборот на Парламентот и на Владата во Република Македонија. Оттаму, што се однесува до Законот и тн., ние некои посебни приговори не може да имаме на него.

Меѓутоа искуството со претседателските избори, искуството со локалните избори ни покажа дека, независно од природата на Законот, дека се можни големи фалсификати и оневозможување на остварување на бирачкото право. Со оглед на тоа што тие два изборни циклуси тоа ни ги покажаа сметам дека е добро што е постигната политичка согласност меѓу политичките партии сепак да се измени законот за избор на пратеници и да имаме, овој пат, закон што ќе овозможи изборите да завршат во еден единствен изборен круг. Завршувањето во еден единствен изборен круг сепак оневозможува да се направи масовно фалсификување на изборите или пак оневозможува, со калкулациите помеѓу првиот и вториот изборен круг, да се случува она што го гледавме на различни места низ државата. Оттаму, сметам дека треба да му дадеме доза на овој закон и истовремено да порботиме сите, доколку постои политичка волја, сепак околу овој закон да постигнеме политички консензус, бидејќи тоа е еден од условите дека сите учесници во политичкиот процес, во изборниот процес ќе го признаат легитимитетот на избраните претставници по завршените избори. Оттаму и минатиот закон се донесуваше со политички консензус и се донесуваше исто така со поддршка од меѓународните институции.

Оттаму, сметам дека треба да се постигне, што е можно повисока согласност пред се околу начините на спречување на можните фалсификати на изборите, односно за оневозможување за остварување на избирачкото право Тука, СДСМ ќе ги поддржи сите идеи што одат во таа насока, истовремено обезбедувајќи и трудејќи се да направиме изборни органи што ќе бидат политички непристрасни и ќе ја гарантираат објективноста на избирачкиот резултат што ќе се постигнува на овие избори. Меѓутоа,

дозвлетете ми кога веќе се јавив за збор да направам два коментари на две нешта кои што беа споменати во оваа седница.

Првиот коментар е во врска со избирачките списоци на кои што наводно, простата математика кажувала дека имало многу поголем број на избирачи од она што тие треба да го имаат. Јас мислам дека тоа апсолутно не е точно. Колегата Данило Глигоровски говорејќи за избирачките списоци не спомна уште една важна алка во нивното составување, а тоа е Министерството за внатрешни работи. Републичкиот завод за статистика може да го изготви списокот на избирачи, полнолетни граѓани во Република Македонија врз основа на податоците за државјанството кој што ги добива редовно од Министерството за внатрешни работи, односно Министерството кое што му ги дава точно податоците со тоа колку државјани има, колку полнолетни, колку адреси и колку матични броеви има. Оттаму со оглед на тоа што бројот на државјаните на Македонија е поголем на некој начин, односно не е поголем меѓутоа и тие се сметаат не се пребројуваат сите државјани кои што живеат во Австралија, во Канада, во САД и тн., а истовремено не се бележат за време на пописот, ние имаме на избирачките листови околу 120 до 130 илјади државјани на Република Македонија кои што се на избирачките списоци меѓутоа не се бележани за време на пописот. Таквата бројка на вишок на граѓани што се јавуваат е резултат всушност на таквата математика и таквата статистика која што постои во Македонија. Никој во Македонија нема право да му го одземе избирачкото право на граѓанинот кој што стекнал држајанство на Македонија, кој што живее во далежните земји а кој што за време на изборите неможе да дојде тука. И оттаму сметам дека тоа не е некаква намерна грешка што некој ја правел со цел да овозможи едни те исти лица да се јавуваат на повеќе места на избирачките списоци. За време на изборите во 1998 година, беше направен петократен обид со доставување на избирачките списоци не само до политичките партии, туку и до секој до изборните места, за да се види дали вистина на избирачките листи има некои лица кои што се двојно запишани. Се што можеше, ми се чини дека тогаш се прочисти. ВМРО-ДПМНЕ можеше тоа да го направи, а имаше можност тоа да го направи за време на претседателските избори и за време на локалните избори Меѓутоа, избирачките списоци во спротивно останаа исти и ние немаме некоја голема

потреба да ги критикуваме избирачките списоци, освен да го направиме она што реално може да се направи на врвот на нивното чистење.

Што се однесува до одејата за забрана за предизборното коалицирање на политичките партии, ми се чини дека тука навистина владее математичката логика а не политичката логика. Математичката логика говори за тоа дека ВМРО-ДПМНЕ на овие избори ќе нема коалициони партнери и дека доколку успее да го спречи предизборното коалицирање на опозицијата, дека би можела да се надева на некаков резултат. Таква идеја да добиеше на пример, Слободан Милошевиќ, кој можеше да остане, можеби, уште десет години на власт во Србија, бидејќи демократската опозиција на Србија не ќе имаше можности да се обедини и да го победи. Таквата идеја да ја добиеја во Бугарија СДС или БСД, тогаш царот Симеон не ќе имаше никакви шанси да направи некаква коалиција за движењето на царот Симеон и да ги победи и двете големи политички партии во Бугарија на изборите. Оттаму, ако тоа претставува некаков обид на ВМРО-ДПМНЕ да се спаси од изборен пораз, мислам дека тоа би го прифатиле. Ако некој сака да не убеди дека тоа може да биде поднесено со амандман, на пример на новиот закон, непосредно пред донесувањето на законот а може да се случи донесувањето на законот да биде донесен во таков временски теснец да неможе дури ни уставно да се успорува, тогаш, уште полесно би било да се донесе амандман за забрана на учество на опозицијата на изборите. Тоа е многу почист модел за добивање на овие избори, отколку да се применуваат некакви техники од овој вид за забрана од предизборно коалицирање, објаснување е дека предизборните коалиции потоа во Парламентот не застапуваат изборни промени на партиите, кои што ја сочинуваат Владата. Владата владее врз основа на владина програма. Тој што влегол во Парламентот може да биде и во позиција и во опозиција, или да влезе во власта, во зависност од тоа дали ќе му се придружи на владиното мнозинство, или ќе остане со опозиционото мнозинство. Тука не играат никаква игра предизборните коалиции. Предизборните коалиции настапуваат со програми на политичките партии и со програми на изборните коалиции. Дали тие ќе ги реализираат, или нема да ги реализираат, одговор ќе си дадат следните избори, кога народот ќе решава да гласа за едните или за другите.

СТОЈАН АНДОВ:

Господинот Данило Глигоровски се јавува за реплика.

ДАНИЛО ГЛИГОРОВСКИ:

Мислам дека стилот на сарказам во оваа дискусија не би требало да го туркаме, така да забелешките да донесеме член на кој што ќе им забраниме на коалицијата, мислам дека прилично конструктивно дебатирам и со факти, а не со сарказам, затоа мислам дека од целокупната ваша, горе долу конструктивна дискусија, тој дел ни беше непотребен, бидејќи не ми е познато кога сте заклучиле тоа дека ние би размислувале да донесеме таков член кој што ќе го направиме да излегувате на избори. Мислам дека нема потреба да дискутираме со таков стил. Имено, го спомнавте случајот во Бугарија и во Србија. Во Бугарија тие беа независна листа, тие беа движење, тие не дозволија дури ни партија да се регистрира. Сега се регистрира пред некое време. Инаку, сепак истакнавте една работа, на која што морам да реагирам затоа што се јавив за реплика, дека ВМРО-ДПМНЕ немал можност да направи предизборна коалиција. На што го темелите, еве да речеме тоа е политичко тврдење и вие ептен ли сте сигурни дека ВМРО-ДПМНЕ не може да направи предизборна коалиција. Навистина, ептен да сте сигурни, практично ќе излезе дека сте биле во грешка. Значи, едноставно не држи тој аргумент. Јас ги истакнав аргументите кои што на некој начин во ова ставање на тежина во сите тие предлози, вие не ставивте никаква забелешка. Вие кажавте повторно во стилот на сарказам на Милошевиќ да му текнело, за царот, и ова дека ние не можеме како партија да направиме предизборна коалиција. Практично, ништо од тоа не држи, а не се осврнавте на фактите кои што јас овдека ги изнесов. И вашата коалиција се распадна и нашата коалиција се распрадна и албанците настапија со една листа недозволувајќи им на сопствените гласачи да имаат политички избор на програма. Значи тоа се тие факти политички, кои што јас ги истакнав овдека и евентуално заштита на правата на гласачите повеќе, отколку заштитата на политичарите. Односно, тоа да спориме. Да не спориме сега да речеме со стил на сарказам, дозволување, недозволување на избори.

СТОЈАН АНДОВ:

За збор се јави господинот Горги Спасов.

ГОРГИ СПАСОВ:

Не сакам да бидам саркастичен, меѓутоа, сакам да ја доведам идејата во

апсурд и да покажам всушност, колку е апсурдна идејата за забрана за предизборно коалицирање.

Прво, ако веќе нудите некаков концепт, ќе мора да ни кажете дали во еден изборен закон, или во било кој изборен закон во светот постои, покрај правото на здружување на граѓани во политички партии, забрана за предизборно коалицирање. Кога ќе ни донесете во овој Парламент еден единствен пример, па макар и од најаворитарниот режим кој што тоа го забранува, тогаш ќе ви кажам дека сте нашле можеби некаде некаков позитивен пример. Тоа е едната работа во врска со тоа.

А што се однесува до математиката би сакал да ви кажам нешто друго. Дали на ВМРО тоа му е сега во интерес, или не му е во интерес. Во сите испитувања на јавното мислење, направени од сите институции, меѓународни и домашни, во Македонија покажуваат дека во Македонија, во овој момен има огромно опозиционо расположение.

Со оглед на тоа што постои огромно опозиционо расположение, тоа што расположение е резултат на незадоволството од власта и од владеењето на Владата и од ВМРО-ДПМНЕ како владеечка партија, бидете убедени дека ова нема никој поинаку да го разбере, освен како обид и како трик за да се спречи обединувањето на опозиционото расположение во Македонија, за симнување на власт на ВМРО-ДПМНЕ. Да дојдеше оваа идеја од некоја друга политичка партија, со некои други политички причини, можеби човек ќе се обидува да размислува и на некој друг начин. Меѓутоа, ова што вие го предлагате, она што ВМРО-ДПМНЕ смета, најдобро би било да на следните избори, сите политички субјекти ќе бидат изолирани меѓусебе и ВМРО-ДПМНЕ да остане како политичка партија меѓу тие политички субјекти врз основа на бројното нивно излегување од изборната трка, ќе придодаде нешто на сопствените мандати бидејќи тие ќе се префрлаат на партиите што ќе добијат во последните цензус кај големите политички партии, дека тоа е рамно на политички трик кој што многу лесно може да биде прочитан. Оттаму и реков дека ако ВМРО-ДПМНЕ нема коалициони партнери, или нема коалициони партнери на кој што смета или нема коалициони партнери кои што имаат подршка на јавноста макар од 1% од гласачкото тело, тоа е веќе проблем на ВМРО-ДПМНЕ и не треба тој проблем на ВМРО-ДПМНЕ да го решава на тој начин што

ќе им забрани со некаков амандман на законот за избор на пратеници, право на здружување на другите политички партии во коалиции, што имаат всушност, за задача да ја сменат власта во Република Македонија.

СТОЈАН АНДОВ:

Околу ова има многу реплики, и не е само еднаш, туку постојано. Морам да ви кажам дека очекувам бидејќи ова е прво читање, ние имаме уште да расправаме за ова, ни следи закон, па најмалку со изборен закон Собранието смее да одлучи, да се намали степенот на уставно гарантирани политички слободи. Така да за тоа не треба никој да се грижи. Сега се наведуваат само аргументи, инаку кога ќе дојде одлучување, кога треба да се одлучи, не ќе може да се одлучи во насока на намалување на политичките слободи, кои се загарантирани со Уставот. Не смееме да влеземе во "стапица" да одлучиме нешто во врска со Законот, а по две недели Уставниот суд тоа да го поништи па да мораме повторно да се собираме овде и тн. Така што, сега не се надеваме дека репликите тоа ќе го разјаснат. За тоа постои уставна рамка.

ДАНИЛО ГЛИГОРОВСКИ:

Имам реплика во однос на тврдењето дека сите анкети тврдат дека има опозиционо расположение односно тука на некој начин директно асоцирајќи дека СДСМ има така водечко место во тие анкети и дека би била следната владеачка партија. И вие добивате анкети и нарачувате и ние гледаме и нарачуваме или добиваме информации за анкети. 21% на СДСМ спрема 16 на ВМРО и 30% неопределени гласачи или што несакале да кажат воопшто не е пресудното опозиционо расположение. Така, ова е повторно обид да се наметне нешто како еуформично, готово одиме, добиваме и тн. Изборите ќе го покажат своето, ќе видиме. Меѓутоа, мојата реакција е по однос на тоа еуфорично истакнување пред оваа говорница и пред македонската јавност дека, практично, целото размислување на граѓаните е опозиционо. Тоа не е точно.

СТОЈАН АНДОВ:

Г-дин Спасов има право на одговор.

ГОРГИ СПАСОВ:

Единствената анкета што можела ова да го покаже, можела да ја порача и да ја изведе ВМРО-ДПМНЕ. Анкетите кои што ги прават сериозни научни институции покажуваат дека никогаш досега од вашето доаѓање на власт па досега пред една недела, во овој момент има исто така една сериозна анкета на терен, предноста на

СДСМ во однос на ВМРО-ДПМНЕ не била помалку двојна. Тоа значи никогаш не била помалку одвоена подршката од народот само на СДСМ. А, кога говорев за опозиционото расположение, не мислев само на гласачите на СДСМ. Морам да ви кажам дека меѓу македонското избирачко тело веќе 80% од населението сметаат дека Македонија се движи во погрешна насока. 80% од населението сметаат дека нивниот стандард за овие 3,5 години или е опаднат или пак не очекуваат подобрување до крајот на оваа година. 80% сметаат дека власта е апсолутно корумпирана во РМ и оттаму кога говорам за опозиционото расположение, не говорам само за оние кои што би го подржале СДСМ, не говорам за еден масовен револт против владеењето на ВМРО-ДПМНЕ кој што се реперкуира, пред се, во двојно поголема подршка на СДСМ и во подршка на други политички партии кои себе се определуваат како опозициони. Точно е тоа дека има голем број на избирачки кои што во овој момент не знаат за кого би гласале или пак заради револтот не би гласале ниту за една политичка партија. Меѓутоа, истите тие истражувања укажуваат дека на денот на изборите статистички пропорционално тие гласови се распределуваат како што е веќе процентот на определените, а тоа ќе биде 2:1 во корист на СДСМ.

СТОЈАН АНДОВ:

Нема реплика. Тој дава реплика на неговото излагање.

За збор се јави г-дин Абдула Алиу.

АБДУЛА АЛИУ:

Почитуван претседателе, почитувани пратеници,

Предлогот за донесување на закон за избор на пратениците во Собранието на РМ претставува еден важен чин за демократијата во РМ. За жал, овој пат одиме со еден нов предлог, тоа е пропорционалниот предлог, што значи дека ќе правиме уште еден експеримент во РМ и треба да чекаме да видиме кои се тие предности на овој систем. Како што знаете досега во РМ сме имале мнозински систем два пати, еден комбиниран и сега одиме на чист пропорционален систем.

Досега е познато што се добиваше мнозински системи и во таа смисла сакам да кажам дека, ако ништо друго, тогаш сигурно имаше пратеници кои беа чесни, морални некорумпирани. Бидејќи, мораа да се јават пред јавноста и да бидат малку поквалитетни од тоа што ќе

донесе пропорционалниот систем. Лично сметам дека со пропорционалниот систем ќе добиеме еден нов состав на Собранието кој нема да биде адекватен во однос на волјата на граѓаните на РМ. Бидејќи граѓаните на РМ во прв ред бараат да имаат во Собрание некорумпирани пратеници. Не сакам сега да кажам во овој момент дека ние сме подобри од тие другите кои ќе доаѓаат, само треба да знаете дека веќе ќе биде многу важно во тоа време кој ќе биде предложен, сакам да кажам дека многу ќе зависи од тоа кој кандидат ќе биде предложен. Тоа значи дека сите ќе добиваат во име на партија, а не во името на своите квалитети. Значи, јас имам голема резерва за овој систем. Иако, ние овој систем го правиме за тоа да биде поефикасен, што точно ќе биде тоа, и економски и процедурално, меѓутоа, се плашам дека нема да имаме тоа што го сакаме во овој момент. Сега, најмногу на Македонија и е потребно да има избори, чесни и многу јасни избори. Сите мислат дека ќе најдат начин да дојдат во Собрание без да ги мислат сите свои патишта за овие проблеми.

Ако нешто може да се спаси со мнозинскиот систем, тоа е да имаме отворен мнозински систем со отворена листа. Што значи малку ќе се поправи квалитетот на идните пратеници, бидејќи тогаш треба да се гласа и за партија и за кандидатот. Ако одиме гласање само за партија, тогаш ќе беше подобро само лидерите на сите партии да седнат во Собрание и ќе се решеше проблемот на демократијата на една земја. Тоа не е добро. Некој ќе каже дека и во други земји постои пропорционалниот систем. Точно е тоа, само за РМ уште е многу рано тој систем да биде во овој момент. Мислам дека брзо ќе се покаже дали е тоа добро или лошо и можеби ќе знаеме што повеќе ќе одговара на РМ. И понатаму мислам дека комбинираниот модел ќе и одговара повеќе на РМ и сега сме во една лоша ситуација, бидејќи овој предлог чека од септември 2001 година, и ние денеска, јас лично не знам што е договорено меѓу партиите и што е предлогот за денешната расправа. Значи, сигурно постои една диспропорција меѓу тоа што е предложено денеска и што го имаме на дневен ред и тоа што е одлучено меѓу лидерите на нашите партии. Така што мислам дека требаше на време или овој предлог или нов предлог за донесување на законот да имавме денеска во нашата сала. Од друга страна имаме предложено да имаме шест изборни единици. Во една земја каде што имате меѓунационална држава,

каде што има повеќе националности ќе биде лошо да се реализира демократија на тоа ниво, бидејќи ќе останат многу гласови кои нема да важат за процесот на гласањето во РМ.

Сакам да кажам дека ако сакавме се да биде просто, ако сакавме се да биде кратко, требаше една изборна единица односно треба една изборна единица и ќе беше поефикасен систем најмалку за тие кои ќе гласаат. Ако тоа неможеме, ако сите сакаме да имаме еден систем каде сите ќе бидат рамноправни и граѓаните и заедниците како сега што се именвуваат со нашите уставни амандмани и на пример, половите, женскиот пол, треба да се најде едно ново решение со кое ќе се регулираат со закон сите тие проблеми. Мислам дека, како што е речено и овде, малцинските заедници треба да бидат по две основи, една со избори и еден дел од пратениците односно неколку пратеници да бидат со, да не го кажам стариот збор, со клуч. На пр. во сите системи има една малцинска заедница да биде представена најмалку со еден пратеник во Собранието. Не гледам зошто да нема на пр. во Собранието муслимани, турци, срби, роми и тн. и албанците. Ако тоа треба да биде, а мислам дека треба да биде, тогаш ако сакаат да се почитува Уставот на РМ односно амандманите, треба да имаме и сите малцински заедници, претставници по друга основа. Бидејќи, на овие малцински заедници ќе остане еден дел кој не може да гласа односно нема за кого да гласа во некои изборни единици. Знаете, сигурно, тоа ќе се потврди, така што денеска треба да знаеме дали е точно или не е точно. Речено е и за составот односно за рамноправноста на половите. Во РМ јас поседувам една статистика од 125 земји, Македонија е 93-та со членство на жените во Собранието. Тоа значи дека ако неможеме како Шведска да бидеме со 42,7%, со Германија 41,7%, со Бугарите 26,3%, не е добро Македонија со само 6% да биде последна на ранг листа на овие земји односно да бидеме заедно со земјите Непал, Венин, Самоа и тн. мислам и на Албанија. Затоа, сметам дека треба да се има предвид и идниот предлог односно треба да постои еден договор меѓу лидерите и за застапување на жените во идниот состав на жените. Благодарам.

СТОЈАН АНДОВ:

Г-дин Стојменов Златко.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ:

Почитуван претседателе, почитувани колеги пратеници, почитуван министер за правда,

На почетокот би сакал да го истакнам задоволството што министерот за правда денеска е во тек со целата дискусија и со сите размислувања кои се појавуваат околу овој предлог закон и тоа е добро за една парламентарна процедура и добар пример. Меѓутоа, имам голема забелешка до него што не беше присутен на минатата седница кога се расправаше за Законот за спречување на корупција и направи опструкција на донесување на овој закон во завршна фаза, што е голем минус за него како министер за правда и сметам и апелирам до него и до претседателот на Собранието што побргу да ни овозможат овој закон кој е донесен до крајна фаза да биде донесен во ова собрание што е можно поскоро за што мислам дека има политички концензус во државата. Исто така, кога сум веќе кај процедурата, сметам дека еден закон како што е измената и дополнувањето на Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност предложен од г-динот Даневски, а подржан многу пати овде во Парламентот и за кој има многу опречни мислења, меѓутоа, инсистирам што побрзо да дојде на дневен ред.

СТОЈАН АНДОВ:

Немојте да инсистирате нешто што не е на дневен ред. Внимавајте во салата мора да има ред.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ:

По однос на овој закон, сметам дека овој е законски проект мошне значаен за сите граѓани во РМ и сметам дека Собранието има посебна одговорност за донесување на овој проект да биде што подобар проект на Парламентот во РМ, на Владата на РМ и на сите политички субјекти. Меѓутоа, пак се чини дека во самата процедура на предлагање институцијата Парламент е дезавуирана, нејзината вредност е намалена, бидејќи сепак дојде преку едни политички преговори, а не преку една поголема јавна расправа. Денеска имавме пример да видиме само еден научен работник присутен овде меѓу нас парламентарците колку голем придонес даваше и каков добар тон даде во темата на овој закон. Сметам дека научните работници требаше да бидат вклучени секаде во проектирањето на еден ваков значаен законски проект за РМ, бидејќи РМ сметам дека со овој законски проект се наоѓа пред голем, голем испит на демократијата, испит на зрелоста на државата кој го полага не пред меѓународната јавност, туку пред својата јавност и пред себе. Ова може да биде голем предизвик за иднината на РМ каков закон ќе донесеме и што ќе произлезе

од него и какви избори ќе има во РМ. Можеби тоа ќе биде пресфртен момент за РМ и сметам дека Парламентот малку посериозно можеби требаше да влезе во подготовката на овој закон не само преку партиски преговори, туку со големо учество и на собраниските тела и на други консултации со високонаучни институции кои што има што да кажат на оваа тема.

Самиот чин на донесување на овој закон може со следни добро оргнаизирани фер и демократски избори, може да го поврати делот од довербата кај гласачите и кај граѓаните на РМ или да биде нов удар во надешта на граѓаните, после ударот кој го добија со војната што се случуваше во РМ. Верувајте, ако РМ не избере соодветен пат да си организира добри избори, тоа ќе биде уште еден удар врз надежта на граѓаните дека може, дека оваа држава може да има добар правен систем и дека може да се организираат демократските избори. Идеален модел нема. Тоа сите го знаеме и кој и да е модел да го донесеме, ќе има свои недостатоци. Меѓутоа, она што можеби треба да го донесе овој закон тоа е да биде исчекор на РМ во промената на навиките и менталитетот за изборите. Чекор напред, тој чекор треба да го има Парламентот на РМ, Парламентот треба да биде темел кој ќе се надгради нов момент на демократијата во РМ. Се друго ако остане само добра буква на лист хартија, без соодветна атмосфера во државата, без враќање на довербата на гласачот дека неговата волја ќе биде проектирана во Парламентот и во другите институции, дека се друго ќе биде поразувачко за сите нас. Со овој закон и со следните избори имаме голем предизвик да дадеме нова коцка во мозаикот наречен менталитет и навики на граѓаните на РМ, кои ќе имаат, кои ќе се вклопуваат со демократскиот менталитет и навики на многу развиени демократии. Значи, тука е многу важниот момент на кој треба да внимаваме и сметам дека Собранието можеби треба да размислува покрај она што го прави Владата и предлагачот, да размислува и за своја кампања, за иницирање на кампања која би одела преку Парламентот на РМ, со цел да ги повикаме граѓаните, да им го укажеме значењето од нивното масовно излегување на избори и да укажеме на предностите и потребата од фер и демократски избори.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ: (Продолжение)

Такво нешто можеби Парламентот на Република Македонија може да оргнаизира и треба да организира.

Јас ќе кажам некои посебни делови, бидејќи доста исцрпно беше кажано за целиот законски проект, предностите и недостатоците, доста од излагачите нависитна темелно го анализираа овој законски проект, сметам дека во делот околу ова што беше спомнувано, професионализацијата, пратеникот, управните одбори тоа се добри решенија, едно слично такво решение нашат партија ВМРО-македонска во претходната фаза предлагаше парцијално, а сега темелно и добро е што е вметнато во овој закон.

Меѓутоа, сакам да укажам на два моменти кои не можеме да ги измениме со закон, но овие четири потписници - големите партии веќе ги презедоа обврските во една поранешна дискусија околу едни поранешни избори. Сега неznam колку дневната, а можеби беше едномесечна дискусија на овој Парламент по локалните избори. Ние треба да се потсетиме колку дискутиравме за неправилностите и трагедиите што се случија од тие избори. Не успеавме по целата серија на дискусии и таа цела сесија да донесеме заклучоци, меѓутоа, ми се чини во едно се согласивме решивме сите дека во Македонија треба да се стави крај и да се застане на патот на рекетарството односно насилството во изборите, а ми се чини на тоа поле многу малку е сторено.

Тука треба да се размислува за решенијата во законот, неznam дали она решение од членот 68 обезбедувањето од полицијата ќе ги реши тие проблеми, но јас тврдам дека во Македонија и денеска се подготвуваат, се гаат, се наградуваат, вработуваат групи на рекетари и на луѓе кои се подготвуваат за изборни активности. Тоа е факт од практиката, тоа се случува во практиката, тие луѓе власта посебно ги наградува и ги привилегира и тоа го има во секојдневната пракса и јас сметам дека таа појава е една од опасностите која демне над следните избори кои следат оваа есен. Втората точка која ја има во законот, а која можеби најмалку се допре денеска, тоа е финансирањето на партиите, тоа го има во овој предлог закон и мислам дека останува една темна тема, така да ја кажам, за која најмалку се зборува, сеуште е табу во Македонија, сеуште е проблем кој не се решава, меѓутоа, јавна тајна е дека голем дел од партиите, посебно партиите на власт посегнуваат по дел од средствата во јавните претпријатија и тука мислам

дека законот треба да биде ригорозен и да биде добро обработен тој дел во законот, бидејќи таквите појави врзани со рекетарите кои се подготвуваат за изборите кои ги има во Република Македонија.

Втор дел за кој треба длабоко да се размисли и јас мислам дека ќе биде голема дилема до изборите и за предлагачите и за сите нас тука, меѓутоа, барем моето лично мислење е дека не е добро решение со учеството на полицијата, тоа го има во членот 68 став 3 и 4, тоа ќе остане дилема и претставува опасност за алиби на сите оние што ќе ги негираат изборните резултати. Постои опасност на злоупотреба на полициските сили, бидејќи има големи преструктурирања во МВР. Јас не сакам да тврдам дека тие преструктурирања се подготвување за следните избори, меѓутоа, никој не може да ме увери ниту во спротивното бидејќи има големи кадровски поместувања со кадри кои се блиски до власта и ако на тоа го додадеме членот 68 за ингеренциите кои се даваат полицијата да интервенира на самото место, тоа е проблем за кој уште еднаш во следниот период Владата треба да размисли.

За мене тема која беше допрена и која е реална, за која сакам исто така да прозборам, можеби ќе се повторам, но ќе бидам краток бидејќи е кажано за членот 94 став 4 за престанување на мандатот ако му престане членството во партијата на пратеникот, тоа е многу дискутабилен член и се коси со правата на пратеникот. Се воведува еден модел од еден друг систем каде моќта на партиите може да биде над моќта, а беше доведено во прашање и уставноста на овој момент, меѓутоа, сметам дека ова ќе се судри со демократските убедувања на пратеникот и со неговата волја кога ќе дојде во некој законски проект и отстапување. Што ако партијата отстапи од принципите кои ги ветила, од ветувањата кои ги кажала пред пратениците, од политиката која ја зацртала на изборите, од ветувањата кои ги дала. Дали тогаш пратеникот треба да ја отповика партијата како што беше отповикана. Можеби тоа треба да го ставиме овде. Вака се дава една апсолутна власт на партиите кои немаат право и токму тоа што се случуваше во овие четири години кога имавме големо отстапување од изборната програма е поука дека пратениците сепак можат да имаат совест и свест и да одговараат повеќе пред гласачите и пред

ветувањата кон гласачите, отколку пред раководството на партијата. Тоа е моето размислување за оваа тема и сметам дека тука претставникот на Владата ќе го има во предвид тоа кога ќе го прави новиот проект односно доработка на овој проект.

Друг проблем кој морам да го дотакнам во овој момент ние сакале или не, некои сегменти со овој закон не можеме да ги опфатиме посебно информирањето, сведоци сме дека МРТВ се претвори во јавен сервис на Владата кој служи само за пропаганда на Владата, иако е Собранието основач и треба да служи како јавен сервис во служба на граѓаните, меѓутоа се претвори во политички пропагатор на активностите на Владата. Се случува по 10 минути одредени министри посебно еден министер да има театрални претстави на централните дневници, а да не се известува за посетите и за пристигнувањето и доаѓањето да нема новинари на пресовите кои ги држи Претседателот на државата, кога доаѓа од странство или кога оди во странство, што не е во интерес на ниту една држава и во ни една ситуација. Сметам дека е тој сегмент кој ќе остане проблематичен во иднина и посебно јавниот сервис МРТВ има големи пропусти и мора пред изборите да биде отворен за сите партии, достапен за сите партии, а не како сега да биде сервис за правдање на грешките и правдање на политиката на Владата и на нејзините членови.

Сметам дека треба да се поддржи позитивниот предлог за застапување по еден член од сите национални заедници присутни во РМ, тоа е една позитивна иницијатива која треба да биде внесена во новиот изборен модел и сметам дека ќе придонесе за артикулирање токму на интересот на тие национални заедници, да се чуе нивниот глас, а и за демократското миље и угледот на РМ кон надвор, а и ќе се разбие она размислување дека Македонија оди сигурно и недвосмислено по патот на двонационална заедница, туку дека ќе биде кон патот на граѓанска повеќенационална заедница каде што и националните права на најмалите националности се осигурани.

Морам на крајот да кажам дека е чудна идејата за забрана на коалицирање на партиите пред избори, сметам дека се работи за една панична иницијатива пред чувството за пораз на владеачката структура и тука нема никакво

демократско правдување, нема никаква демократска логика ниту практично може да се спроведе тоа. Кој може да забрани, еве ние да го предложиме господинот Гештаковски или господинот Флоровски, не ги спомнувам за реплика, во нашата листа ако за тоа се договориме претходно. Значи, може. Со тоа одредбата би била само закон кој ќе му служи на законот за една неубава рестрикција која ќе делува недемократично, а во праксата нема да постигне никаков ефект и сметам дека предлагачите и оние кои размислуваат за вакво решение само ќе покажат недоволна демократска ширина и се надевам дека ќе размислат уште еднаш околу еден ваков предлог.

Тоа се отприлика моите размислувања, сметам дека предлогот за еден ваков пропорционален модел треба да се подржи, законот во основа дава добри изгледи да успееме да направиме фер и демократски избори на есен, но ќе треба да работиме на многу, многу аспекти на македонското општество, самиот закон нема да донесе ако не надвлеее политичката волја на партиите да направат фер и демократски избори иако тоа не го чинат во пракса. Нема ниту еден закон да ги спречи да бидат недемократски и е нефер, ако не преовлада оваа политичка култура, волја и нов менталитет и навик кои ќе ги кажеме пред граѓаните и за кои ќе бидат пример посебно договарачите - четирите партии кои си земаа обврска овие избори посебно да ги организираат да бидат фер и демократски.

Благодарам.

СТОЈАН АНДОВ:

Министерот за правда бара збор.

ИЏЕТ МЕМЕТИ:

Јас навистина најискрено ви кажувам дека во никој случај не би сакал да се сфати ова мое јавување како реплика на пратеникот, затоа што не ми е таа намера. Но, јас слободно ви кажувам дека го сфаќам пратеникот во однос на неговото искажување за минатата седница односно 100-та седница која беше одложена.

Се јавувам со единствена намера да го известам директно Собранието дека на таа седница која беше минатата недела точно во вторник и тоа во исто време во кое заседаваше Владата, а на дневен ред на Владата навистина имав

такви обврски од мојот ресор што морав да останам на седница на Владата.

Благодарам.

СТОЈАН АНДОВ:

Господинот Златко Стојменов.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ:

Потполно го разбираам и го прифаќам објаснувањето на министерот. Тој во некоја наредна прилика ќе може да покаже дека ова може лесно да се исправи, меѓутоа, сметам дека во иднина и ние како Парламент и Владата треба да размислуваат за расправа околу седниците и навистина не треба да се подудараат во иднина и сметам дека претседателот на Собранието и премиерот треба да направата координација на таа тема и ако овој закон за спречување на корупцијата наскоро дојде во Собранието се ќе биде во ред и нема да има проблеми.

СТОЈАН АНДОВ:

Господинот Ризван Сулејмани.

РИЗВАН СУЛЕЈМАНИ:

Почитуван претседателе, почитувани пратеници,

Денеска на дневен ред имаме многу значаен закон, тоа е закон за избор на пратеници. Се разбира дека овој закон сам по себе сигурно нема да ги реши сите проблеми, нема да гарантира слободни и демократски избори кои ги очекува и ги сака РМ, но комплетниот пакет на закони што ја регулираат оваа проблематика сигурно дека можат битно да придонесат РМ овие четврти по пат парламентарни избори да ги дочекаме со ново законодавство кое колку толку ќе значи предуслов дека во РМ ќе имаме фер и демократски избори.

За да имаме фер и демократски избори не се потребни само добри закони, туку се потребни и политичките околности и ситуација во која денеска живее РМ, целокупното општество како е само по себе организирано и функционира, колку е тоа балансирано, колку се противречностите, наострени и тн.

Но, она што сакав накратко да кажам дека РМ при донесување на овие закони сигурно треба да го има искуството од досегашните парламентарни избори во РМ и искуствата на другите демократски држави во Европа.

Што можеме како искуство во РМ ние да извлечеме. Во првите парламентарни избори имавме мнозински систем кој мнозински систем ги силеше или им даваше можност или ги провоцираше

политичките партии во РМ во вториот круг да прават коалиции и тие да бидат некогаш непринципиелни коалиции. Квантитативно и квалитативно што им донесе на албанците во РМ? Во првите парламентарни избори имавме максимална хомогенизација на Албанците во РМ кога излегоа со една политичка партија и резултатот беше 23 пратеници. Точно испланирани, искалкулирани до максимални услови на хомогенизација тие да бидат ни повеќе ни помалку само 18 до 19%.

На вторите парламентарни избори, кога имавме развиена демократија во такви услови тој систем придонесе Албанците да бидат презентирани само со 19 пратеници, а тоа е 16%.

На третите парламентарни избори во комбиниран систем при максимална хомогенизација на Албанците во РМ имаме 25 пратеници, а тоа не е повеќе од 20%. Што сакам да кажам? Незнам каков модел правиме во РМ, но тој не е доволен во РМ да имаме квалитативна и квантитативна презентација на Албанците и другите во Парламентот. Умешноста на законодавецот односно на предлагачот на законот е донеска со овој закон во најмала рака да овозможиме квалитативна, кога мислам квалитативна Албанците и сите други не мора по сила на закон да бидат хомогенизирани за да можат да претставуваат квантум од 23 или 24%. 1\1: па да најдеме друг механизам кој ќевозможи плурален живот внатре Албанците и внатре Македонците, но на крајот да рефлектира реално претставување во Парламентот. Кој и како тоа ќе го направи, јас сум убеден дека со малку поголеми напори таков модел може да се најде дури таков постои во светот. Во спротивно ќе дојдеме во ситуација како и да се броиме Албанците како вицот кога се бројат амалите без самари, секогаш испаѓа помал број, а кога ги бројат самарите за самарење секогаш е точен бројот.

Дали овде ќе придонесеме и понатаму кој е за самарење и ние да бидеме 23%, 25% за добивање на право и презентација во сите органи дури и во законодавниот орган ние да бидеме 16 или 18%. Тоа не е во интерес на РМ ниту плуралниот живот во РМ. Мора да обезбедиме доволни механизми на проток и рефлекс на она што е политичко убедување во РМ. Тоа е во интерес на сите

во РМ. Секое затајување, пригушување на таа можност реално да бидат претставени политичките партии и платформите во Парламентот, директно влијае во намалувањето на реалната демократија во РМ. Во договор се прифати пропорционален систем. Тој пропорционален систем дури по барање пратениците да не можат да се префрлаат од една во друга партија, што ќе значи тоа? Максимална хомогенизација на партиите, минимална демократија на партиите, затоа што многу е битно идниот парламентарец да биде близок до лидерот односно да биде потчинет на лидерот затоа што само тој има шанси да биде на листа на пратеници. Тоа значи максимално стишување на демократијата меѓу пратениците. Ако на ова се додаде и барањето пратеникот да не може да се движи односно да не може да излезе од таа платформа, ние ќе дојдеме во ситуација демократијата во РМ таканаречената демократија без народ вон очите на народот максимално ја стиши. Се прашувам со ова ниво на демократија, со овие економски предуслови, со овој тотален дебаланс на сили и богатство на РМ дали ние ќе овозможиме во РМ да имаме нормален проток на идеи во политичка гледна точка.

Според тоа ве молам да размислиме да најдеме нов механизам кој ќе овозможи тој комодитет, таа хомогенизација по партиска ознака да им овозможува на граѓаните да го дадат својот глас и тие да имаат суд по индивидуална основа, не само по политичка платформа. Индивидуите, носителите на таа политичка платформа да бидат оценети од граѓаните, од избирачите, затоа што се плашам од влијание на моменталната состојба која ја имаме во РМ, воспоставуваме закони кои перспективно можат многу многу да не чинат. Впрочем, искуството е Италија која долго време имаше ваков систем, пропорционален. Долго време, со години води битка против корумпираноста и криминалот. Една од причините е токму овој модел на изборите. Според тоа, јас мислам, со оглед дека е првата фаза, сеуште има можности овие видувања да се разгледаат и се надевам во другата фаза кога ќе дојдат ќе бидат прифатени.

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

Почитуван претседателе, почитувани дами и господа пратеници.

Јас жалам што за денешната седница не сум добро подготвен од причини

што оваа точка на дневен ред беше при крај. Јас за денеска се подготвував посебно за законот за спорт, за кој што сакав да дадам свој придонес! За мене сметам дека е непожелно ваквите претумбации да се прават од точки на точки и на брзина да се донесуваат вакви закони. Но, без разлика на сето ова јас си земам за право да дискутирам и да дадам свој придонес кон овој многу битен закон.

Идеален закон не постои. Во тоа сме сите убедени. Подобро би било како закон отколку н икаков закон. Јас ќе гласам за овој закон бидејќи овој закон има и свои добри страни. Законот не ги прави луѓето да бидат нелуѓе, ниту законот може да ги исправи да бидат луѓе. Во голема мера влијае непочитувањето на законот. Ние закон ќе донесеме прашање е дали тој закон ќе се почитува.

Имајќи го во предвид досегашното искуство јас верувам, дури и убеден сум дека и овие избори, и покрај тоа што ќе донесеме закон, законот нема да се почитувани и понатаму ќе се злоупотребува. Дај боже да грешам во оваа моја претпоставка.

Најдобро би било ние да створиме услови за објективни избори. Таа можност ја имавме десет години, да се докажеме дека можеме да спроведеме објективни избори. За жал ни една од владеачките партии, барем досега што беа и ВМРО ДПМНЕ и СДСМ не спроведоа избори без проблеми и нормални избори како што доликува на еден цивилизиран свет.

Посебно ме радува што во овој закон се наметнува уште едно многу битно, не толку прашање, туку што се вметнува во законот за избор при изборот да се обрне внимание и на другиот пол, поточно на жените кои треба да земат учество во овие избори со најмалку 30%. Мене ме радува што жените ќе земат учество. Верувам, знаејќи ги досегашните пратеници во кои и јас сум, незаслужуваме да бидеме пред жените. Жените ќе имаат можност точно во овие избори да се докажат и да покажат дека се навистина поспособни од мажите. Во тоа верувам затоа што кај нив постои мајчинска љубов и тие знаат да ценат и не се алчни до онаа цена како што знаат да бидат мажите. Мажите често пати со својата суровост и агресивност ја злоупотребуваат својата мажественост.

Господе, предмет на овој закон се изборите за пратеници, а негова цел е да се уреди начинот, условите и постапките за избори на пратеници. Си земам за право да констатирам целиот ум и креативност на

големите политички партии е насочен кон остварување на власта по секоја цена, не затоа што сакаат да спроведат правна држава и пазарна економија или да го спречат криминалот или унитарноста на државата, туку сакаат самите себе да се заштитат од досегашниот криминал и да продолжат со лесниот начин на живеење и алчноста која ја стекнаа во текот на овие изминати десетина години. Затоа, не се бираат средства да се спречи можноста за формирање на трет блок. Јас сметам дека можеби единствен спас е да се овозможи формирање на трет блок поточно коалиции. Имавме можност од одреден број пратеници од владеачката партија да се спротивстават на овој трет блок за формирање на предизборни коалиции. Сето ова доволно зборува какви им се намерите. Си давам право да кажам, посебно за малите партии, сите оние кои нема да влезат во третиот блок значи тие не им мислат добро на Македонија и затоа ги повикувам сите да се здружиме против партиите кои досега многу наштетија на Македонија. Дури добро би било сите против еден. Затоа ги повикувам и СДСМ доколку имаат добри намери, а доколку немаат добри намери нека си продолжат по истиот пат кои што го имаат и досега трасирано.

Исто така, господинот Глигоровски во неговото излагање нагласи дека е против напуштање на партиите. Господа, замислете си сега да бев уште во партијата ВМРО-ДПМНЕ многу тешко ќе ми беше. Вака, се чувствувам безгрижен и верувам дека ќе можам со нашето излегување промовиравме еден нов лик на пратеник, како треба да изгледа ликот на пратеникот.

Исто така, доколку не би се дозволило напуштање на партиите сметам дека ќе се попречи демократијата на партиите и присилно држење во пранги на пратениците и во некакви си рамки. Може би таа рамка до одредено ниво, јас имам идеални и сваќања и потполно ја прифаќам целокупната програма на партијата ВМРО-ДПМНЕ се до првата година. После првата година видов дека скренавме од патот што го имавме трасирано и јас сметам дека не припаѓам на тој пат, припаѓам на другиот пат за кој сметам дека е праведен, а затоа граѓаните ќе кажат колку е праведен оној пат што јас го избрав и мојата партија.

Нормално, тука има и други мислења. Друг ќе рече дека со самот излегување постои можност за некакви си употреби и алчност. И тоа е точно Затоа, си има органи кои треба сето тоа да го

решаваат. Не е тоа на демократијата место и начин да го решава.

Зошто г-дине Данило Глигоровски не рече дека е против, но и против изборите. Точно, ќе завршат изборите кој доби доби и да нема коалицирање, затоа што постои опасност партијата која ќе ја освои власта да бара исти подобни при коалицирањето со нив, а не да бара пратеници какс Вангел, кој постојано се добива впечаток како да се во опозиција. Не г-до ќе пофалам се што е добро. Кога ќе дојде законот за збор ќе видите дека ќе имам и позитивни закони за тој закон. И овој закон исто така ќе ги поддржам затоа што подобро да има нешто, дај боже да го спроведеме. Да нагласам, штета што не е тука г-динот Глигоровски да слушне - зошто нивната коалиција со ДПА уште опстојува. Сакам да ми даде одговор зошто опстојува ако не е од лични интереси. Дури таа коалиција отиде и на штета на македонскиот народ и македонската држава. Ние и војна имавме и покрај тоа што опустошено е целокупното стопанство. И, понатаму коалицијата цврсто стои. Знаете ли што ќе речат битолчани. Битолчани имаат една многу убава изрека "толку цврста е како цименто". Токму така, како цименто тврдо ништо не може да ја разниша. Досегашните искуства зборуваат дека избраните пратеници ги бранат интересите првенствено на партијата, а потоа своите. Од партијата ги бранат за да не бидат избркани од партијата сметајќи дека тука си нашле свое гнездо, се угнездиле и сега ќе ги користат благодетите. Покрај тоа што се во партијата и личните привилегии. Господа, такви пратеници нас не ни се потребни. Тоа го знае целиот народ, имате можности и слушајте радио канал 77, и гром радио па ќе видите што мислат граѓаните за сите нас пратениците. Тоа го потврдија и постојано го поставуваат предлогот на г-динот Даневски. Алчноста која ја покажавме како пратеници иако јас бев против, но и јас влегува во исти кош бидејќи тој помина овде.

Во овој кош, иако сега не се зборува за министри, за жал министрите си земаат за право сите индивидуално да дејствуваат не една целина, Влада. Не ги штитат државните интереси. Каде води ова? Ова не води никаде, ова води само кон уништување на државните интереси.

Господа, морам да ве потсетам, во светот изборниот модел се прави врз одделни законитости, а кои се тие законитости и критериуми. Сигурно ви се познати но не сакате на нив да се потсетите,

па затоа ќе ве потсетам. Тоа се државните интереси.

Прво, секој избран модел што се прави се прави да се заштитат државните интереси. Никакви други интереси, ни политички ни ништо, исклучиво државните интереси. Ако се тргне од таков модел да се заштитат државните интереси тогаш се ќе оди добро.

Потоа би нагласил дека исто така се зема во предвид објективноста. Да дадеме можност на секој граѓанин објективно да, објективен да биде, да има можности секој граѓанин да биде гласан и да гласа. Да му се даде таа можност нормално без стравување да излезе на избори. Верувајте досега ниедни избори не поминале така безболно и без страв дали од некој ќе биде виден. Деновиве дури слушнав, а ни беше кажано во ова Собрание се жали администрацијата немојте да ме видат да застанам со пратеник од друга политичка партија бидејќи ќе имам проблеми. Зарем и во Собранието тоа да биде присутно, а замислите што ќе стане во другите работни организации.

Такви случаи имаме? Ова го тврдам одговорно затоа што деновиве ми беше кажано.

За жал во нашата држава најважен критериум е партискиот и пратеничкиот односно личниот и затоа прашувам каде води ваквата политика А каде води многу добро можеме да видиме, како што и дојдовме. Затоа на овие избори не треба да дозволиме да дојдат вакви пратеници и да владеат вакви политички партии кои ќе нанесат само штета и на народот и на македонската држава и на целокупното македонско стопанство.

Предност во ваквата антиполитика имаат партиите кои се на власт затоа што тие предлагаат закон и имаат доволно гласови да го изгласаат, без разлика ние малите политички партии а уште помали пратеници дека ќе го кажеме својот глас и дека ќе го црвеното копче дека не го прифаќаме. Секогаш сме надгласувани и за многу поважни закони од овој закон. Нека им е на чест, што друго молам да речам, затоа народот знае тоа да го цени и да процени.

Во оваа валкана политика голем придонес покрај четирите партии имаат и двете македонски партии и албански партии, т.н. големи политички партии. Не сакам да објаснувам зошто како, не е тема на разговор, но сакам да продолжам со она што јас сметам дека е значајно да се каже

за овој закон. Прашањето е, зошто се предлагаат модели кои не се во функција на македонската држава. Одговорот е, да се амнестираат од досегашните гревови со кои ја доведоа Македонија до протекторат и сите оние што направија разни криминални дејности за овие 10, 11 години во државата и кои не спроведуваат ни правна држава ни пазарна економија. Ако тоа го спроведоа немаше да дојдеме до ова каде сега сме.

За вакви средини каде не функционира правната држава многу е битен начинот на гласањето. За жал, тоа е метод и начин за нецивилизираните народи, но по се изгледа дека и нас ни е местото во нецивилизираните народи, односно нации, иако знаеме да се пофалиме и да кажеме дека Македонија 2000 години слави со своето православије. Исто така, да кажеме дека ние сме една од најстарите држави во светот на кои им дадовме и култура и писменост, но, сеуште ја немаме научено лекцијата на културата и цивилизацијата. Некако многу полесно ми е алчносна и лесната заработувачка. Сето тоа се прави само затоа што немаме правна држава.

Уште ако се додаде желбата да се спречат предизборните коалицирања се добива права слика за желбата на една од големите партии, тоа е партијата со цело име и презиме ВМРО-ДПМНЕ.

Бидејќи Македонија е поделена на шест изборни единици ќе кажат и неколку зборови за добрите и лошите страни на овој избран модел, пропорционален кој сигурно има свои добри, но сигурно има и свои лоши страни. Идеално нема. Идеално би било народот да можеме да го превоспитаеме тоа би било најдобро, или да можеме да спроведеме правна држава и пазарна економија. Бидејќи народот ни е воспитан единствено решение е правната држава да заживее и пазарната економија.

Позитивни страни се:

Прво, многу е поевтин, што многу е значајно за оваа сиромашна земја. Доста се расфрламе. Крајно време е еднаш да почнеме да работиме домакински.

Намалена е можноста за малверзации, за давање на гласови. Бидејќи досега имавме можности изборите да се одвиваат во два круга, вториот круг беше постојано злоупотребувам, постојано злоупотребуван иако во цивилизираните земји вториот круг служеше само за потврдување на она што првиот пат е изгласано. Потврдување и на самоит себе и на партиите, а не за превара, за фалсификати и за земање на она што

народот му го дал со сила. Од тие причини сметам дека овој закон има многу позитивна страна во однос на претходноит. Сето тоа дава голема можност изборите да бидат многу по фер отколку досегашните избори.

Кои се негативни страни? Негативни страни се следните: Прво, постои многу голема опасност, и тоа не само голема, туку идеална опасност, за партиите кои се без авторитет, затоа што на гласачките ливчиња нема да постои име и презиме. Господо, граѓаните не знаат по име и презиме. Немојте да се криеме зад партиите. Ако има листа не е сеедно кој ќе биде прв на листата кој, втор, или кој трет или четврт. Може би вас големите ви одговара, прашање е и колку ви одговара, но некој сака да се скрие од големите, последен ќе биде на листата а прв ќе дојде, ќе влезе, господо, доста беше криење. Крајно време е, народот тоа добро го знае да излезете со име и презиме и да видиме кој е првиот од вас. Дали народот ќе го изгласа вашиот прв кандидат. Првиот на листата дали ќе го изгласа. Може би вториот, третиот не велам дека немате квалитети, имате квалитети. Може би 20-от ќе биде вашиот најквалитетен и најмногу гласови ќе добие. Со тоа ќе се проверите и самите себе како партија, каде ви е рејтингот, а и ќе помогнете многу на овој повеќепартиски систем кој што го имавме и на македонската држава и на македонскиот народ и вкупно на функцијата пратеник. Од тие причини се залага да стои име и презиме и да знае народот за кого гласа. Да не гласаме со мижеше. Ова е гласање со мижење. Каде води тој пат? Тогаш ајде да одиме на гласање со мижење па кој ќе заокружине да заокружине. Може би така најмногу што сака да добие гласиви ќе добие. Сепак, овде да одлучиме и да му кажеме на народот што се ги чека и што се се подготвува за да имаме пак некој си нечесни избори.

ВАНГЕЛ СИМЕВ: (Продолжение)

Како да не ни е доста од нечесни избори. Крајно е време чесно да настапиме на овие избори. Треба да си го кажеме името и презимето и лицето за да знае народот за кого гласа. Да не бегате од народот. Затоа што и тој, на овој начин нема да бега од вас. А, ако го примените овој метод, да знаете дека народот ќе избега токму од вас. Сигурно дека овој начин, како што напознав, дека е поевтин, не значи ако е поевтин дека е и подобар.

Ќе се послужам со една поговорка дури и најевтината храна и кучињата не ја јадат. Така вели

поговорката. Во тоа има многу вистина. Но, што е тоа е. Кој ни е виновен кога сме такви. Како што светот ни даде 10-11 години да докажеме сме држава, дека можеме да создадеме правна држава. Ние не ја створивме и не створивме пазарна економија. Никој не ни е крив, сега протекторати, па ќе ни кажуваат како да работиме, како да гласаме. На нецивилизираните народи така им се кажува. Така и ние ќе работиме. Па, ќе им ги бојат прстите итн.

Од досегашното лошо искуство треба да извлечеме поука. Бидејќи верба не смееме да имаме во партиите, без разлика што тие се на власт, или се мнозински или се големи партии, видовме што најправија токму тие големи партии.

Поради тоа, кажано беше овде, не сакам да кажувам дали ќе се користи мастило или некоја невидлива течност или отисок на прстите, јас го прифаќам секој начин што ќе овозможи само објективно гласање. Да се определи народот за тие пратеници кои сметаат ќе им помогнат и на државата и истовремено на партијата.

Зошто не верувам? Не верувам затоа што пред десетина дена имавме можност да видиме Сојузот на студентите при Универзитетот "Свети Кирил и Методиј" како бира свој претседател. За жал, тука е иднината на Македонија каде што владее исклучиво автономјата, имавме можност да видиме се и сешто. Дури и нивните имиња и слики да се најдат во весниците, како кој знае колку пари да имаат тие студентски организации. Сето тоа доволно зборува дека зад нив стојат партиите. Зарем и во тие чесни души ја инволвиравме политиката? Која е сега, кажете ми, сигурноста да можам да верувам дека за неколку месеци сето ова ќе се измени и ќе кажете еднаш жими мајка повеќе или чесен збор нема повеќе да правиме. Доста беше, доста направивме, претседателски избори, локални избори, студентски итн., да не ги набројувам.

Во наведените не фер студентски избори не беа понижени само студентите и нивните организации...

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам, за законот, а не за ...

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

За жал беше понижен и целиот воспитно-образовен процес.

СТОЈАН АНДОВ:

За законот, за законот.
Зборувајте за ова што е на дневен ред.

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

Господине претседателе, за
законот зборувам.

СТОЈАН АНДОВ:

Па сигурно. Па после вие...

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

Може и јас да згрешам. Вие
згрешивте...

СТОЈАН АНДОВ:

Чекајте малку...

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

... па претседателот наш го
назначивте како бугарски претседател.
Можам и јас да згрешам.

СТОЈАН АНДОВ:

Затоа упатувам да не грешите.

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

Па добро, не грешам, се
извинувам, ќе продолжам.

Поради можноста на листите да
дојдат луѓе кои понатаму ќе продолжат со
деструктивно работење во ова Собрание,
морам да кажам една поговорка, а во
поговорката е вистината.

Бидејќи птиците високо на
гранките ги прават своите гнезда, имаат
многу добар видик и оние инсекти што се
по земјата, постојано семнат и се плашат
да не видат видени одозгора.

Еден ден лигавецот сака да се
качи горе, да види што е тоа што е толку
добро следен и постојано се камуфлира,
сака да се крие. Сака да се качи во седлото
горе на птицата.

Птицата му поставува само едно
прашање ве молам, како се качивте?
Одговорот знаете каков е? Со лигавење.

Па, такви ли пратеници сакаме,
подомни, лигави да дојдат први на
листите? Не господо. Ќе дојдат со име и
презиме.

Благодарам за вниманието.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господин Флоровски
Александар.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

И лигавите имаат имиња и
презимиња. Сигурно не се безимени.

Слушајќи излагања од типот на
бумбаров лет, се вратив во едно минато
време кога Васил Тупурковски

претставуваше нешто во тоа Сојузно
собранието. Во маалото каде живеев,
претежно живееја македонци од Егејска
Македонија, во Чаир, слушајќи ги
постарите, вака велеа ова дете многу
убаво збори, ама 50% не го разбираме.
Употребуваше многу странцизми.

Претпоставувам, слушајќи го
претходниот дискусант, ќе речат дека 90%
не го разбираат. Не од тоа што говори
непознат јазик, од тоа што скокаше од
тема на тема, дури неразбирлив и самиот за
себе.

СТОЈАН АНДОВ:

Да не се занимаваме со другите.
За законот.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Околу законот, ова е г.
претседателе општа расправа колку што
знам, сакам следното да го кажам.

Кога е општа расправа, а стана
практика во ова Собрание да се говори се
и сешто, овде се изнаслушавме еден куп
обвинувања и на лични сметки, конта,
партиски конта дури и на ваше лично и
сметам дека во контекст на она што ќе го
говорам за самиот закон, сакам да
одговорам на некои работи што, нормално,
како претставник на ВМРО-ДПМНЕ да ги
одговорам, без да ги прескокнам. Да не се
манипулира и говори за објективни избори
кога во лулката на демократијата на
ланските избори Џорџ Буш го победи Ал
Гор со неколку стотици гласови разлика.
Во еден електорат од 200 милиони гласови.
Да не се лажеме. Било кој да дојде на
власт дека од страната на губитниците ќе
нема забелешки. Идеални избори,
прашање е дали воопшто можат да се
спроведат без некој да се најде навреден
и ваќе идниот ден, губитничката
комбинација не ги изнесе на прес
конференција и не каже дека изборите се
фалсификат.

Лично, во таква работа не
верувам ниту овде, ниту било каде во
светот. А логички ако размислуваме,
прашање дали некаде во светот тие што го
претставуваат народот и вистински
владаат? Или, дали некои сили кои стојат
над нив не се вистинските креатори на
локалните и светските политики? Но, тоа
во моментот не е битно. Ние, можеби сме
марионети во некои туѓи раце. Очигледно,
говорам за она што значи македонски
политички естаблишмен, претпоставувам
дека слични работи се случуваат и во
САД и во западно европските земји, дека

креаторите на таа светска глобална политика што е во подем гледаат не немо, едноставно дилигираат со потезите што за нив ќе претставуваат и богатство и власт. Едноставно невидливи за нас. Сето она што се гледа во јавноста можеби е фатаморгана, привид, а вистинските владетели, за жал, лебдат над нас во вид на обични смртници.

Третиот блок! Добро би било кога во Македонија би постоел трет блок, но, морам да ви кажам дека сеуште постојат два политички субјекти. Говорам за македонското политичко ткиво, во ликот на СДСМ, и во ликот на ВМРО-ДПМНЕ. Илузијата дека преку ноќ ќе се направи тој трет блок и дека ќе појне успеи, исто така можам да кажам дека е фатаморгана во главите на тие кое се надеваат на таква работа. Без разлика на секојдневните прес конференции, без разлика на секојдневните појавувања на медиумите. Сепак, да се направи сериозна политичка партија, мора да се засукаат и ракавите и ногавиците и да се направи партиска инфраструктура низ Македонија. Тоа го има направено и ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

Прогласот што го упативте дека сите треба да се соединат против ВМРО-ДПМНЕ ми говори само една работа дека омразата што ја ногувате, дали кон партијата ВМРО-ДПМНЕ или нас како претставници на таа партија, едноставно го заматува господинот Симев вашиот ум. И покрај тоа што сте дојден во овие клупи за да можете сите нас да не плукате преку ВМРО-ДПМНЕ, преку изборната единица 82, благодарейќи на, пак ќе повторам, на мојата кандидатура. И уверението што го добивте како пратеник во овој мандат треба да го врамите и да го закачите за долго сеќавање.

Исто така ме погодува кога говорите дека избегавте од ВМРО-ДПМНЕ дека сте безгрижен. Дека совеста ви е чиста. Нели безгрижноста значи и дека сте обезбеден? Можеби затоа сте и безгрижен? ВМРО-ДПМНЕ не нудеше ниту книшки, ниту пари. Менувавте партии како чорапи, да не кажам како долен веш. Ова ви е веќе трета партија и за жал, на 60 години ваши да менувате партија не е добро. Говори за вашата несериозност.

СТОЈАН АНДОВ:

Сепак зедевте збор за законот.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Патот ваш е пат без компас иако говорите дека е обележан.

Уште една работа. Велите дека оваа власт ја доведе Македонија во ситуација на протекторат. А, зошто од оваа иста говорница не прашавте било кој претставник на СДСМ, зошто нивниот потпретседател Радмила Шеќеринска бара на списоците после гласањето да се потпише претставник на ОБСЕ? Нели значи тоа воведување на протекторат? Зошто нам ни се обраќате? Зошто не го прашавте Тито Петковски или Спасов? Зошто Шеќеринска донесува такви изјави што ја воведуваат Македонија во прва фаза на протекторат?

Говорите цело време за големи партии. Очигледно дека комплексот е голем затоа што припаѓате на една минорна партија што ќе ја снеса во идно време. Но ваш пропуст е. Вие ја напуштивте ВМРО-ДПМНЕ. Не ве истеравме ние. Сето ова е во контекст на законот, иако законот многу малку го спомнувам. Но, преку овие одговори, претпоставувам дека може да се извлече сижето и суштината на моите ...

Господине претседателе, не е ова реплика. Ова е дискусија. Не сум ограничен со време.

СТОЈАН АНДОВ:

Па, затоа вие зедевте збор. За точката од дневниот ред.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Значи, за законот, ќе одговорам и на некои следни работи.

Обвинувањата дека ВМРО-ДПМНЕ не може да најде коалициони партнери, воопшто не е точна. Морам да кажам дека законите ќе ги креираме онака како што сака мнозинството. Тоа е демократија. Тоа е гласот на народот. Гласот на мнозинството. Обезбедете 61 пратеник и гласајте закони онака како што вие ќе ги договорите. Не сум јас виновен што имате 3-4-5 пратеници. Така се договорија мнозинството политички партии и она што е договор ние ќе го прифатиме, ќе го изгласаме. Нема тука што да се лутите и да префрлате дека народ ќе решава вака, народ ќе решава така. Народот не изгласал 1998 година и сите ние овде сме гласот на народот, вклучително и вие, но веќе не знам која партија претставувате.

Да му одговорам и на г. Спасов. Сите анкети говореле дека народот е опозиционо расположен. Кои анкети? На А-1, на "Дневник", на "Македонија Денес", на "Скај Нет" и уште не знам колку "независни медиуми" во едно време кога се нема демократија, а имаме 100

пишани и уште толку електронски медиуми, карикирам, затоа што оваа власт не е демократска. Барем така вели СДСМ. Македонците, но на крајот да рефлектира реасно претставување во Парламентот. Кои како тоа ќе го направи, јас сум убеден дека со малку поголеми напори таков модел може да се најде дури таков постои во светот. Во спротивно ќе дојдеме во ситуација како и да се броиме Албанците како вицот кога се бројат амалите без самари, секогаш испаѓа помал број, а кога ги бројат самарите за самарење секогаш е точен бројот.

Дали овде ќе придонесеме и понатаму кој е за самарење и ние да бидеме 23%, 25% за добивање на право и презентација во сите органи дури и во законодавниот орган ние да бидеме 16 или 18%. Тоа не е во интерес на РМ ниту плуралниот живот во РМ. Мора да обезбедиме доволни механизми на проток и рефлекс на она што е политичко убедување во РМ. Тоа е во интерес на сите во РМ. Секое затајување, пригушување на таа можност реално да бидат претставени политичките партии и платформите во Парламентот, директно влијае во намалувањето на реалната демократија во РМ. Во договор се прифати пропорционален систем. Тој пропорционален систем дури по барање пратениците да не можат да се префрлаат од една во друга партија, што ќе значи тоа? Максимална хомогенизација на партиите, минимална демократија на партиите, затоа што многу е битно идниот парламентарец да биде близок до лидерот односно да биде потчинет на лидерот затоа што само тој има шанси да биде на листа на пратеници. Тса значи максимално стишување на демократијата меѓу пратениците. Ако на ова се додаде и барањето пратеникот да не може да се движи односно да не може да излезе од таа платформа, ние ќе дојдеме во ситуација домократијата во РМ таканаречената демократија без народ вон очите на народот максимално ја стиши. Се прашувам со ова ниво на демократија, со овие економски предуслови, со овој тотален дебаланс на сили и богатство на РМ дали ние ќе овозможиме во РМ да имаме нормален проток на идеи во политичка гледна точка. Според тоа ве молам да размислиме да најдеме нов механизам кој ќе овозможи тој комодитет, таа хомогенизација по партиска ознака да им овозможува на граѓаните да го дадат својот глас и тие да имаат суд по

индивидуална основа, не само по политичка платформа. Индивидуите, носителите на таа политичка платформа да бидат оценети од граѓаните, од избирачите, затоа што се плашам од влијание на моменталната состојба која ја имаме во РМ, воспоставуваме закони кои перспективно можат многу многу да не чинат. Впрочем, искуството е Италија која долго време имаше ваков систем, пропорционален. Долго време, со години води битка против корумпираноста и криминалот. Една од причините е токму овој модел на изборите. Според тоа, јас мислам, со оглед дека е првата фаза, сеуште има можности овие видувања да се разгледаат и се надевам во другата фаза кога ќе дојдат ќе бидат прифатени.

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

Почитуван претседателе, почитувани дами и господа пратеници.

Јас жалам што за денешната седница не сум добро подготвен од причини што оваа точка на дневен ред беше при крај. Јас за денеска се подготвував посебно за законот за спорт, за кој што сакав да дадам свој придонес. За мене сметам дека е непожелно ваквите претумбации да се прават од точки на точки и на брзина да се донесуваат вакви закони. Но, без разлика на сето ова јас си земам за право да дискутирам и да дадам свој придонес кон овој многу битен закон.

Идеален закон не постои. Во тоа сме сите убедени. Подобро би било како закон отколку н икаков закон. Јас ќе гласам за овој закон бидејќи овој закон има и свои добри страни. Законот не ги прави луѓето да бидат нелуѓе, ниту законот може да ги исправи да бидат луѓе. Во голем мера влијае непочитувањето на законот. Ние закон ќе донесеме прашање е дали тој закон ќе се почитува.

Имајќи го во предвид досегашното искуство јас верувам, дури и убеден сум дека и овие избори, и покрај тоа што ќе донесеме закон, законот нема да се почитувани и понатаму ќе се злоупотребува. Дај боже да грешам во оваа моја претпоставка.

Најдобро би било ние да створиме услови за објективни избори. Таа можност ја имавме десет години, да се докажеме дека можеме да спроведеме објективни избори. За жал ниедна од владеачките партии, барем досега што беа и ВМРО ДПМНЕ и СДСМ не спроведоа избори без проблеми и нормални избори како што доликува на еден цивилизиран свет.

Посебно ме радува што во овој закон се наметнува уште едно многу битно, не толку прашање, туку што се вметнува во законот за избор при изборот да се обрне внимание и на другиот пол, поточно на жените кои треба да земат учество во овие избори со најмалку 30%. Мене ме радува што жените ќе земат учество. Верувам, знаејќи ги досегашните пратеници во кои и јас сум, незаслужуваме да бидеме пред жените. Жените ќе имаат можност точно во овие избори да се докажат и да покажат дека се навистина поспосо ни од мажите.

Во тоа верувам затоа што кај нив постои мајчинска љубов и тие знаат да ценат и не се алчни до онаа цена како што знаат да бидат мажите. Мажите често пати со својата суровост и агресивност ја злоупотребуваат својата мажественост.

Господе, предмет на овој закон се изборите за пратеници, а негова цел е да се уреди начинот, условите и постапките за избори на пратеници. Си земам за право да констатирам целиот ум и креативност на големите политички партии е насочен кон остварување на власта по секоја цена, не затоа што сакаат да спроведат правна држава и пазарна економија или да го спречат криминалот или унитарноста на државата, туку сакаат самите себе да се заштитат од досегашниот криминал и да продолжат со лесниот начин на живеење и алчноста која ја стекнаа во текот на овие изминати десетина години. Затоа, не се бираат средства да се спречи можноста за формирање на трет блок. Јас сметам дека можеби единствен спас е да се овозможи формирање на трет блок поточно коалиции. Имавме можност од одреден број пратеници од владеачката партија да се спротивстават на овој трет блок за формирање на предизборни коалиции. Сето ова доволно зборува какви им се намерите. Си давам за право да кажам, посебно за малите партии, сите оние кои нема да влезат во третиот блок значи тие не им мислат добро на Македонија и затоа ги повикувам сите да се здружиме против партиите кои досега многу наштетија на Македонија. Дури добро би било сите прогив еден. Затоа ги повикувам и СДСМ доколку имаат добри намери, а доколку немаат добри намери нека си продолжат по истиот пат кои што го имаат и досега трасирано.

Исто така, господинот Глигоровски во неговото излагање нагласи дека е против напуштање на партиите. Господа, замислете си сега да бев уште во партијата ВМРО-ДПМНЕ могу тешко ќе ми беше. Вака, се чувствувам безгрижен и

верувам дека ќе можам со нашето излегување промовираме еден нов лик на пратеник, како треба да изгледа ликот на пратеникот.

Исто така, доколку не би се дозволило напуштање на партиите сметам дека ќе се попречи демократијата на партиите и присилно држење во пранги на пратениците и во некакви си рамки. Може би таа рамка до одредено ниво, јас имам идеални и сваќања и потполно ја прифаќам целокупната програма на партијата ВМРО-ДПМНЕ се до првата година. После првата година видов дека скренавме од патот што го имавме трасирано и јас сметам дека не припаѓам на тој пат, припаѓам на другиот пат за кој сметам дека е праведен, а затоа граѓаните ќе кажат колку е праведен оној пат што јас го избрав и мојата партија.

Нормално, тука има и други мислења. Друг ќе рече дека со самот излегување постои можност за некакви си употреби и алчност. И тоа е точно Затоа, си има органи кои треба сето тоа да го решаваат. Не е тоа на демократијата место и начин да го решава.

Зошто г-дине Данило Глигоровски не рече дека е против, но и против изборите. Точно, ќе завршат изборите кој доби доби и да нема коалицирање, затоа што постои опасност партијата која ќе ја освои власта да бара исти подобни при коалицирањето со нив, а не да бара пратеници како Вангел, кој постојано се добива впечаток како да се во опозиција. Не г-до ќе пофалам се што е добро. Кога ќе дојде законот за збор ќе видите дека ќе имам и позитивни закони за тој закон. И овој закон исто така ќе го поддржам затоа што подобро да има нешто, дајбоже да го спроведеме. Да нагласам, штета што не е тука г-динот Глигоровски да слушне зошто нивната коалиција со ДПА уште опстојува. Сакам да ми даде одговор зошто опстојува ако не е од лични интереси. Дури таа коалиција отиде и на штета на македонскиот народ и македонската држава. Ние и војна имавме и покрај тоа што опустошено е целокупното стопанство. И, понатаму коалицијата цврсто стои. Знаете ли што ќе речат битолчани. Битолчани имаат една многу убава изрека "толку цврста е како цименто". Токму така, како цименто тврдо ништо не може да ја разниша. Велат дека опозицијата ќе победува. Во тој контекст и се развива една таква политика, креирана од гласно говорниците на СДСМ надвор од Парламентот, Црвенковски, Бучковски. Вели дека ВМРО-ДПМНЕ сигурно губи. Бранко па една друга

работа вели, дека доколку СДСМ стане како ВМРО-ДПМНЕ, ќе ја распушти партијата. Па, што не ја распушти после октоподот? Што не ја распушти после низа афери што ги имаше премиерот. Се случуваат парадоксални ситуации, да не кажам небулозни, смешни. Да се негира она што беше во време на нивното владеење, а беше прв човек на некоја си влада, креирана од него.

Дека 80% од народот е опозиционо расположен, господине Спасов треба аргументирано да го докажете. Јас, пак тврдам нешто спротивно. Дека вие ќе ги изгубите претстојните избори и ќе излезете после ден или два и ќе кажете дека ВМРО-ДПМНЕ повторно ги фалсификувал изборите. Но, ќе немате аргументи затоа што ќе имаме 700 претставници на ОБСЕ и неznam уште кои мониторинзи овде во нашава си држава Македонија. Што тогаш ќе кажете? Дека сме ги купиле гласачите, дека сме им платиле или дека сме им се заканувале на сите поединечно?

А, може да се случи уште една работа, да добиете најголем број на пратениците а да не успеете да направите влада. Може ли тоа да се случи? Но, за жал, во одредени ментални склопови се размислува на ваков начин, дека овие избори ако не се успее, тоа значи крај и смрт. Животот тече понатаму. Вие, ако не успеете како гарнитура, ќе дојде некоја постособна гарнитура на СДСМ. Може и ние да паднеме и ништо страшно. Да дојде некоја трета генерација на ВМРО што ќе биде уште поуспешна од нас. Зошто се ставате пред испит да се биде или да не се биде? Во таа смисла ја водите кампањава. Утре, не дај боже да се случат судири на теренот, пак ли ВМРО-ДПМНЕ ќе биде крив или политиката што веќе наназад од денеска 5-6 месеци ја водите? Дека оваа кампања ко биде на живот и смрт. Зарем смееме да си дозволиме како македонци на терен да се тепаме, имајќи неког кој цело време ни дише, како македонци, зад врат. До скоро тврдевте дека ВМРО-ДПМНЕ ќе ги фалсификува изборите. Престанавте, затоа што Европа јасно даде до знаење дека таква работа нема да толерира. Сега дојде втор, трета или четврта фаза дека ВМРО-ДПМНЕ ги губи изборите однапред. Ако е точно тврдењето господине Спасов дека ние ќе ги изгубиме изборите, може да ги изгубимо, може и не, времето ќе каже, тука нема љутиш. Претпоставувам дека по онаа логика не треба ни воопшто да

одиме на избори. Или, да не се појавуваме. што, заборавете она што претходно го кажавате дека и вие и ние имаме цврста партиска инфраструктура. И, дека, претпоставувам дека и на овие избори ќе бидеме две релевантни политички партии. Или прва или втора. Третиот пат, претпоставувам дека ќе го нема овој трет пат.

Сакам да го кажам и следното, обвинувањата пак во врска со законот, сега на работите им се дава една сосема друга димензија, но од друга страна, што би рекла апансас.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

(Продолжение)

Вие кажувате дека ВМРО-ДПМНЕ вработува луѓе за престојните парламентарни избори во функција на рекетирање на тие избори и насилние. Сакам да слушнам кои Се тие, дали се тоа од Министерството за внатрешни работи, дали се тоа лавовите, дали се тоа тигрите и дали нив имаме право да ги обвинуваме додека некој се капеше во Егејот, тие истите луѓе крвареа горе. Значи, г-дине Стојменов да ми одговорите кои се тие рекетари кои ги вработува власта, дали мислите на македонската полиција, да не мислите дека случајно ќе бидам рекетар и со палките ќе излезам да се тепам со моите македонски браќа од другата страна на политичката бариера. Мислите дека тој луксуз ќе си го дозволиме ние, да удриме по македонци? Сигурно не дошол Флоровски да Ве тепа, а претпоставувам и никој од тука, туку истите тие кои Ве избираа на кои за жал им го свртевте грбот потхранети од некои наводни девизни книшки кои кога ќе немате мандат ќе ги снема. Јас тука ќе прекинам, неznam колку бев инспиративен и предизвикав внимание. Едноставно пробав да одговорам на некои прашања кои некои наназад веќе 2 години откога излезе од нашата партија ги вергла и тоа е добро, истото го вергла веќе 2 години, значи има добро паметење. А од друга страна победничката атмосфера кој некој овде ни ја наметнува и на митинзите надвор, сакам да им кажам дека и нема да биде баш така, дека и ВМРО-ДПМНЕ е доволно спремен доволно умен со кадровски потенцијал без рекетари, без насилја ќе успееме да и парираме на СДСМ кој исто така морам да признаам дека е партија за респект имајќи ја во предвид и традицијата која ја имаат и структурата партиска која на Некој начин парира на структурата на ВМРО-ДПМНЕ. Значи уште еднаш ќе кажам,

третиот пат претпоставувам дека малку ќе попричдаат.

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

Почитуван претседателе, почитувани пратеници, бумбаровиот лет неznam во која конотација ја кажа дали од културата, со балет го поврзува неznam со што го поврзува, не е ни тоа битно. Незnam кој уште треба да биде тепан освен пратениците стечајците, луѓето што се укратени од "ТАТ", но едно ќе кажам, не сакам да му реплицирам на г-динот Флоровски не затоа што се плашам од реплика, го кажувам мислењето на граѓаните. Последната реплика кога ја имав пред недела дена со него, истиот ден, за еден ден сретнав најмалку 10 граѓани, истиот ден бев и на промоцијата на г-динот Шкариќ на неговата книга, голем број интелектуалци ми рекоа: не Ви е ниво со него да реплицирате. И затоа ќе Ве молиме, ова Ви го кажувам од голем број на граѓани, немојте со него да реплицирате. И затоа јас ги почитувам господата граѓани и нема повеќе да Ви реплицирам, иако имам многу што да Ви кажам.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ:

Јас искрено се надевав дека ќе дискутираме за законот, нема да реплицираме и да ја скршнеме темата, меѓутоа очигледно ме прозиваше г-динот Флоровски и морам да му одговорам.

Господине Флоровски многу пострашно е што можеби Вие не го сменивте името и партијата, ја сменивте идеологијата, ги засрамивте четирите букви ВМРО. И затоа се исплашивме од сите додавки па регистриравме ВМРО-Македонска без додавки, со скратено име ВМРО. Бидејќи идеолошката матрица по која што играте, јас не можам да ја најдам во историјата на ВМРО. Не се секавам кој е Гоце Делчев, или Ѓорче Петров, или некој друг, па дури и Ванчо Михајлов ако сакате граделе дворци по Македонија. Кога е направен грабеж на имотот на Република Македонија? Кога е направено вакво лицемерије. Некња двајца министри излегоа овде со изреката дека се многу загрижени за уставната категорија приватност на домот, нарушување на приватноста на домот. Па Вие ги мававте нашите жени и деца и ја нарушивте до крај приватноста на домот, а не им кажувате на граѓаните кој гради во Република Македонија што нема врска со никаква приватност. Знаете ли кои ја нарушија приватноста на нашиот дом, Вашите два челници, колоната ја водеше тогашниот

претседател на изборната единица кој го наградивте пред неколку месеци, сега е директор на Медицински центар Штип, а другиот го наградивте пред неколку месеци, сега е директор на Аутомакедонија. Тие ги организираа Ваши челници. Тоа го знаете сите Вие, организирајте колони нас македонци да не каменуваат, да не малтретираат, да ни ја нарушуваат приватноста на домот. Повикувајте на линч само затоа што Ве критикувавме дека одстапивте од програмата и од политиката која ја ветивте на граѓаните на Република Македонија, г-дине Флоровски. Јас Ви тврдам нека даде, еве од Вас барам ако имате авторитет во Вашата партија, бидејќи излегувате најмногу ја браните, најжолчно се борите за неа, само да проверите колку души има на платниот список на МВР Штип и дали се тоа луѓе униформирани, нови вработени луѓе дојдени од обезбедување нечие од централата. Еве, проверете го тој податок и да не зборуваме повеќе за рекетарството во Република Македонија, а ако сакате да ја отвориме темата ќе зборуваме и за атрактивните кафеани и кафулиња во центарот на Градот од кои не може низ главната артерија на Градот да се размине. На главната улица на Град Штип и ден денеска стојат гајби на главната улица Ванчо Прке. Кажувам дека имате начин со кој работите со рекетарите и немојте од тоа да бегате. Според тоа, причината, јас не сакам да навлегувам во вакви ниски дискусии, меѓутоа единствена причина за нашата промена беше отстапување, изневерување на идеологијата и продавањето на таа идеологија за еноормно богатење на поединци и на распродавање на богатството на граѓаните на Република Македонија. Таква дистрибуција на богатство, префрлање на богатство како што се случи во Македонија во последните три, четири години од 1998 година, прашање е дали имаше воопшто во историјата за толку краток период промена на структурата на сопственоста. Одлично откачувате, меѓутоа го откачувате и народот од чесната живеачка и од чесниот начин на живот го откачувате и народот. Прашајте како живее народот, обичниот народ кој не зема провизија од продавање на Телеком, на претпријатијата и богатење од провизији.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

За стечајците секоја чест и лоша е државата и сега и во иднина да има

такви гранции на луѓе да претпостават дека системот од еден во друг, преодот на системот од социјализам во она што значајно да не кажам "ран капитализам", за жал такви се состојбите раѓаат стечајци. Но, страшно е г-дине Симев што некој со тие стечајци манипулира, страшно е кога одредена политичка партија ќе уфрли свои луѓе и сака да предизвика она што го предизвика пред Собранието. Каде е видно да се тргнува со автобус на македонската полиција да се тури. 50 митинзи имаме организирано пред Собранието додека СДСМ владееше, ниеднаш не сме пробале насилно да влеземе освен она што значеше вербални препукувања и нешто фрлено меѓу полицијата. Значи водење сметка и за интегритетот на ова македонско Собрание, затоа што е ова наше, а водење сметка и за полициските, иако во тој период владееше СДСМ.

Г-дине Стојменов, Вие ја знаете ли идеологијата на ВМРО, без разлика што доаѓате од Штип, Град кој одбележа една историска епоха не само на ВМРО, туку и на Македонското национално движење. Ако сакате да дискутираме на таа тема, може да дискутираме. Но, не се работи дека ВМРО-ДПМНЕ избега од таа идеологија. Се работеше за следното што Вашиот лидер г-динот Борис Стојменов од министер за финансии беше сменет и не партиципираше во власта. Тоа беше болката. Немојте да ни кажувате овде дека Вие сте загрижени за некои социјални идеологии. Прашање е и колку вистинската идеологија на ВМРО може да заживее со идеата за обединета Македонија. Така што Вашата идеологија претпоставувам како партија и лидерот на таа партија се парите. Во тој контекст само ќе Ве потсетам дека Вашиот лидер должи на оваа држава 5 милиони германски марки во име на неплатен данок. За што има и кривична пријава, но сепак Вие можеби ќе излезете и ќе кажете дека тоа е политички реваншизам и сето она што го има спечалено во вид на дуќани, коли, трговски центри, дискотеки и т.н. се должи на неговиот енормен ментален склоп. Не, г-дине Стојменов, се должи на тоа што партиципираше во оваа власт и затоа е сменет, затоа што преку ноќ сакаше да стане македонски Бил Гејт, да не кажам македонски црвен штит, но во една друга смисла фигуративна. За секоја осуда е нападот врз Вас и Вашата фамилија во еден минат период. Никако јас не го оправдувам како Флоровски. Ако

мислевте дека тие двајца луѓе за кои говоревте заради "доброто владеење", добиле некое вработување, процентуално изразена таа бројка е ништожна. Вие говоревте за група на платеници. На кого мислевте? Кога се работи за група на платеници претпоставувам дека бројката треба да биде 500, 600, 1000, 2000, 5000 луѓе, не за двајца луѓе кои ги спомнавте овде. Купувале кафичи, па знаете ли дека во Скопје газдите на кафичите преку ноќ Се менуваат. А и Вие не сте за фрлање, јас слушам дека сте имале добра ординација. И немојте да говорите дека сте загрижени за овој македонски народ. Доколку сте вистински загрижени на пракса ќе се докажете и покажете, барем она што можевте да го направите од позиција додека бевте пратеник на ВМРО-ДПМНЕ. Што направивте? Инаку за Штипската разгледница и состојбите во Штип не можам полноважно да разговарам со Вас, затоа што не ги знам состојбите. Но, тука можеби ќе се јави г-динот Черкезов кој не го гледам во моментот. Дали мојата дискусија е од висок квалитет, или низок квалитет, да не кажам високо интелектуална како што многу ја водат овде, не сте Вие тој што ќе оценувате, народот е тој што ќе оценува на престојните избори, ако ми даде мојата партија шанса да се кандидирам, ако не, не сум незаменлив, ќе дојдат и поумни и помлади и со многу поголема енергија. Никој не е вечен на овие фотелји.

ВАНГЕЛ СИМЕВ:

Почитуван претседателе, почитувани пратеници, јас реков не е реплика и не излегувам да реплицирам, само сакам да кажам дека јас уверението кое го добив како пратеник не мислам да го закачам на сид. Мене ништо не ми значи тоа уверение, јас имам поголема диплома, професор сум и ниедно немам ставено на сид и не мислам да ставам. А Вас уверението ако Ви значи нешто, можете да го ставите каде што сакате. Уверението ништо не значи и нема потреба да го спомнувате. А стечајците немојте да ги именуваат, јас не ги именував нив, јас кажав дека се тепани. Ако толку Ве интересира не мислам да добијам поени, сега ќе Ви кажам. Јас сакам да ја поминам улицата некни кога беа стечајците овде кога беа тепани, истиот ден мене ме повикаа, единствен пратеник, тоа ми го рекоа, единствен пратеник кој има храборост да дојде со нас и меѓу нас да се движи. Јас бев тој г-дине Флоровски. Отидовме и пред Влада, јас

бев тој г-дине Флоровски и не сакам со тоа да добијам поени. Сакав само да Ви кажам дека не сакам поени на таков начин. Народот е доволно свесен и доволно е паметен, ги казни СДСМ и Вас ќе Ве казни. Знае за кого ќе гласа.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ:

Навистина ми е жал дека морам да реплицирам на некои невистини овде кажани од г-динот Флоровски и морам да одговорам. Смената била причина за формирање на нашата партија. Еве, што направив како пратеник на ВМРО-ДПМНЕ, гласав за смената на министерот за финансии Борис Стојменов бидејќи верував дека Владата сеуште ќе ја направи програмата и за Камбовски кој го предложи законот кој денеска не е усвоен, законот за спречување на корупцијата и гласав да се сменат кога сметав дека сеуште може да се направи нешто во таа партија. Меѓутоа, смените малку зачестија во таа партија, отиде Борис Стојменов, отиде Доста Димовска, отидоа од 1990 година чистки колку што не направи г-динот другарот Тито во својот век. Малку зачестија чистките таму и тоа е веќе Ваша внатре партиска работа. Меѓутоа, очигледно таму постои еден човек владетел на Вашата партија и кој постојано чисти некои кадри и тоа е Ваша внатрешна политичка работа, меѓутоа кога зборувате за член на нашата партија и претседател на нашата партија за неговото богатство, неznam зошто не зборувате во 1998 година пред изборите кога земавте сите пропаганден материјал од него, кога голем број од Вашите членови можеби беа и на платен список таму. Тогаш не Ви беше богаташ, не Вие Флоровски, знам, имаше други. Така што тогаш не беше богаташ, не беше за кривична пријава, не го критикувавте. Сега наеднаш почна да Ви смета, фрчат кривични пријави против сите непријатели на системот и на Владата. Колку кривични пријави можете да поднесете. Како што тргнала работата ќе треба повеќе да направите, се повеќе и повеќе има противници овој систем и овој начин на владеење кој чисти околу себе. Колку потпретседатели смени лидерот на Вашата партија г-динот Љупчо Георгиевски од 1990 од Богдановски до последната смена на Доста Димовска. И сите не чинат и Борис Стојменов и Доста Димовска и Богдановски и Димитров и да не ги набројувам, само тој чини, а земјата пропаѓа за време на неговото премиерство и смени неznam колку министри во

државата и сите не чинеја заради корупција и криминал, само премиерот не е одговорен за корупцијата и криминалот во државата. Г-дине Флоровски, која група на платеници? Да Ви одговорам која група на платеници. Сите оние платеници што навечер одат во Штип и пукаат и ги вознемируваат нивните граѓани навечер, што го прекршуваат редот и мирот на граѓаните во Градот, сите тие се потенцијални рекетари кои можат да се употребат во изборите. Јас би Ве замолил и Вас и сите политички партии да најдеме сили, да ги тргнеме од политичките партии, а не да ги наградуваме со добри запослувања насилниците, на цели фамилии и добра ситуираност во јавните претпријатија, Електродистрибуција, Телеком и т.н.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ:(продолжение)

Зарем ќе речете дека ја нема таа појава. Ја има, и те како ја има. Можеби не сакате да знаете, меѓутоа, тоа е денешната вистина на РМ. Не се вработуваат луѓето со факултет. Тие бегаат од државата. Не се вработуваат оние што немаат, што имаат малку, што не можат да преживеат. Се вработуваат оние што можат да бидат насилници, мускулести господа, кои можат да кршат куќии за време на изборите. Затоа ми беше темата денес кога зборувате за законот за избор на пратеници која беше ваша тема за насилниците и изборите.

СТОЈАН АНДОВ:

За реплика се јави г. Александар Флоровски.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Не сум во функција да бранам нечија личност овде. Повеќе пати го имам кажано тоа овде. Ако станам да зборувам, зборувам принципиелно, можеби на сопствена штета утре, со можни лични реперкусии, но сепак кога се во прашање принципи, за мене кои се принципи ќе ги бранам, можеби за некого не се.

Околу чистките, и самиот кажавте дека тоа се внатрешни работи на ВМРО-ДПМНЕ. Прашање е дали воопшто се чистки или се работи може би за нешто друго, за што не е точката на дневниот ред и би било глупо да расправам јас што е тоа што се случува во мојата партија или што е тоа што ќе се случи во мојата партија. Претходно кажав, никој не е вечен. Секој е менлив и минлив, како што впрочем и животот. Таа е животна филозофија, еден циклус на опстојување. Човек се раѓа за да

умре. Политички може да се ангажирам 20 па и 30 години и едноставно да те снема, можеби и од физички причини. Но не е тоа битно. Битно е следното дека истиот тој Стојменов кој сесрдно го браните овде, мислите дека помагал на ВМРО-ДПМНЕ од идеолошки причини, без да очекува нешто за возврат како министер, и дека она што го направил за ВМРО-ДПМНЕ? Кој све бил на платен список не можам да кажам, но можам да кажам дека Александар Флоровски не бил таму и дека од истиот тој Стојменов еден грош немам земено. Говорам од свое лично име. Сакам да кажам дека сето тоа што го има направено за ВМРО-ДПМНЕ, бидете уверени г. Стојменов, иако е ваша роднина дебело го има наплатено во ликот на функцијата на, еве, помалиот син кој беш9 директор за маркетинг во Телеком и располагаше со 5.000.000 ГМ годишно во име на маркетинг. Тоа е еден мал податок колку да ви дадам до знаење дека работите не се такви какви што вие сакате да ги прикажете. Но, не сакам да влегувам во лични дуели за ндој си човек кој според мене не заслужува внимание да му обрнувам.

Точно дека имаме противници како ВМРО и глупо е ВМРО-ДПМНЕ да има противници. Затоа ќе има избори, народот ќе го награди или ќе не збрише од политичката сцена, или ќе ги доведе во еден минорен број пратеници на ВМРО-ДПМНЕ. Пак ќе кажам, ништо страшно не е ако се случи ние да ги изгубиме изборите. Што е тоа сташно? Дали се работи за живот и смрт. Дали сме ние, повторно ќе кажам вечни на овие функции, или сме менливи. Дали Вечно треба да седиме на овие клупи. Мислите дека со тоа ќе ме исплашите мене или за овде пратеници од ВМРО-ДПМНЕ дека утре нема да бидат тука и дека нема да бидат на оваа позиција? И претходно сме биле обични граѓани и сега сум обичен граѓанин, иако сум пратеник, говорам во однос на комуникацијата, и утре ќе бидам истиот. Случајно поради функцијата да не ми стават круна на главата?

Околу одењето, тоа е многу битно прашање, добро што го начнавте, на високошколските кадри, сакам следното да го кажам.Македонија во следниве 30 години ќе нема финансиска кондиција да ги задржи тие луѓе. Зарем мислите дека ќе можеме ние со 1000 или 1500 марки, преведено во евра, не знам колку земаат еве било кои лекари, доктори на науки од било која бранша, дека ќе ги задржиме

кога една Западна Европа плаќа по 5.000 и 10.000 евра. Да не говорам за САД. Мислите дека ќе останат овде да творат? За жал тоа се случува во сите посткомунистички држави. Во една Словенија која е многу поразвиена од нас, во една Хрватска, да не кажам за руските умови од областа на атомската физика. Па сите тие, господа, се на запад. Зарем мислите дека било која политичка партија да дојде, СДСМ утре или некој од третиот пат дека ќе успее да ги задржи? За жал, следното можам да го видам во сите посткомунистички држави, иако тоа е надвор од темата, дека патриотизмот отстапува место пред она што значи финансии и дека доколку не го платите соодветно тешко некого ќе задржите, а уште помалку да обвинувате моменталната владеечка гарнитура во ликот на ВМРО-ДПМНЕ, а тоа ви беше алузијата дека ние сме тие кои ги тераат луѓето да си одат. Немате теоретски шанси да ги задржите. Ќе ви кажам мал милион примери на членови на ВМРО-ДПМНЕ кои си одат од државата затоа што Запад нуди нешто поопипливо. Благодарам.

СТОЈАН АНДОВ:

За збор се јавува повторно г. Златко Стојменов.

ЗЛАТКО СТОЈМЕНОВ:

Јас бидејќи е крај и се одложи оваа реплика, и вероватно го замара Собранието, само две работи ќе одговорам на г. Флоровски.

Можеби кога веќе го постави прашањето за Телеком, и за мене е голема мистерија. Не кој се запослил, него, кој го продаде и кој ги зема провизиите од "златната кокошка"на Македонија. На тоа прашање очигледно избегнува да одговара.

Второто прашање за кадрите.

Господине Флоровски, ниту вие ниту јас немаме право да не Се бориме тие кадри да ги задржиме во РМ. За тоа остануваме да се бориме. Јас верувам и вие ќе се придружите во таа борба и ќе ги критикувате сите што произведуваат политика која не ги задржува таквите квалитетни кадри. Меѓутоа, некој во оваа држава воведо борба за привлекување, прифаќање и задржување на мускулестите насилници и рекетарите, а кој е тоа и вие добро знаете. Тие станаа поважни од луѓето со образование, луѓето кои се стручни, компетентни за владеечката партија, бидејќи треба да ја чуваат и да ја бранат од нејзиниот народ.

СТОЈАН АНДОВ:

Господинот Флоровски има право ако сака уште еднаш да се јави за реплика.

Значи г. Флоровски не се јавува за реплика.

Господинот Ѓорѓи Спасов.

ЃОРЃИ СПАСОВ:

Еве Флоровски ми дофрлува дека е време да гласаме за законот.

Јас апсолутно ќе се откажам од репликата ако веднаш поминеме на гласање за потточка на законот.

СТОЈАН АНДОВ:

Се има пријавено за збор само уште г. Спанаков. Нема ни реплики нема ни ништо.

ЃОРЃИ СПАНАКОВ:

Тогаш дозволете ми да кажам само три реченици.

Прво, немаше да реплицирам на г. Флоровски бидејќи немав обичај ни досега, во текот на овие 3,5 години, ако самиот не покажеше една нервоза која што е карактеристична за партии кои што го губат тлото под нозете, или на кои што им се ближи губењето на власта. Мислам дека она што тој го кажува и што треба да отиде како порака е една работа. Тој се сомнева во податоците што беа изнесени. Меѓутоа ќе го потсетам само на тоа дека неговото раководство е добро информирано од еден добро реномиран институт во Светот дека до колку утре бидат изборите ВМРО-ДПМНЕ ќе добие само 33% од гласовите што ги доби во 1998 година. Истиот тој реномиран институт покажува дека е двојна разликата меѓу СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ.

Се согласувам со него дека не треба да има нервоза кога се губат изборите и дека Македонија како што во 1998 година присуствуваше на едно мирно примопредавање на власта, време е г. Флоровски навистина да почне да го кажува она што денес почна да го говори од говорницата дека не е ништо страшно да се изгубат изборите, и дека поразот ќе треба да се поднесе машки и потоа можеби да им дава гајрет на своите дека они, како што веќе самиот верува, ќе имаат апсолутно многу помалку пратеници, но можеби на некој начин ќе скрпат можност да состават Влада. Никој таквите можности не ги оспорува. Нека се обидат, нека прават тоа што ќе прават. Меѓутоа, она во кое со него апсолутно се согласуваме тоа е и ВМРО-ДПМНЕ да

почне да создава една атмосфера за фер и демократски избори.

Господинот Флоровски нема потреба да ги брани оние кои без негова заслуга прават работи заради кои ВМРО-ДПМНЕ ја губи поддршката кај народот, како што е тепањето на работниците пред Собранието, како што министерот на полицијата им се заканува на сите можни во Републиката, од директори, политичари, до претседателот на Републиката, дека ќе ги поапси само затоа што не му одговараат на неговиот начин на размислување, како што им се закануваат на сите медиуми дека се виновни за угледот што ВМРО-ДПМНЕ го има кај избирачите и како што им се закануваат на сите кои ќе откријат некаква корупциска афера што ја откриваат суштината на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ. За тоа што ќе го прават лисиците, за тоа што ќе го видите во огледалото, огледалото не е виновно. Немојте да го обвинувате оној што го пријави пожарот, туку размислете околу тоа кој го подметнал пожарот. Оттаму оваа полемика ќе има барем малку корист, дури и во поглед на одземањето на времето од оваа суштинска дебата за законот за избор на пратеници, ако биде во правец и ВМРО-ДПМНЕ да соопшти дека е подготвен на следните избори да го почитува резултатот, легитимниот резултат кој што ќе биде објавен, да ги спречи насилствата за време на изборите, на кои бевме сведоци за време на претседателските и на локалните избори, а за кои по локација е одговорна власта или оној кој што ги организира изборите. Третата работа е да се соочи со тоа дека не е ништо страшно да се изгубат изборите и да изврши едно мирно примопредавање на власта од што народот во оваа држава, односно од опасноста од непостоење на таква волја во овој момент многу стравува.

СТОЈАН АНДОВ:

За реплика се јави г. Флоровски.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Морам да признаам дека г. Спасов е вичен во она што сака да го пласира, успеа да го пласира.

Мојата поента беше дека јас овде не признав пораз на ВМРО-ДПМНЕ, ниту имам таква намера затоа што претпоставувам дека работите нема да се движат во тој правец, но кажав, евентуално до колку работата се случи онака како што вие прижелкувате не е ништо страшно власта да се смени. Но, ќе повторам дека работите и нема да се

движат во тој правец затоа што имам впечаток дека многу од аферите на СДСМ, многу самобендисано се однесуваат и тука и надвор и дека ни пласираат една нова работа, досега се плашеа од фалсификати, а овој втор бран ни пласираат една сосема друга работа дека ВМРО-ДПМНЕ сигурно губи. Поентата е следна:

Потсвесно или најдиректно да дејствувате на обичниот македонски граѓанин дека работата е завршена без многу да размислува и утре, таму каде што ќе гласаат, по инерција да гласаат дека еве, они веќе играат со победничката партија.

Сакам да го кажам следното: ако вие пласирате ваша вистина, зарем очекувате некој да ја молчи од наша страна нашата вистина, а тоа е дека ќе имате квалитетен противник од оваа страна, не во физичко расчистување, во она што ќе значи и програма наша и ваша и она што ќе значи и наш и ваш квалитет, со сите пропусти кои вие ги кажувате за нас и со сите ваши пропусти кои не треба да ги негирате затоа што оставивте и премногу црни дамки и сега од оваа позиција на опозиција да се правите свдетци, не е добро, заборавајќи притоа дека исто така вие во одреден временски период учествувавте во оваа Влада. Јас за таа функција поставив некои прашања за одредени ваши министри, така што го очекувам одговорот. Говорам за гласоговорникот од СДСМ г. Бучковски кој не е баш така и чист и наивен како што сака да се прикаже дека ВМРО-ДПМНЕ сигурно губи.

Љубе се заканува.

За жал, кога некој од министрите на ВМРО-ДПМНЕ, во конкретниот случај еве Бошковски ја има таа улога како министер за внатрешни работи, обелодени дека има поднесено кривични пријави, Веднаш вашите медиуми или независните медиуми излегуваат, Бошковски се заканува, Бошковски прети, Бошковски политички се реваншира. Знаете, човек кој нема искуство, политиката можеби ќе ги прифати овие работи на луѓе кои знаат меѓу редови да прочитаат, ќе сфатат дека вие цело време ја потхранувате и дека апсолутно нема врска со вистината, туку со она што е ваша желба, како пласман или готов производ да излезе во македонската јавност. Јас пак ќе кажам, ние сме тие тука кои ќе говориме за нашата вистина. Зарем очекувате криминалците да бидат амнестирани. Утре и ние не очекуваме, ако

некој се огрешил, говорам за себе лично, немам право да говорам во име на пратеничката група, ако некој се огрешил спрема законот од ВМРО-ДПМНЕ, па нека одговара. Моја лична интенција и верувам интенција на повеќето пратеници овде не е да браниме некој кој влегол до лакти во, неznam што. Претпоставувам дека и вие тоа треба да го направите, но вие, вашите криминални дела кои ги има многу на број, г. Спасов, сакавте успешно да ги прикриете. Тоа е разликата меѓу ВМРО-ДПМНЕ и вас.

И уште една работа. Врпочем имаме жив настан во ликот на г. екс министер Пауновски. Покренато е обвинение. Претпоставувам дека и таму клопчето ќе почне да се одмотува. Значи имаме тенденција кон нерасчистување со криминалот. Таа работа ја немате вие, мора да се признае, и дека вашите криминални дејанија и вашите криминалци успешно ги штитевте. Министерот во тренерки, Господ знае кој бил. Еве случајот со ТАТ и неznam уште колку неразјаснети убиства, политички самоубиства и тн. Можеби вие г. Спасов не знаете затоа што бевте амбасадор во Софија, и се вративте после 2,5-3 години. Овде имаше бурни премрежја во владеењето на СДСМ. Најдобро тоа на грб го осетија членовите на ВМРО-ДПМНЕ, затоа што пратеници немавме, се повлекохме во опозиција.

СТОЈАН АНДОВ:

За реплика се јави г-ѓата Радмила Шекеринска.

РАДМИЛА ШЕКЕРИНСКА:

Четири години чекаме некоја од тие фамозни кривични пријави за некои од тие фамозни криминали да дојде на дневен ред, нормално не на ова Собрание, никако да дочекаме. Претпоставувам дека ВМРО-ДПМНЕ и овој пат во кампањите ќе излезе со најави дека во слендиот мандат, бидејќи не успеа во овие четири години, сепак ќе успее да најде докази за тие криминални активности на целото раководство на СДСМ и претпоставувам половина од опозицијата.

Меѓутоа, се јавив за нешто друго. Се јавив за да објаснам или да отворам една дискусија која беше иницирана на говорницата, во поглед на таа фамозна таканаречена фамозна сувереност на оваа држава.

Ако г. Флоровски се потрудеше да ја заработи дипломата на Правниот факултет на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, можеби ќе прочиташе дека носители на суверенитот во една

држава се нејзините граѓани и една држава за да биде суверена таа мора на своите граѓани да им го гарантира демократското право, да ги бираат оние кои што ќе ги претставуваат, да го бираат ова Собрание, да ги бираат своите градоначалници, да го бираат својот претседател, да ги бираат своите локални советници. За жал, ние овде денес не сме паднати од Марс. За жал два изборни циклуси по ред на граѓаните им беше одземено тоа право.

РАДМИЛА ШЕКЕРИНСКА: (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

Заради тоа, кога зборуваме за сувереност, да се потсетиме што е значењето и содржината на сувереноста.

Зборувајте, доколку постои сериозен мониторинг, за кој што јас сакам да го истакнам и на оваа собраниска говорница се залагам, заради тоа што не верувам во сите добри намери кои ги искажувате на говорницата, меѓутоа, никогаш не ги практикувате во реалноста. Значи, за да имаме фер и демократски избори нешто мора да се промени, а ако таа промена вие ја сметате за протекторат, јас само ќе ви кажам дека Македонија и нејзините граѓани три години живеат под протекторат, само што е тоа протекторатот на ВМРО-ДПМНЕ и на премиерот Георгиевски, заради тоа што ниту Георгиевски ниту ВМРО-ДПМНЕ го немаат авторитетот, кредибилитетот, легитимитетот да ја преземат сувереноста на македонската држава во свои раце. Тие имаат право да ја практикуваат власта, меѓутоа и не да ја преземат.

Затоа, интересно е како и денес се потврдува како најголемите автократи имаат полни усти сувереност, меѓутоа, тие се оние кои таа сувереност им ја одземаат на своите граѓани. Да бидеме реални, да бидеме денес трезвени и да кажеме дека на оваа држава, на сите претходни изборни циклуси после 1998 година ни се случи насилство и ни се случија човечки жртви. Кои се гаранциите дека тоа нема да ни се повтори? Имате ли некое ветување, некоја промена во своите позиции, во своите ставови во практикувањето на својата власт со која што тоа ќе го потврдите. Дали призорите пред македонското Собрание треба да претставуваат вовед во парламентарните избори. Дали настаните во кои еден министер за внатрешни работи наместо да си ја врши својата работа се претвора против секој и против секого, без разлика дали е на опозиција или на некои други сегменти на македонското општество. Не може секој да не е во право, а господинот

Бошковски секогаш да е во право. И кога ќе зборувате за сувереност, кога ќе зборувате за демократија, потсетете се што ни се случуваше три години. На ова Собрание барем пет пати зборуваме за последиците на нашите изборни циклуси. Ниту еден сантиметар не се променија работите ниту во Министерството за внатрешни работи ниту во изборните процедури, ниту во практикувањето на власта од страна на ВМРО-ДПМНЕ.

Заради тоа би апелирала, кога ја водиме дискусијата, да не зборуваме за тоа како треба да биде. Сите знаат како треба да биде. Да зборуваме за она како мора да биде, да зборуваме за она како беше и да видиме што треба да се промени. За жал, тоа денес не го слушнав.

СТОЈАН АНДОВ:

Ги молам пратениците кои се во зградата да останат, бидејќи очекувам наскоро да гласаме.

Има збор господинот Александар Флоровски.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Уште еднаш ќе кажам, зошто толку бурно и нервозно реагирање околу едно прашање кое овде јавно го поставив? Овде сте потпретседател на СДСМ и јас успеав да цитирам односно наводно да цитирам она што вие како изјава го дадовте дека после гласањето на сите избирачки места, покрај потписите на набљудувачите од политичките партии, мора да постои потписот на мониторингот на ОБСЕ или неznam која европска институција. Според моите видувања тоа значи воведување протекторат. Фразите кои ги изнакажавте овде што значи суверенитет о ваше лично видување, во рамките на теоријата, но во практика вие барате татор кој ќе ги гаранти изборите, немајќи доверба во институциите на системот. Дали од една друга позиција, доколку ние би биле во опозиција а вие во позиција, би побарале една таква работа. Ставете се во оваа положба каква би била вашата реакција доколку ние го побараме ова што вие го барате. Мислам де-ка сте млада, се излетавте во вашите видувања затоа што ве негираше и вашата партија. Ако не се лажам и господинот Спасов се јави тогаш и кажа дека не е ставот на СДСМ. Знаете како велат старите? Прлето не треба да рипа пред магарето.

Околу мојата диплома, да кажам дека завршив исто така на Македонски универзитет. Неофитрилски, покрај трите македонски светци Јоаким Осоговски, Гаврил Лесновски и Прохор Пчински е четвртиот.

Ако не сте знаеле, Благоевград се наоѓа на некогашната за жал етничка македонска територија и дека 80% од професорите се по род македонци, колку да знаете. Дали сме ние трезвени или пијани во она што го работиме, можам следното да го кажам. Буквално ќе ја разберам работата. Кога се работи за трезвеност можам да ви кажам дека не е практика ниту на ВМРО-ДПМНЕ ниту на пратениците она што е ваша практика, во ликот на вашиот лидер, во еден дуел со мене пред Нова Година, каде што во состојба блажена, да не кажам во дилириум тремнс излезе овде и ми држеше придики, а тоа истото ни се случи за жал пред четирипет дена со еден господин кој седеше дијагонално...

СТОЈАН АНДОВ:

Со повеќе почит едни кон други ве молам.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Кога говориме за трезни и за пијани, обвинувањата кон Бошковски, немам намера да говорам за Бошковски затоа што не е тука, но вашич квалификации не се добри. Буквално го направивте целат на овој македонски народ. За жал, не знаете да го почитувате она што го прават луѓето како можни жртви за оваа македонска кауза денес или утре. Зарем мислите дека на Љубе Бошковски од некоја друга позиција некој можеби ќе му прости за одредени дејанија? За жал, македонски синдром е да ги газиме сопствените луѓе. Да, госпоѓице Шекеринска цело време климате со главата и јас кажав, ми личите на еден екс министер кој седеше дијагонално од мене во некои минати времиња, на кои денес им е потврдена кривичната пријава, господинот Гештаковски можеби подобро ќе објасни, тој е добар правник морам да признам, што како процес следува. За жал, и ние, а претпсоставувам и вие треба многу повеќе да ги почитуваме сопствените македонски кадри, колку и да се лоши, ако не повеќе заради македонска-та јавност треба да ги заштитуваме и во една обратна позиција, утре ако дојдат министри на СДСМ. Така Флоровски ги гледа работите, не заради партиската застапеност да го напаѓам и она што е позитивно, бидејќи нема причина за тоа.

Да ви кажам нешто, во мојата осумгодишна практика како пратеник можеби сум бил постар од оваа говорница, можеби некогаш сум претерувал, но некогаш да наречам целат од македонските редови тогаш во лицето на СДСМ не ми се случило.

Кога говориме за насилството, не сакам да говорам во вашиот изминат период какви типови на насилства се случувале и физички и ментални и ни се случи атак на претседател на држава. Се надевам дека наскоро и ќе се обелодени кои се инволвирани во таа работа, нели, во контекст на насилството кое го практикува ВМРО-ДПМНЕ. Се надевам дека во тој гнасен чин нема инволвирано кадри на СДСМ, илн можеби има, времето ќе покаже и на тоа ќе дадете квалификации дека е политчки реваншизам? Ако речат некои еве Илија Илоски е вмешан врз основа на тие и тие докази или е, се извинувам како пример го кажувам, или господинот Китановски

(Уфрлување на пратеникот Илија Илоски).

Јас се извинувам господине Илоски уште еднаш.

СТОЈАН АНДОВ:

Повторно има збор госпоѓицата Радмила Шекеринска.

РАДМИЛА ШЕКЕРИНСКА:

Одкако во една претходна пролика господинот Флоровски не удостои со закани по живот, сега продолжува со закани со кривични пријави. Ке се потрудите малку повеќе Флоровски за тоа.

Мало објаснување. Во македонскиот литературен јазик постои разлика меѓу зборот трезвен и трезен и можеби доколку студиравте онака како што треба тоа ќе го знаевте.

Исто така, во животинскиот свет постои разлика меѓу магарината и прлињата што вие ги цитирате и човечките суштества. Една од тие разлики е дека човечките суштества имаат право и можност да размислуваат и како такви да имаат и самостојни мислења, кои за разлика од многу пратеници или за разлика можеби од вас исклучително, н е можат да ги изразат на оваа говорница. Ако во ВМРО-ДПМНЕ или ако вие лично не чувствувате дека можете да излезете со сопствено мислење пред македонската јавност, тоа е ваш проблем. Јас мислам дека секој пратеник во македонското Собрание нема право, има обврска да има сопствено мислење и да го практикува онака како што смета.

Овде соопштивте како голема вистина дека некои, замислете, во СДСМ нема доверба во институциите на државата. Јас ќе се согласам со таа ваша теза, јас немам доверба во институциите на оваа држава кои ги спроведуваат до сега изборите. Само да ви откријам една друга работа, дека со мене или со нас се

согласуваат над 75% од граѓаните на Република Македонија. Дали не ве загрижуваат тие испитувања на јавното мислење, кои без разлика на припадности, без разлика на тоа за кого би гласале и за кого не би гласале, во едно се едногласни, а тоа е дека 75%, дури 80% во некои анкети велат дека во Македонија не очекуваат да се одржат фер и демократски избори и истиот тој процент на граѓани размислува дали да гласа токму поради тоа што се работи за сопствениот живот. Тоа е податок кој што треба да го вознемири ова Собрание, ама гледам дека апсолутно не го тангира. Оваа држава е држава на нејзините граѓани и оваа држава не е еквивалентна на ВМРО-ДПМНЕ, се додека вие тоа не го сфатите нема да можете поинаку да владеете.

А што се однесува до целатите во сопствените редови, вие можеби и повеќе би требало да знаете дека најголем дел од светските целати всушност се наоѓаат во сопствените редови. Ицак Рабин не беше убиен од страна на палестинец, беше убиен од страна на израелец. Исто беше случајот со Ганди и има мал милион такви примери. Заради тоа, ве молам немојте со такви нереални лажни тези да одите дека ние треба да се плашине од другите. Не, на Македонија и се случи војна заради тоа што нејзините потфрлија. На Македонија и се случи војна заради тоа што нејзините не знаеа како да ја спречат.

СТОЈАН АНДОВ:

Ве молам, немојте сега за сите теми. Ако некој сака да дис-кутира за тоа кој се да потпишува записник, кога овде ќе имаме распра-ва по текстот на законот ќе си даде амандман, ќе дискутираме за него-виот амандман и да видиме како ќе биде. Инаку, ова нема крај, вечерва треба да гласаме.

Има збор господинот Флоровски, но ако може да биде пократок

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Поистоветувањето на анималното и човечкото претпоставувам дека на многу мал број пратеници овде им е својствено освен на вас, не знам од која причина, претпоставувам дека се работи за лични комплекси кои ниту имам намера овде да ги образложувам, ниту на некој начин да ги отворам пред македонската јавност, затоа што тоа се лични проблеми, не се проблеми ниту мои, ниту на повеќето луѓе овде.

(Уфрлување на Илија Илоски со зборовите "ова навредува").

Најмалку се служам со такво речник. Очигледно господине Илоски не ја слушнавате што кажа и затоа е ваква вашата

реакција, во истиот стил. Кога говориме за сопствено мислење, овде ни кажувате базни од Езоп или од Грин дека ова се вашите лични ставови. Овде браните партиски ставови, кои лични ставови, приказни ни кажувате овде? Сите сме овде партиски војници и браниме партиски политики, освен можеби вие ако имате привелегија како потпретседател на СДСМ како јастеб или слободен стрелец овде да ги колвате очите на вмовците. Но можеби тоа не е анимално колвење на очи. Државата не е еквивалент на ВМРО-ДПМНЕ, тоа е точно. Не е еквивалент ниту на СДСМ и тоа мора да го признаете. Овде не говорев за тези, туку едноставно говорев за одредени состојби и убедувања од мој аспект, ниту пропагирав тези ниту пласирав тези, туку едноставно работите ги кажав онака како што сметам дека треба да се кажат.

На Македонија и се случи војна. Една работа ќе ви кажам, дека било која политичка структура да беше на власт, бидете убедени, Македонија не можеше да ја избегне војната, Македонија беше предодредена за војна затоа што некои други го сакаа тоа. А можеби и во вашата партија има луѓе кои можеби успеале во таа работа, ако не е директно поврзани со структурите кој хараа низ Македонија.

СТОЈАН АНДОВ:

Добро, отидовме многу далеку.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Војната во Македонија беше предодредена работа, за жал креирана од истите тие кои не доведоа во Охрид, од истите тие кои не натераа да го потпишеме Охридскиот договор, од истите тие кои вие госпоѓице Шекеринска барате да парафираат изборни резултати. За жал, состојбите се такви и претпоставувам наскоро дека можеби ќе дојде време многу отворено да говориме зошто на Македонија и се случи војна, зошто токму во овој период и кои беа креаторите и менторите на оваа војна.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор госпоѓица Шекеринска.

Ве молам, доволно е ова веќе.

РАДМИЛА ШЕКЕРИНСКА:

На сите во македонската јавност им е јасно дека ова е единствената теза со која ВМРО може да се правда дека не се тие виновни што војната ни се случи, туку некој од надвор или од внатре ја договорил и ја организирал. Без разлика на тоа каде лежеле причините, без разлика на тоа од каде доаѓале организаторите, следните

факти се непобитни, дека Меѓународната заедница или СДСМ не дојдоа овде да тврдат како што вие тврдевате во 2000 година дека кампови на УЧК не постојат во Македонија, дека фамозните извештаи од Министерството за одбрана и Министерството за внатрешни работи се непостоечки. Тоа не го тврдееше ниту Меѓународната заедница, ниту СДСМ, тоа го тврдевате вие. Кога на сајтот на интернет на таканаречената ОНА излегоа информации, внимавајте, отворени на сајтот, достапни до сите, за фамозната шеста зона, вие овде со иеа се потсмеваате, не Меѓународната заедница, не СДСМ. Кога истата таа година Хашим Тачи креатор на УЧК и почетокот претпоставувам на нашата ОНА дојде во Скопје, него не го покани Меѓународната заедница ниту пак го прими овде Меѓународната заедница. Хашим Тачи дојде овде на покана на премиерот Георгиевски, а вие плескавте. Кога ќе викнете и кога ќе воспоставите официјални односи со некој кој што на 50 км. од овде формирал и организираше терористички организации или организации кои што имаат некакви територијални планови во регионот, тогаш немојте да очекувате дека истото нема да ви се случи и на вас. Каде е тука вината на СДСМ, каде е вината на Меѓународната заедница? На крајот на краиштата, не беше тоа ни Меѓународната заедница, ни СДСМ кога во февруари минатата година, значи 2001 година, после серијата напади врз полициски станици, дури и после Танушевци, сеуште тврдееше дека информации на МВР велат дека ОНА не постои. Епа кога ќе минете три години во целосна изолација, кога ќе минете три години во порекнување на она што ви го покажува огледалото, како што спомена господинот Спасов, тогаш немојте да очекувате ништо подобро од тоа да ви се случи вој.на и за тоа вината треба да ја носи оној кој што даночните обврзници на оваа држава го плаќаат да се грижи за нивната безбедност.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот Александар Флоровски.

АЛЕКСАНДАР ФЛОРОВСКИ:

Зошто госпоѓице Шеќеринска не кажете дека УЧК се деца на германската разузнувачка служба ПРД. Зошто не кажете дека на ЦИА и дека сето она што се случува на Косово е добро осмислено сценарио, кое во наредната година се префрли во Македонија. Зошто едноставно, не кажете кој ги пушташе терористите од Косово да доаѓаат на македонска територија преку

граница. Кој ја обезбедуваше границата од таа страна на Косово. Таа македонска војска не е моја, таа е и ваша. Таа е на секој македонец. Зошто на работите им давате третман ако министерот од ВМРО мора да има партиска структура и партиски да делува на таа македонска војска. Тука е нашиот проблем што за време на кризата, сето тоа што се случуваше, го прифаќаат како чисто партиско, дека сето тоа што се случува му се случува на ВМРО-ДПМНЕ, а не на Македонија.

Ќе ве потсетам дека вашиот Бучковски говореше дека во рок од три дена со волшебна стапче ќе ја заврши работата, а потоа неможеа да го натерат да мрдне од мртва точка. Не вака, не така, вака ќе правиме така ќе правиме и на крајот излезе знате што, ништо не направи. Мислам дека да се чукаме во гради знаеме, а во практиката треба да се докажеме.

Сакам да ви го кажам следното: дека Златкаров, тоа што е многу битно за мене, меѓу македонците не е потребно. Мислам дека лошо ја презедовте улогата на "јастреб" на партиски Јастреб. Конкретно за вас е многу лошо. И во вашата политичка кариера, а претпоставувам и во приватната кариера. Омразата која ја гаите, поради тоа што не припаѓаме на ист политички блок, е многу лоша работа. Се граничи со нешто што да кажам.

Јас лично да ви кажам не гајам омраза према СДСМ. меѓутоа, не се согласувам со вашите политички видувања. Но не ве мразам, затоа што сте дел од македонскиот народ. Вие покажувате омраза према нас. Тоа е страшна работа која мора да ја преиспитате, да седнете и да речете, полека, каде одам јас. Која е таа омраза што ја покажувате према Флоровски, према било кого од нас, затоа што не размислуваме исто, а припаѓаме на ист народ. Иста ни е целта: да ја сочувуваме оваа македонска држава. Впрочем, ВМРО-вци тоа и во практиката го докажаа. Беа во првите редови во минатогодишните настани. Тука ќе завршам, претпоставувам дека госпоѓицата Шеќеринска под 25 пат нема да се јави и дека ќе поминеме на гласање.

СТОЈАН АНДОВ:

Има збор господинот пратеник Ристо Спанаков.

РИСТО СПАНАКОВ:

Почитуван претседателе, почитувани членови на влада, почитувани колеги пратеници,

Јас нема да изигрувам предвидувач на нешто што треба да се случи

во иднина, немам намера да коментирам кој ќе ги добие следните избори. Тоа ќе оставам да го кажат граѓаните на Република Македонија. Јас само ќе дискутирам за нешто за што мислам дека имам право, а тоа е дека на една седница во 2000 година, кога дискутиравме за состојбите по локалните избори, како едно од можните решенија за престојните парламентарни избори, реков дека би можело да биде добро да се размислува околу изборниот модел, кој денеска ни се нуди од страна на Владата, како пропорционален изборен модел, со регионален пристап, а тој модел е со шест изборни единици и мислам дека најпосле четирите големи политички партии, кои се присутни овде во Собранието, донеле една правилна одлука и направиле еден правилен избор, за што сега ги поздравувам и сакам да кажам дека успеале да размислат дека тој систем што така функционираше, понатаму не може да функционира така и се согласивме та да биде пропорционален модел, со шест изборни единици. Околу деталите какви ќе бидат другите дејствија во изборниот процес, мислам дека на седницата која следува понатаму, само околу текстот на предлогот на законот ќе се усогласиме тука како пратеници и ќе го избереме оној модел за избор на пратеници, кој што ќе биде најсоодветен во овој момент, иако нема идеално изборен модел, секој има свои позитивни и свои негативни страни, меѓутоа, мислам дека во овој момент пропорционалниот изборен модел со регионален пристап е најрационален за Република Македонија.

Морам да кажам дека сега за таков еден модел се созреле услови-те за промена на истиот. Инаку, мислам дека ќе се изгубат многу работи кои биле во претходните изборни моменти, изборни дејства што се случувале. Имено се случуваше на изборите дека во мнозинскиот дел еве, ќе купиме нешто од изборниот дел, нешто ќе украдеме, така да ќе ги изгубиме изборите. Мислам дека сега таква работа нема да има.

Понатаму, мислам дека ќе се стави крај на онаа појава, која што е востановена тука од многу одамна и добро е што сите кога зборуваме за избор на пратеници почнуваме со осврнување кон граѓаните. Добро би било да се потсетат сите колеги пратеници дека граѓаните сигурно немаат кратко памтење и дека не памтат само од 1998 година, дека памтат од малку порано наваму што се случуваше на изборите, така што мислам дека ќе донесат правилна одлука и најпосле ќе си го кажат

својот глас за што мислат дека заслужува внимание.

Јас сакам да кажам дека го поддржувам таквиот изборен модел по пропорционален принцип, со шест изборни единици, за деталите мислам дека во законот ќе интервенираме, доколку има потреба со амандмани, да го донесеме она што мислиме дека во овој момент ќе биде најрационален за примена во Република Македонија.

СТОЈАН АНДОВ:

Сега ќе прекинеме. Ќе продолжиме утре во 11,00 часот (Седницата прекина во 19,10 часот).